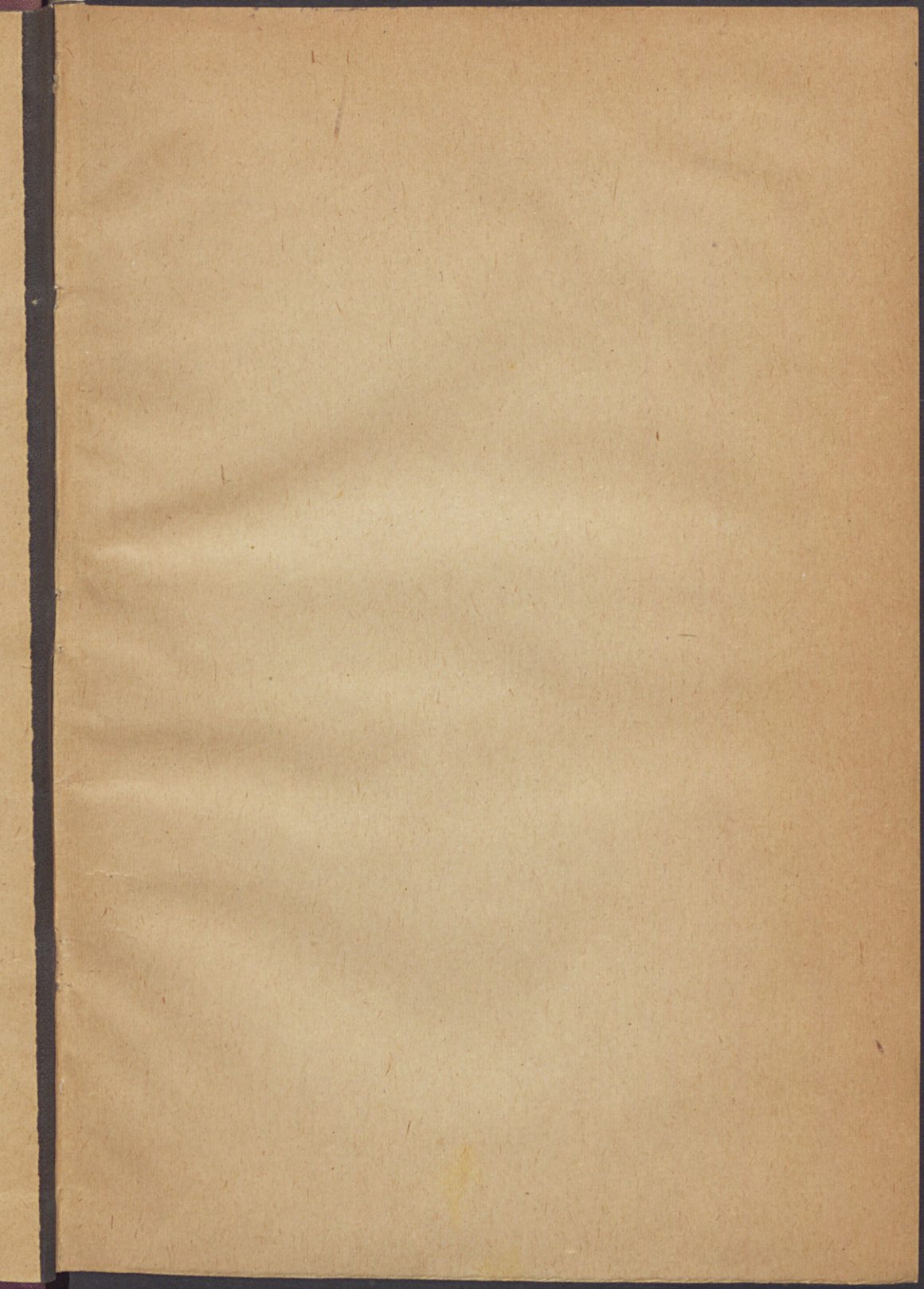
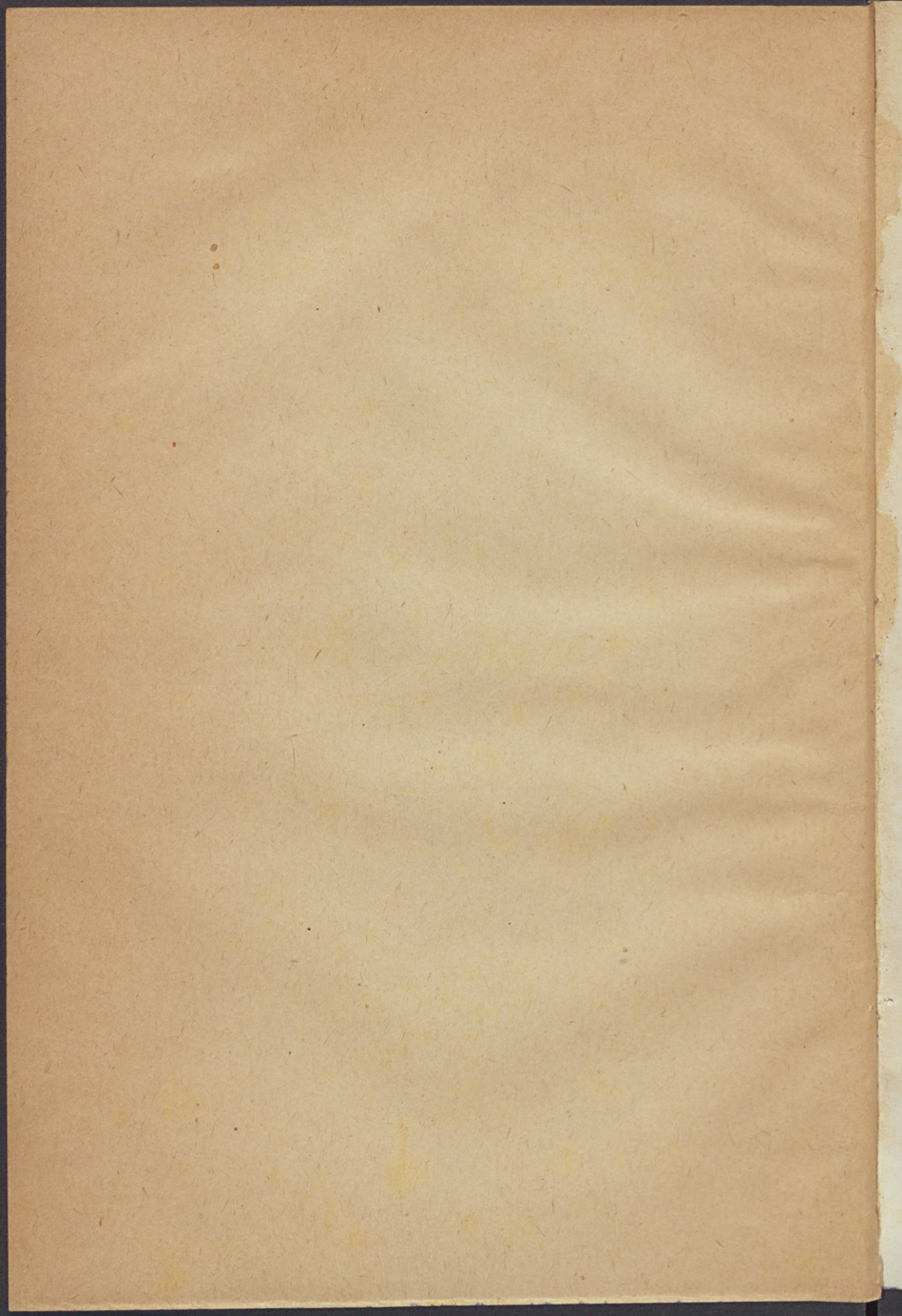

Fragment of text on a white triangular piece of paper, appearing as faint, mirrored bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly illegible due to fading and the angle of the fragment.

PAPI NÖTLENSÉG.

I R T A

BESZÉ JÁNOS.

ESZTERGOMBAN,

1848.

BEIMEL JÓSEF nyomt.

126104

A J Á N L V A

**a XIX-dik Század másod fele szellemének
1846-dik év Junius hava 16-dik napja
kisugárzotta nagy reményeknek
IX-dik Pius Pápának.**

Hogy legyenek feleségesek, így szól vala szent Pál:
Jobb házasságban élni, mint égni külön. Kor. I. 7. 9.

Az évezredek komoly folyása tükrén a jelent, minden perczen a jövő köd fátyolozza, — a mindig ifjabb ős idő a jelen alapjára építet, a most építettet a jövővel vontatja, és így örök változatosságban egyeseket, nemzeteket enyésztt, és teremt, az idő leheli egyesek elmeszikkraít lelki világossággá, az idő ragadá ki Jupiter kezéből az évezredek retteggett menyköveket, s az idő fogta szárnyaira az isteni és felebaráti szeretetet melegében zsarnoki lánczokat olvasztott tanát az Üdvezítőnek, melly elterjedt mint maga az idő, — mig ismét a nemzeteket pusztító vérengzések, s szerfeletti buzgalmi túlzás homályt nem párolgott a világosságban, s konkolyt nem vetet az üdvet termő szeretet barázdáiban.

VI

Időnek lélekzete a változás, változik az egész természet, változni kell mindennek, mert az idő változása haladó kerek küllőit senki, és semmi felnem tarthatja; az időben élők feladata tehát a változásoknak mennyire képesek, czélszerű irányt adni, ki hol él nekie ott a világa, legyen hatása bár melly kiskörű, az egészbe olvadva sikeres.

Kedves hazánk szebb jövője a magyaroknak feladata, — munkáltak a lelkesebbek az ipar, szorgalom, és kereskedés, a közteher, népnevelés, népképvisélet törvényes útoni csendes kivihetésén, és így a haladás közboldogságot termendő mezején; s számtalan önzések s érdekek nehezítette munkánk közepette az év ezredes rabigát magáról lerázogató Európa nemzetei el szánt menydörgése tettekre riasztott bennünket tetleg haladni nem merőket, s egy hólnap alatt érdek szaggatta országunk Nemzeté lett, most már az egyetértés, kölcsönös

méltánylás, minden jóra kész férfias ki tartásu erélyesség, és így a közös jó akarat életbeni izmosítása lévén a hon polgárai nagy feladata, hogy ezek elérhetőse számos érdekek daczára mind könnyebben lehessen áldása a tiszta nemzeti buzgalomnak, a legszebb és legszentebb érdekeket ébreszteni kell a munkások kebleiben, adja meg a világosabb s békésen győzedelmeskedő újkor azt mindenkinek, mit tőle a sötét idő elerőszakolt, s mit a hatalom, és fegyverzörreje vissza adni eddig nem engedett.

Az érdekek óriása a családi boldogság. A magyar Clerus a törvényhozásban, népnevelésben, szónokszékben, szóval mindenben, melly befolyással birt, és bir? azt olvassuk és tudjuk; olvadjon csak családi karjaink közé, és legyen nem csak lelki, de testi rokona is az emberiségnek, legyen atya s szeresse csak gyermekeit, ezek jövőjeért karolandja az egész jövendőt is, családi életünkben hon szertesztét gyökerezve ott

VIII

álland velünk egy sorban a nemzeti közjólét lelkes munkásai között? azért ezen cél az, az a nemzeti eggyé olvadás, és érdek egység nagy munkája megkönnyíthetése emeltetett velem tollat, egyházi, történeti, és polgári szempontokbul kiindúlva elsorolni, miképen hány századok? s melly viszontagságok között fogamzott a papi nötlenség erőszakolt czélt tévesztett eszméje? Kimélettel lehelendem soraimba az el nem hallgatható tényeket, mert a magyar történet érdemekben tündöklő egyházi neveket, s tetteket eleget adott által az utókor hálájának, ezt egy perczig sem felejtve, közös édes mindnyájunk érdekében szólandok jelenben a jövőnek, azért üdvet mond majd ez eszmét is szárnyaira emelendő időnek, lelki rokonságot s testi egészséget az olvasónak a

Szerző.

Esztergomban 1848-dik év Majus 9-dik napján.

I.

Á L T A L Á N Y O S

N É Z E T E K.

30 УНАЗАТІА

111111

Kebleink

Kebleink ama meleg vonzalmú érzését, melly a szívnek dobbanásával egész valónkat keresztül hatva, a műveltebbet üdvet reménylő felmagasztaltsággal, de minden kebelt édes bájjal varázsolvá ömli át, szerelemnek nevezzük; ezen az élet küzdelmeiért kebleinkbe a szent természetül jutalom gyanánt sóhajtott érzés a legnemesebb érzelmeknek ébresztője, mert visszonzást sóvárogva, akarathban, tettekben tetszeni kíván, ezen vágy keresztül rezzgi lelkünk tehetsége minden húrjait, nemes küzdelemre lelkesíti a meghatottat, — az akarat az érzelem gerjedelmében meghonosúl, s ez az élet azon szaka, mellyben még az elfásúlt, elredvesedett kebelben is megfogamzik a jónak, és szépnek szikrája, s át melegíti a legridegebb kebelt is; ha illy magasztos íhlet hatotta, minden jóra fogékony, két kebel vizonti vonzalma boldogító meleg sóhaja össze olvad, a legboldogabb hála imában lebben fel a teremtőhez, mert illy üdvet csak a szeretet mindenható Istene teremthet, igen az illy

frigyek mennyei eredetűek, a teremtmények legnemesebb legboldogítóbb Isten áldásai; az illy frigyek, mellyek az Isten dicsőítésére teremtett világot fiak s onokákban az emberiséggel, mint Isten képére teremtett remekekkel, évezredekre feltartják, az illy szent frigyek az égben köttetnek; s ezeket mi házasságnak nevezzük, illy értelemben igen is, a házasságok az égben köttettek, s menyei eredetűek.

Az egész világ általános története, mint minden tudatunk forrása, mellyet igazán vérrel irottnak mondhatunk, mert ember embert, nemzet nemzetet ölt, írtott és semmisített a biblia első embere Ádám fiátul egész e perczig mindenütt, és minden időben szakadatlanul, arra tanít bennünket: hogy az emberiség még nem emelkedett rendeltetése méltóságához, hogy még igen igen hosszú előtte az út odáig, hol a felebaráti, testvéri tiszta szeretet megtestesülten áll tárt karokkal ölelendő a hozzá küzdendőt, — igen is voltak egyesek, és igen számosan, kiknek magasztos fényköriükből jótékonyhatólag számtalan ezereket

emelőleg kisugárzott az emberbe lehelt Istenség, — voltak kik a történetek lapjain még sok századokon által tündöklendének, az egész özőnében, mint egy egy világító torony a tengerek végtelen hullámai között csak amaz evedzőknek szolgálhattanak kikötői irányul, kiket a véletlenség közelükbe lebbentett, — az illy kisugárzások az évezredek bölcsőjében ringatott hatalmas önérdékek sötétítette időben megtörtének.

A hajdankor az utókorral csak egy cserét tett: az emberek lakhelyei falait rombolva zúzó érczkosok helyett, dörmögő ágyút, — a bárdok, buzogányok, parittyák, nyilak helyett, gyilkot, kardot, puskát, s Congrév röppentyűket adott, — az emberiség naponta mennél ügyesebb, egymás ellenében annál veszedelmesebb lön, s minden maradt a réginél.

Valójában ha a történetek tengere bűvárharangjában komolykodó előtt, egy ködfátyol vonalban vegyesen ellebegnek Farao, Cambizes, Xerxes, Sulla, Hanibal, Nero.

Pizarro, Monteczuma, Ximenes, Forquema-
 da, Káraffa, Nagy Sándor, Bonifác, Molei,
 Napoleon, Atilla s Husz, s. t. ha a hajdan-
 kor rabszolgaság igája teremtette Piramisok
 Sphynxek, Ozymandiási tetem emlékek, s
 világ csudák közé számított roppant épít-
 mények, — ha a középkor várakban fész-
 kelt önkénykedő zsarnokok éhező tornyai
 sötét nedves tömlöczeiben elvonaglottak
 emlékei, a gondolkodó lelket az elmélke-
 déstől vissza borzasztják, önakarattól nélkül
 azon kérdés emelkedik a búslakodó lélek-
 ben: vajon mi szelídíthetné a körülmények
 által vezérlett, s hatalom szó szerint fer-
 dén képeztetett emberi jellemet? Az Isten,
 a természet lelke, a felebaráti kölcsönös
 szeretet üdvforrását közénk csergedeztette
 a megváltásban, s az ember-vér patakok
 még is párologtak, s párolganak, máglyák
 borzasztó füstgomolyai emelkedtenek, a
 fegyverek folyvást köszörültetnek, a tiszta
 felebaráti szeretet alapján közboldogsá-
 gunkra emelendő erkölcsi tanokat a hadvi-
 selési tactica háttérbe szorítja, a hajdani
 ököljog, az ügyesség edzette fortély kelep-
 czéjévé, változva vajmi gyakran büntelen

díadalmaskodik, és miért mind ez? kérdi ismét az okok tömkelegében tévelygő gondolkodó. —

A szigorú törvényeket létesítette önérték, melly gyakran egyesek hatalmáért családot szomszédjátul, falut falutól, nemzetet nemzetektül elmesgél, melly ügyességgél párosúlt erővel a közterhektül menekülten a meggyőzettek s iga alatt roskadozók vállaira halmozza minden teher öszvegét, — igen az emberben megcsontosodott önérték, egy olly láthatatlan, de minden viszonyban érezhető, óriás, ki még az egész világot által érő karjai egyikével a kényelem világ bölcsőjében ringatja a vagyon ingert izmosító, s kecsegtető csalóka reményt, addig a másikkal fegyvert köszörül, s az elégedetlenségnek, a munkátlanságnak kapuján oda sujtja azt, a vagyonosság fája gyümölcsös ágai lenyesésére — és így vérzenek nemzedékek, így leselkedik fortély edzetten egyik a másik szorgalma gyümölcse után, így pusztúlnak el társulatok, így enyésznek el nemzetek, mellyeket még a történetíró sem jegyzett

pargamentjára, mellyek létérül itt ott egy egy darab kő, vagy ércz soha sem ismert hierogliphiai eszméltetik a gondolkodót, — az önérdek a világ keble mélyében, mint a tüzet okádó hegyek gyomraiban a folyékon tüzhab (lava) mihelyt rést talál kiront, rombolva pusztít, pusztítva nyomorit s csak nyomorítva enyhül. Gyakorta egy kis érdek roppant közvetkezéseknek okozója, — így emelte Americát az anyaországtul elszakasztva szabad köztársasággá a Thea erőtetett kereskedési viszonya, — az algiri Dey legyezője vakmerő legyintése Algirban Francia uralmat honosított, — Lovuois, XIV. Lajos figyelmét a kis Trianon építése alkalmával egy ablak elleni kifogásaitól elvonni szándéklólag háborút, és pedig borzasztót, élesztetett. Az egyesek érdeke az emberiség közös legszentebb érdekét, a köz erkölcsiség alapján emelkedendőt, az isteni és felebaráti szeretet tanában megfogamzott köz jólétet olly vastag mámorokban burkolá, mellyből csak a mindenhonnéti kisugárzandó lelki világosság szelidsége egyben olvadása tündököltetendi ki, de ez évszázadok, feladata.

Egyes ember, az egész földteke milliárd-
 érdekei kiegyenlíthetése lehetetlensége irá-
 nyában, egyes hangya csekélységü erőt-
 lensége érzetét fel fogva — midön bár csak
 egy morzsányit is, de jó akarattal, egy-
 helyről másikra, belátása szerint, a köz jólét
 célja felé által emelget, léteért hálát adó-
 lag kötelességének tézsen csak eleget, ju-
 talmazza azt, bár siker vagy nem, csak
 tegyen, leróvta tartozását. —

Mindenki hivatva a köz jólét munka
 mezejére a közös boldogság érdeke olly
 kútforrás, — melly, ha a silányabb magány
 érdekek iszapjától kitisztíthatik, minnyá-
 junknak enyhítendi méltányos igazság szom-
 ját, — s el - mosandja az egyesek biztos
 gyarapodhatása utjába torlasztott gátakat,
 rakta légyen azokat bármelley kaján csel-
 szövő fondorkodása, — e kútforrás meg-
 nyitása nagy munkája egyedüli feladata az
 emberiségnek.

Kit az érdekek legnyobbika és legszen-
 tebbike: a családi édes boldogság földi
 üdve karol a jövő jobb létéhez, az e közös

munka nap fáradalmiban a gyakran parányinak tetsző haszon ellenében, mint a magot vető gazda a jövőnek lélekben, és testben áldozni édes kötelességének tartja; mert tudja, hogy kedves magzatai s unokái élvezendik buzgalmának s áldozatának az időben érlelendő gyümölcsseit.

A házassági szent frigy, az egymás eránti határtalan bizalomban, örömet, bűt, gyönyört, bánatot, szerencsét, s veszélyt, az egyé olvadt lelkek között egyenlőn felosztva, egy nemes egymásért mindent elviselhetni szives készséget ébreszt a férj s nő keblében, s mennyire edzi illy boldog tudat a munka, s fáradalom embere lelki erejét! mennyire nemesíti a férfiú kebelét! s mennyire sajátjává teszi ártatlan játszó gyermekei jövődjé felett eszmélkedőnek az emberiség minden szent érdekét! a haza szebb jövőjét! — azt igaz csak férj, csak atya érezheti, — de minden jobb kebel értheti.

Az emberiség, az egész mindenség megfoghatatlan roppantsága s véghetetlensége,

s minden ismért égi testeknek a teremtésben kiszámított rendszere, isteni csuda teremtés felett eszmélkedőleg, semmisége érzetében felsóbajt — „Teremtő mindenható atya Isten — hála neked! — midőn a tengerek miliárdnyi alakú csodáit, sőt midőn minden csöpp vízben ezer meg ezer szabad szemmel ugyan láthatatlan, de még is létező élő, mozgó, élet idegekkel ellátott ezer alakú hemzsegő állatokat bámulja az emberiség“ — melly csodálatosak a te munkáid mindenkinek szent atya! akaratlan is imádkozza a gondolkodó, — midőn egy jobbágy urához, ura királyához folyamodik, atyjának nevezik őt, — törvényhozókat a hon atyjainak nevezi, — atyáskodik a kegyelmes az inségben szenvedő sorsa enyhítésében, — atyai tanácsot, atyai áldást kér a sikeresen indulni akaró. E nagy, s minden szépet, jót, nyájast, kegyest magában foglaló szó: **A**tya, minden czimek egyetlen egye, minden nevezetek legmagasztosbika, leggyöngédebb, legszívrehatóbb, s egy, mint maga az Istenség!

Midőn a hideg dermedt tél göröngyei a szelídült tavasz lehelete által olvadozva omladoznak, s megnyitja a dajkáló föld kalászt érlelendő kebelét, s az ifjadoszó természet, örömhála dalát zengedezve repked a zöldelleni kezdő pázsit legelő nyája felett, ég felé a pacsirta, s a gyöngéd ibolya lepte tavaszi esti szellő életre csókolgatja a gyümölcsfa rügyeit, felsóhajt a csendes helység estharangja hallása nélkül is a munka fáradt: melly nagy szerű, melly bájos az anya szent természet! — Az Isten és felebaráti szeretet Üdvöztönk szent tanát az Anyaszentegyház ihleli, enyhül a hívők kebleibe, mellynek feladata a felebaráti szeretetlenséget lemosó ingadhatatlan szirt üdvforrását a szivekbe csergedeztetni, — a szent keresztségben részesült csecsemőket, s ez által megtisztultakat, az anyaköny nevezi első fiainak — ez édes nevezet „Anyá“ az emberi érzelem húrjai Hymnusa, — az anyai szó keresztül hat a szenvedélyek edzette pánczélatán a hős Coriolánnak, — e teremő szó: anya vagyok! porba ejteti dühöndő féltékeny kezéből a zavart háborodottságú éltet oltandó gyilkot, — a hideg-

től didergő éhség kínjai marczonglásai között nedves barlangjából kirohant haramia az anyja szent emlékére esengő útast sértetlenül bocsájtja el, s vissza sompolyodva mélyet sóhajt; — anyám! kedves anyám! oh háromszor boldog, ki gyakortan szólhat így, túl boldog, ki naponként!!!

Atya, és anya együtt, szépen növekedő s fejledező gyermekeik közepette a Teremtő szemei előtt legkedvesebb látvány; — az élet erő fogytán, midőn az agg szülők erősen reszkető gyenge kezei nyugalomra támaszkodni kénytelenek, ott áll a munka sorában szivők szerelmök édesen hangzó nevét viselő izmos utódjuk, ott lesengik el minden aggodalmait gyöngéd leányai, kik az évek hosszú sora barázdálta homlok redőiből még a bú árnyékát is elsóhajtani vetélkednek, s midőn már az aggastyán ha-

tásköre viszhangra sehol sem találhat, még akkor is a körötte pajzánkodó kis unokácskákra hat ő, mint a ház tisztelt szelme. — Ki illy boldogító vonzalom üdve létesítette családi örömeket nem élvezhet, kinek ezen földi boldogság kapui zárva, legyen bár egyébkint szerencsésnek nevezett, az igen is lehetett, de boldog soha sem.

Kik előtt az élet eme nagyszerű gyönyör ajtaját, a hajdankor célttévesztett kénytelensége s a világi uralom után fondorkodó egyházi egyes hatalom becsuká, — az okozatok megszüntével, az ész diadala napjai után, hogy ez mindenkinek megnyittassék, az e jelen különző érdekeket össze olvasztani igénylő kornak feladata,

Azok, az emberiség örök boldogságának élni hivattatott férfiak, kik az üdvezítő, Isten és felebaráti szeretet szent tanát hirdetik, kik keresztelői a csecsemőknek, — tanítói, s lélek ébresztői a gyermekeknek

— oktatói, s lelkiismerete vezetői az ifiúságnak, lelki atyjai s tanácsadói a catholica emberiségnek, — minden veszély s ragályos betegség daczára látogatói, ápolgatói, s a szentségekbeni részesítői, a betegeknek vigasztalói, s az örök nagy útra elkészítői az elaggottaknak, — eltemetői a kimúltaknak; — azon hatás tellyes egyházirend, kik előtt az üdvezítő szavai szerint: a mennyben kötött szent házasság ünnepeles nyilatkozat által szentséggé emel-
 tetik, — kik mindennapi tanúi az életet éltető e nagy frigynek; — azok a szent természet teremtő melegével öröklött gyönyör tellyes, magasztos, mennyei eredetű üdvnek részesei nem lehetnek! A megváltás XIX-dik századainak VIII-dika folyik le már a papi nőtlenség gyakran botrányos kövétékezésű fájdalmival. Nagy, és nehéz az egyházi ember ezen feladata, azért légyen kiki az eddigi nélkülözés által edzett érde-
 mei tudatában méltánylással jutalmazva; — az illy nélkülözést igénylő nagy érdekek hajdan korárúl a századok mohos szürke palástját ájtatos érzettel leemelve, az, az alatt nyugvó nagyok hamvvedrei előtt há-

lás tisztelettel fejét hajtva, a már nyújtott
sonalat nem felejtve, feladatomhoz közeli-
tőleg vizsgálódjunk a papi nőtlenség felett
mindenek előtt egyházi szempontból,

II.

A PAPI NÖTLENSÉG

egyházi szempontból.

11

A PATI NOTIENSIS

Georgii Symonidis

Máté 19. 1 — 7. szerint, Üdvezitönk
 GaMáábul Jordán partjain Judea határira
 érkezve számtalan sokaság által követte-
 tett, kik közül némelly Farizeusok ezen
 kérdést idézék hozzája: valjon a férj bár
 melly okért, elhagyhatja é feleségét? —
 nem olvastátok e régen, felelé Jézus, hogy
 a teremtő mindjárt kezdetben egy férfit és
 egy nőt teremtett és mondá: „hogy ezért
 a' férj elfogja hagyni atyját, anyját, és ne-
 jéhez tartozand, és ök ketten egyé olvadan-
 danak, és a mit az Isten így egybe kötött,
 azt ember szét ne válassza” — Üdvezitönk
 ezen szent szavai: „a mit az Isten egybe
 kötött, azt ember szét ne válassza,” — val-
 jon nem világosan mondják e, hogy a házas-
 ságok égben köttetnek, mi nem más, mint:
 hogy az emberi érzelem legnemesbike, a
 lélek és test egyé olvadása, a szerelem
 szent heve, mennyei eredetü, melly azonnal
 Isten thórnja eleibe emeltetik, mihelyt a
 szerelem szerelmet talált, lélek lélekben

egyesült, és két test egyé olvadt; — ezen mennyei eredetnél fogvást a házasságot, mellyet az évezredek folyama is egész tisztává mosott, Üdvezitőnk anyaszentegyháza szentségek közé emelé, s János 2. 1, 2. szerint maga anyájával s tanítványival részt is vön a Kánai mennyegzőben. Ez időben házas volt maga Péter is, és majd minden Apostol.

Szent Pál a nemzetek nagy apostola a zsidókhoz 13, 4. mondja: szent legyen mindenki előtt a házasság, I. Timotheus 4. 1 egész 4. így szól: lesznek az időben, kik csaló lelkeknek s ördögi tanításoknak hitelt adandanak, lesznek olyanok, kik az igazság színe alatt hazugságokat terjesztendek, kik a házasságot, s némelly eledelek élvezését tiltandják, az ilyenek már saját lelki ismeretükben bélyegeztetnek.

Titushoz 1. 5, 6. ezeket írja: azért hagytalak Krétában, hogy ott mi még hiányos rendezzed, és minden közönségben a legöregebbet (Presbyter) megválasszad; figyelj pedig arra: hogy minden kifogáson túl, és

egy asszonynak férje legyen, kinek gyermekei már keresztények legyenek.

I. Timóth: 3, 2, 4, 5, 8, 11, 12. az első előljáró, (Presbyter) jó hírű ember legyen, egy asszonynak férje, házát jól kormányozza, alázatos jó gyermekeket neveljen, mert a ki saját házát nem képes jó rendben tartani, az isteni közönségét mikép vezethesse. A segédek (Diaconi) ne legyenek két nyelvűek, de béke szeretők, kiknek nejei fedhetetlen életűek, s gyermekeiknek jó neve-lői legyenek.

I. Korinth: 7, 2. így szól: hogy minden kicsapongások megzaboláztassanak, légyen minden férjnek egy asszonya, — s minden asszonynak egy férje, s a 7, 9-ben pedig: kik magukat vissza nem tartóztathatják, házasodjanak, mert jobb házasságban élni, mint gerjedelmekben emésztetni. — Ezek-ből indult ki VI. Kelemen pápa, midőn, szent Bernárdra hivatkozva, Péter apostol ovakodása emlékeztetésével, az egyháziak nőtlensége ellenében erélyességgel kikelt.

Mind ezek, azt: hogy az Anyaszentegyház oszlopai az Apostolok, a népek elsői, választottjai, vénei (Presbyterek) mindnyáján ha nem is, de általányosan, házasságban éltenek, a keresztény világnak leghitelesebb forrásábúl merített adatokkal bizonyítják.

A papi nőtlenség pártolói, Montanus a II. századi sok követőket nyerttől kezdve, egész az 1846. évben a Religio és nevelés egyházi folyóirat 8-dik s következő számai írójáig, — úgy a III. századi erőszakoskodó Valesianusok, — mint a bölcs és vértanú Justin, a kísértetést Eustochiusnak gyakran elevenen panaszolkodó Joviánussal harczban álló I. Hyeronimus, — mint a szüzesség nagy hirdetője, az által térés 8-ad napján milánói püspökké választatott Ambrus, — I. Eusebius és Zéno veronai püspökök, — ugy mint a nőtelen fiút, vagy férjtelen leányt az atyja és anyja felett magasabb menyországban helyhez tető hyppoi Ágoston, — az alexandriai Clemens, — a házasságot tisztátalannak, és szégyent hozónak mondó carthágói Quintus Sept.

Tertulián, — a magát férfiatlanító Origenes, — Möhler; Gerson, s a t. szóval mindnyájan, kik a coelibatust több századokon keresztül vitt csoda következetességgel megalkotni segíték, egyértelműleg, elevenebb, zordonabb, ájlatosabb, vagy túlfeszítettebb modorba, de mindnyájan a felhozandókból indulva, e következőleg okoskodának:

Jézus, ki maga is nőtelen életet élt, Lukácsnál 14, 26. ezt mondja: ha valaki hozzám jön, és egészen el nem hagyja apját, anyját, feleségét, gyermekeit, testvéreit, hugáit, sőt saját életét is feláldozni nem kész, az nem lehet az én tanítványom; — Máté 19, 12: vannak a házasságra alkalmatlanok a természettől, mások magukat arra tehetetlenné teszik, és vannak olyanok is, kik az Isten országáért lemondanak a házasságról; Máté 27. egész 29-ben Péter mondá Jézusnak: látod Uram mi itt vagyunk, mi mindent elhagytunk és téged követtünk, mi leszen mind ezért nekünk? bizony, bizony mondom néktek, felelé Jézus, hogy majd az időben, midőn az

ember fia az ő magasztos thronján ülend itéletet hozandó Izrael mind a 12 ivadéka felett az, a ki az én nevemért elhagyta házát, testvérét, atyját, anyját, feleségét, gyermekét, és szántóföldjeit, százszorosan vissza kapandja azt, és örök életet öröklend.

Továbbá szent Pál I. Kor. 7, 29: azt mondom nektek testvérek, hogy aggodalmas idők következtenek, azért azok kiknek feleségei vannak, tegyék s legyen, mintha nem lennének.

Mondja továbbá szent Pál: hogy jó asszonyt meg nem illetni; jóllehet, ki megházasodik, jól cselekszik: de jobban cselekszik, ki meg nem házasodik.

Hogy minden papi nőtlenség bajnoka, minden ebben munkálkodó zsinat okoskodása ezer meg ezer szinezet vegyületben, a körülállások mindenképeni felhasználása mellett, ezen elő sorolt adatokon épültenek; — az ezen nem igen mulatságos tárgy özönében búvárkodó előtt kétségtelen.

Hogy ezen ellen-idézett szent mondatok világosan felfogathassanak, nem kell azon sötét idöszakban a felvilágosodás, s felebaráti szeretetet lehellö szent tan hirdetői ellen keletkezett fergeteget felejtteni, mert tudjuk hogy az Üdvezítő zsarnoki lánczokat patantott szent tana vértanúk kínszenvedéseiben, sok ezer ártatlan hívök párolgó vérpatakiban terjedezett, mint özönlik a hajnali világosság elő sugára az éj sötétsége megtört hatalmasodó pirjában; — ezen idöket előjósllá szent Pál, midön mondá: „Testvérek aggodalmas idök fognak következni,“ azért I. Kor. 7, 26: azon véleményben vagyok, hogy a létező üldözések, és szorongattatások között tanácsos nőtelennek maradni, mert 7, 28: testi szorongattatásokat fog kelleni a házasoknak szenvedniök, és ezektül megkimélve, szeretnék bennetek tudni, de 7, 6: azért ezt csak jó tanácsként, s nem mint parancsolatot mondom néktek, és pedig 7, 35: ezeket azonban csak javatokra mondom, és nem azért, hogy szabadságtokat bilincseljem, de azért, hogy aggodalom nélkül és állhatatosságban élhessetek az Úrnak.

És valóban be is következtenek a kegyetlenségek, és borzasztó üldözéseknek, az ingadhatatlan lelküek rendíthetlenségén elhalaványult napjai; a mind ezeket előre jövendőlo apostoli fejedelem Rómában, azon a helyen, mellyen most az úgy nevezett Trefontana templom előtt a hármasszökökút csörgedez, fejeztetett le. — Máté apost. s evangelista, Iphigenia megtérítése miatt, Hyrtacus által vértett el, — Linus, szent Péternek azonnali utódja, Saturnin által épen ajtatoskodásában bárdoltatott agyon, — nem említem az olajban főzött Jánost, bőrétül Astyages kegyetlensége következtében megfosztott Bertalant, agyon kövezett Istvánt, nyilazott Sebestényt, oladtatlan mészben közel szent Pál tetemihez temettetett antiochiai Timóthot, nem a Sándor császár által a tiberi kapu előtt kötött kezekkel mély gödörbe vettetett Hypoliti püspököt, nem a Diocletján s utódjai halált lehelő borzalmas idejök áldozatait, — nem az Aurelián által lelkesen biztató anyja jelenlétében kivégeztetett ifjú Sympront, — nem az agyon kínzott ezer meg ezreket, mert ezen állhatatosság dicsöültjei

örök életet élnek a hálálkodó Catholica világ eleven emlékében. Ezen az isteni és felebaráti szeretet üdve szülési fájdalomban vajúdo terhes időszak iszonyatos s rettenetes vala! — ezek eleven vissza emléke, melly az Üdvezítő halálával életet alapított, magasban emeli a kiküzdött diadalt, s magasztalja az Isten ember s vértanúk győzelmi malasztját, melly az emberiség egygé olvadására a felebaráti szeretetben érdekegységet lehelt.

Illy, egy világ baját nyöszörgötte vésszes időben, hogy általában értve házas életet élni az aggodalmak tetézése volt, az felette természetes, azért szent Pál mind ezeket előre látván, előre megjövendölvén, az akkori viszonyokhoz képest, hogy minden kényszerítés nélkül a nötlenséget tanácslani kötelességének tartá, ez által csak a benne helyezett nagy bizalomnak felelt meg, — másképen cselekvő, korát fel nem fogta volna. —

Üdvezítőnk a nötlenségről szólva, Máté 19, 12-nél ezen szavaiban: „a ki ezt képes

felfogni, fogja fel!“ ezen időket értette, melyeket ő előre látott, Pál megjövendölt, s a kereszténység át szenvedett; illy időben a házasságok nagyon természetesen nem valának ajánlhatók, — ige hirdetőknak, s az üldöztetés élén állóknak pedig, kiket szent Pál megkimélni akart a szorongatásoktól, valóban házasodni, az időben czélt tévesztés lett volna.

A szeretetet szeliden hirdetők, kik ezen irtózatosságekben dühöngők kínpadjaitól menekedhetének, kik az Üdvözítő igéje hirdetésére magukban ihletést nem érzének, — s mint illyek szét nem terjedtenek e föld minden részén, — szét szórva mindenféle a néma magányt keresék, s a puszták sivatagain, a kösziklák barlangjaiban, az emberiségért áldozatul esett mesterek szentemléke feletti ájtatos eszmélkedésekben, mindeneket elhagyva, e rövid életet az örök boldogság utjának tekintve, nélkülözés, s mindenek türesében lelki magasztaltságot keresve, imában viaszthatják át, a túl élet üdve tudata édesítette keserü éveiket.

Ha az elsőszázadok pusztás rengeteg atyjaira, a zarándokok, s remeték élet módjukra vissza gondolunk, a lehetetlenséggel határos nélkülözéseket, önnön sanyargattatásukat, s rendíthetlen állhatatosságokat minden előítélet nélkül, magukat azon idő viszonyaiban beképzelve komolyan vizsgáljuk, lehetetlen az akkori zsarnoki időszak setétsége rémei eleven felfogása mellett szánakozó tiszteletet nem érzeni a meggyőződés ezen erélyes elszántjai emlékei felett; mert hogy az isteni és felebaráti szeretet világot boldogítandó szent tanát kebleikbe felfogva, a zsarnok sötét világ ellenében hitök nyilvánításaért halálnál egyebet nem remélhetve, magány után sóvárgának, s hogy magukban a hirdetett szeretet nagy tanját a jövődőségnek megóvni buzgólkodva, oda hagyva minden egyéb érdeket a magány ezer keresett bajait férfiasan sanyarúság tellyes életöket hős elszántsággal által küzdve, az üdvezítő szeretet szent elvét örökiték meg, azt az év ezredek hálás tisztelete hirdeti.

Illy eszmélkedések közepette felsóhajthatunk, ezen nélkülözések edzete keblű magány fiai felett boromei Károllyal: „O quanta sub nocte jacebant dies eorum“; — hogy a közép századok sötétje ismét ezek körébül párolgott leginkább ki, az az 1348. borzasztó döghalál rémületében fogamzott általános jellemtelenségnek, s a később történeti szempontból taglalandó okoknak tulajdonítható.

Hogy a szakadatlan csendes néma magány, a morajtalan idő kábitó susogása, a gondolkozás fonalát képzelődéssé szélesíti, s hogy a képzelődés a hosszas magány Prysmáján ezer tarka káprázó alakok mozaikján szétömlendezve erőtlenedik, s erő hanyatlatában eszmékké izmosodik, melyek gyakran torzképpé testesülnek, az igen megfoghatóvá válik mind azok előtt, kik a gondolkozás fonalát, a néma magány feneketlensége örvényébe sodortatni képzelhetendik, — azért a puszták s hegyek első remetéi fentebb említett nagy szerű ok végett keresett magánybeli nemes küzdelmeikre, a magány kábitó hatalma később

szült túlfeszítettségek, a részre hajlatlan eszmélkedő előtt semmi homályt nem is vethetnek. — Pál, például a Cleopatra idejében 90 évekig magányoskodott, s 113 évig élt remeték atyja, — a veres tengerre nyúló Colzini hegy ürege lakósa Antal, ki Phaiumban hat napi utra járt az igét hirdetni, — Pachomius a scithiai 70 évig remetéskedett, kolostori élet gyökeresítő, — a borzasztó nélkülözésű Makarius, — szinté a hihetetlenségig maga ellen kegyetlenkedő közel Antiochiához 30 esztendeig egy magas oszlopon állott Stylétes Simon, — a téli éjjeleken által fagyos vízben dermedésig állani szokott Evagrius, — az álat bőrbe egészen bevarrott syriai Baradat, — az egészen magát lánczokba verte télen nyáron ruhátlan Jakab, s a. t. sok ezer mások, úgy mint ezen csodálkozva sajnálkozó érzést gerjesztő erős lelkűek, hogy az akkori kor igényei felett a szenvedésben egymás felett vetélkedtenek, az a hosszas magány forasztotta elme lankadtságából következtet testi zsibadtságnak, és az akkori élők illyetények hangosan nyilatkozott méltánylásának tulajdonítható.

Mindennek megvan a maga ideje, úgy mint mindenkinek az idő szerinti saját hatása; míg Romában Diocletian, s Adrián alatt például *) Getuli vértanú neje, Symphorosa vízbe fulasztatik, s hét fiai Crescens legidősből, a kis Eugenig, nyilvánított hit buzgalmokért, karóhoz kötötve, szét daraboltatnak, s minden felé a megváltó követői tüzzel, vassal üldöztetnek, — addig a hegyek között elbujdosottak egy bizonyos jelre össze jönnek, és mesterök emlékére áldások között megtörik a kenyeret, s az anyaszentegyházat az anya szenttermészet végtelen határai között megörökítik; — míg Valentinián 370-ben ki fürkézttetve halálra botoztatja a megragadhatott magány fiait, s borzalommal vájjabe magát a menekedni kívánó a szirt sötét gyomrába, már húsz év múlva Theodosius alatt Alexandriában az üldözéstől alig pihent kegyetlenkedők templomai romboltatának le, a magányban türelmes buz-

*) Breviarium Roman, ex Decret. SS. Conc. Trid. part. Aestiv. et aut. edit. Viennae 1825. pag. 513. Lectio IX.

gólkodok száma ezerekre, sőt száz ezerekre szaporodván; minden szirt, minden völgy, erdő, berek hemzsegvén a kereszténységtől, kik itt ott egy egy sanyarúbb s példásabb életet élt, agyastyán barlangját ajtatosságok gyűlpontjául tekintve, számosan gyakorta össze jövéen, tanácskozván, üldözőiket meg megrohanván, rajtok győzedelmeskedve háborgatlan terjedeztek minden felé, — seregestül vissza vonulának a hit diadalával a városokba, s kivivák állhatatosságukban mesterök dicső tana diadalát.

Kereszténység hajnala a világosság mindenfelé szét sugárzott tiszta napján az ártatlan vértengerből kiemelkedvén, életet tenyésztetett a vértanúk rendithetetlensége halálban győztes kin helyein, melly élet, mint a patakban elbukott kövecs terjedező gyűrűzése enyhet adólag által övedzé e föld körületét; — ezen lelki világosság élet frisitő reggelén, úgy Romában mint Alexandriában, Antiochiában éppen mint Constantinápol, és Florencziában az üldözés fergetege csillapultával, mindenütt és min-

den felé gyöngéd ártatlan magzatok ajkacskái kíséretében lebbent a teremtőhöz, a szülők hálás imája, — családi boldogság édes gyönyörében adának példát az egyházfiai és felkentjei, miképpen neveltesenek az anyaszentegyház fiaivá a megtisztító keresztviz ártatlan csecsemő részesültjei, — mennyei malasztként részesültek az üdvözítő által szentségesített házasság gyönyöreiben az egyháziak, úgy mint az egész kereszténység egész Siricius pápáig, ki első pendíté meg a papi nőtlenség eszméjét, minden egyházi háborgatlan családi életet élve dicsőíté az urat, — és ezen századok az Üdvözítő szent tana diadal századai valának. — A rendíthetlen szirt üdvet csergedező forrása ezen századokon ömledezett kristály tisztaságában a lelki enyhet sovárgott keblekbe, mellyek eltelten az élet minden viszontagságain győzelmeskedve, a hideg halál dermedtő karolását a szebb örök élet megnyitásának tekintve, haldokló Addisonként végvognaglatukban ezzel vigasztalák a kesergőket: örvendjetek és lássátok, melly nyugodt a keresztény halála!

Az üldözök kifáradása utáni üdvet hozott ezen századok olly tiszták, olly magasztosak valának, hogy már az azok feletti eszmélkedés is ájtatoskodás, s ha a fő papok a világi hatalom utáni küzdelmekben a felebaráti szeretet barázdáiban a zsarnokság konkolyát el nem hintik, s homált nem lehetnek az egyszerű mennyei tanba, maig is egy maga tündöklene az Isten, és felebaráti szeretet vallása, minden szakadás nélkül, térjünk vissza tárgyunkhoz.

Mind ezen, valamint Üdvezitőnk s apostolok mondatai, de az anyaszentegyház felkentjei is VII. Gergel pápáig 1073. egész 1085. házasságban élvén, azt: hogy a papi nősülhetés az egyház elveivel nem ellenkezhetik, egy évezred gyakorlatával is erősítetvén, hogy a papi nőtlenség csak a setét idő jellemtelensége következtében, mennyire bizonyították be? ítélje meg maga a figyelmes olvasó. —

Lássuk már most történetileg általánosan miképpen kovácsolta az idő az ér-

dekek lánczolatát, s miképpen erőteté
 annak szemeit össze a hatalmas önérde-
 kek zúzó kalapácsa mind addig, mig e
 lánczolat az Isten kéz nyitotta házassági
 boldogság kapuját az egyházi felkentek
 előtt, évszázadok ellenzései daczára, e-
 gész a jelenig el nem zárta: — lássuk, és
 gondolkodjunk; mert csak az ész kalauz-
 kodása vezethet a célhoz, s ha meg-
 győződhetünk, — tegyünk eszünk, s szi-
 vünk sugallata szerint.

III.

A PAPI NÖTLENSÉG

átallányos

történeti szempontból.

1881

A PARTI MONTAGNE

Stallanys

1881

I.

Krisztus szül. után 1—300-ig.

Tudjuk hogy a keresztfán üdvezítő születése előtt harmincz évekkel uralkodott Octavius Augustus idejében Róma birodalmához a most Olasz, Helvet, Francia, Spanyol, Görög Macedon s országunk is, szóval az Orosz határig, egész déli Európa tartozának, — ezen fellül az időben a Kis-Ázsiai tartományok mellett Syriát, Palestinát, Afrikában Egyiptommal Róma birta Algirt, Túnist és Tripolist, — melly roppant uralmat gyakran négy, de egytül függő Császárok is kormányzák, így uralkodának Diocletian mellett Maximilián, s ezek által még éltökben császárokká választattak Galerius és Constantinus Clorus, kik csak annyiban különbözének egymástúl, hogy a két utóbbinak az augustusi cím csak az elsőkhé elhúnyta után engedték.

Ezen négy Császár nagy udvartartása, s pazar fényüzése, egészen kimeríté kincstárokát, mert ha Lactantius szónoknak hitelt nem adunk is, hogy ez időben a fizetett tisztség, cselédség, s katonaság megközelítte az adózók számát, annyi még is bizonyos, hogy a kelet és nyugoti hadviselések, Rómában még a mai napig is látható roppant hévfordői épületek, s Nikodemia városa palotái építetése mellett, már ez időben, Galerius kegyetlenségeit nem is említve, nyiladozni küzdének Róma uralma izmos falainak részei, melyeken a keresztényi szeretet sugárai enyhet adólag az elegületlenek s kinzottak kebleiben béhathatának, — századok után az ige testé lön, s Betlehem Isten ember szülöttje a világ uralmú hajdani Róma rabigáját leemelte az emberiségrül, — csuda gyorsan olvadt a zsarnoki világ bilincs a szeretet melegében, s mint izmosodott évrül évre a felebaráti szeretet kapcsa, úgy hanyatlott az önkény vészes fergetege.

Róma ez idő óta erkölcstelensége s luxus mámara okozta csapástúl üldöztetve

vésznek futott, — Tiberius már örökre odahagyá Rómát, Campagna tartománya Caprea szigetében iszony, és bűn fészket telepített — Fidena városában az össze omlott Amphitheatrum ötven ezer embert ölt, s roncsolt, össze; — s éppen ez időben lön Róma városa sok száz ezer ember életével a borzasztó tűz áldozatává, — a minden felé keletkezett lázadásokat erélyesen legyőzni szokott Germanicus Piso által, kit Pozsony városunk alapítójának tart több történetíró, méreg által kivégeztetett, — Sejanus, kinek nagy pártja volt, négy darabra konczoltatott.

Galigula, kirül Seneca Albinushoz ezeket írja: „ezen embert a természet azért adta, hogy megmutathassa, mennyire mehet a megtestesült gonoszság a nagy szerencsében!“ mennyire segíté alá ásni birodalma jólétét, eléggé kiáltják tettei: ezen emberi rém a szó teljes értelmében ember vérben fürdött, — magát imádtatta, az Istenek szobrai fejeit mind leverette, s helyettök magáét helyezteté, — minden buja ingere ártatlan áldozatát megölette, — egy

kedves lovát, Svetonius állítása szerint Consulságra emelte — Nero, az anya és testvér-gyilkos, Seneca kivégzője, a 160. mért-földnyi hosszú tiberisi csatorna zsarnoki megásatója, a borzalom embere, melly bonyolódásokba hozta birodalmait, tudjuk a történetekből. — Kitüzött czélom hivattatása ellenezvén terjedelmesebben fásasztani e téren az olvasó figyelmét, csak egynehány Róma enyészetét okozta adatokat említendek még egész rövidséggel, s azonnal át térendek azokra, mellyek szoros össze függésben valának a kereszténység emelkedése s általános diadala kivívásával; mert csak a történetek tudata szülheti azon meggyőződést, hogy a papi nőtlenység erőszakos behozatalát hatalmasabb kénytelenség erőszakolhatta ki az időben, mellyben a zsarnokság és felebaráti szeretet az eszemények hatalom mértékén egyen súlyozott.

A római Legiók kényök szerint, hol keleten, hol nyugoton gyakran több császárokat is ki kiáltván, — mint Galbáth a Praeteriánusok erkölcstelenítőjét, — Vitelt, ki alatt Jupiter temploma meggyőzöttetett s felkonczoltatott, Szabinus által szét rom-

boltatott, Caracallát, s Géta testvére Papi-
nián, és Géta pártja 20,000 ember gyilkosát,
— Macrinust vérontásai miatt Macellinus-
nak nevezettet, — a Thrón után sovárgók
által pénzel, adományokkal, ígéret és hizel-
gésekkel erkölcstelenítetének, és így a győz-
hetlen római Legiók testületében béhara-
pódzott a pénz inger egység foszlasztó miri-
gye! s ha Agricola, Tacitus ipa, Dominicián
uralkodása csillaga, Britaniában nem diadal-
moskodik, s hét ellen tábort le nem ural, s ha
Traján és Adrián belátó eszélyes kormánya
nem következik, már ez időben elenyészik
e roppant birodalom, mellynek már a szelid
Marc Aurélig 13 császárjai múltanak ki pár-
toskodás dühöngte erőszakos halállal.

Vespesián alatt, Titus Jeruzsalem kincs
dús templomát s az egész várost bevévén,
a harcosok zsákmány terhelten elbízakod-
va veszték erélyességöket. —

Jeruzsálem megjövendölt, s üdvöztönk
által előre megsiratott elpusztulása napjait,
(Jósef zsidónak, kit Vespasianus megkedvel-
vén mellék nevére érdemesített, s mint Jo-

sephus Flavius ismeretes irataiból) olvasva, lehetetlen nem látni, hogy már Jeruzsálem romjaiban hajdan Róma tulajdon maga megásta sírját; mert nem száz ezerek sziv vére ömlésében, s vérpatakokban, de száz ezerek szive érzésében, s a szeretet vonzalmán állhat csak fel minden maradandóan; mert a megvívhatlan idő melege, vérpatakokat szárítva, sebeket gyógyítva, Domicián s Sever hetedik üldözéseit felejtette uj erőt lehellett a szeretet tana üldözött hirdetőiben.

Dicius a kereszténység üldözése felejtetlene, 249. évben császárrá kiáltatván, két évek alatt a Gothusok elleni harcában seregeivel együtti vesztéig minden igyekezetét megfeszítve a legirtózatosabb kegyetlenségek közepette az egész kereszténység kiirtására fordította.—Valerián 257 ben csak az egyház felkentjeit üldözte; —de 274-től egész 303-ig Aurelián, Gálerius incselkedései dühítette Diocletián, a tizedik általányos üldözésben fáradtanak.—

Míg Róma fegyverét a kereszténység üldözésben s ember vérben rozsdásítja, e közben a Scithák már 252-ben Rómára kétszáz ezer drachma adót vetettek, sőt Olaszországot is megtámadák, mellyet Aemilián megvédvén Gallust, uralkodóját megöleté, és magát a Scitha zsákmány osztálya alkalmával császárrá kiáltatja. — Ezek történevének egynehány év múlva Valerián nem hogy az özönvízként kis Aziát pusztító Calcedont, Nicodemiát meg is vert Scithák ellen fordította volna rögtön minden hatalmát, hanem előbb szent Lőrinczet tüzes rostélyon megsüttette, *) — Xistust megölette, s fegyvertelenek ellen dühöngött, — össze szedte ugyan kinzó legényekké aljasult elpuhult, s könnyen ellent állás nélkül ölni tanult zsoldosait, személyesen vezérlé is a Scithák ellen, de hatalmasan megverettetve csak alku által menekedhetett. — Ezen távoli hadviselés idejében templomokat épített a kereszténység, s szabadabban lélekzett, de alig múlt egynehány év, már Galerius templomaikat romboltatá.

*) Breviar. Rom. pag. 595. Lec. V.

Ezen üldözések közepette nyöszörgé elzsarnok Maxentius vas vesszeje utolsó súlyát a kereszténység, mert ez időben közeledett a havasokon keresztül Euseb szerint is „In hoc signo vinces” zászlós 88,000. seregével a kereszténység gyámolója nagy Constantin, Maxentiust a Milvius hidjánál, később a hatalmas keresztény üldöző Licinust Chrisopolisnál legyőzván, az Isten és felebaráti szeretet békés olaj ágát meghozá, s Rómá ez öröm és diadal márvány kapuján ezen szavak tündöklének „Fundatori quietis, Liberatori Urbis,” és e nagy szavak igazságban ragyogának; Ő mint a kereszténység meghatott főistápjá az egész Gratianus császárig 380-ban viselt Pontifex Máximus ezimét is felvette, a szeretet által az emberi erkölcsöt nemesítő kereszténységnek templomokat épített, a hajdon Róma vérpárologta oltárait szét romboltatá, kereszténység némely hitágozatait ellenző Arius, s felekezetét 325 tartott kárhóztató s száműző általányos niceaei zsinatban tettleges részt vett, — az Evangéliumot a terjedező világosság szárnyaira emelte, s így a kereszténység nyugalmát biztosítva sza-

badságát izmos erővel gyarapítva megnyitá a fentebb magasztalt boldog századok annyi vér öntözte üdvöz vezérlő ajtaját.

Vajha a túl feszített egyesek buzgólkodásai magányos zordon s sanyar tellyes életet élt remetéik, s rengetegeik barlangjai lakói Asceták, Anachoretusok szent szavak túl magyarázóit setéséget s kelki kábaságot ne párologtak volna a századok megtisztult szellemében!!! — A tökéletesbülésre sanyarral vergődők, — a köz tiszta élet fölibe emelkedni vetélkedők — s ezek ezer meg ezer követői köz tisztelete, melyekben lebegének, edzve a túl feszítettség ösztönét, hogy a századok jellemének czélt vesztett irányt adának, s hogy az emberiség köz boldogúlhatását tetemesen gátolák, világosabban kitünend e következőkbül:

A kereszténység diadalát az emberiség világ hála imája ajtatossága követé, — ki ne áldaná az emberiség megváltóját? ki a zsarnoki lánczok békóit halálával pattantá le, — ki az isteni is felebaráti szeretet malaszt tellyes tana üdvös napjait vérével

csirásított, — az ájtatosság és hála százada ünnepeztetik mindenütt és minden időben.

Alig valának egyének, kiknek atyjok, vagy rokonuk az üldözésekben nem vértettek; — azok a rég nélkülözött nyugalom, s biztosított béke karjain kesergő ájtatos énekekben, s leboruló buzgalommal imádnak a megváltót; — sokan hogy háborgatlan egyedül imának élhessenek, a hihetlenségig sanyar tellyes küzdelmekben szenvedék át a magány élet terheit, illyek valának a már fentebb érintettek, illyenek sok ezrek, kik közül az önnön sanyargattatások által elhiresültebbeket magányukban a nép ájtatos menetekben seregestül felkeresgetett, atyai áldásokat kikérte, a szent hitben erősödésül tanácsokért esengett! minden illyen hosszas magány által lélekben s testben gyengült aggastyán, vagy nyomor vázzá sorvasztotta gondolkozás fonalát a magány motolájának engedte egyén szava dúsan megtermé fájdalom gyakran fonák hatását! mert a keblek igen is fogékonyak valának a legtúlságosabb áldozatokra, s fogalmakra.

A másod század közepén Montanus, a elhiresült házasság üldöző, már számtalan követőkre talált, kik mesterök után azt vallák: hogy a megváltó és az apostolok az emberiség iránt nagyon gyengéden rendelkezének, és azért nagy állandó böjtök, és minden asszonyi érintkezés tökéletes mellőzése által lehet csak biztosan az örök élet részesévé válhatni! s a montanismus gyarapodott követői, magukat Spirituálisoknak, az egész kereszténységet pedig általában Physicusoknak nevezék, — hatásuk jellem idomítóvá emelkedett, s ha 192-ben Praxeas ázsiai Confessor Rómába nem érkezik, s lelkes állhatatossággal ellenükbe fel nem lép, Viktor, Róma püspöke már már a montanismus által sodortaték, — de ez után 197 — 217. Zephirinus püspök által már minden Montanus törekvések kárhoztatának, — elmúlt ugyan tettleges hatásuk, de a böjt, és házasság elleni törekvés a nép keblébe gyökeret eresztett, melly az idő változandóságában minden alkalmat izmosodására szítt fel. A magány élet minden tekintetbeni ön okozta sanyarúságát s önkénytes szenvedéseit, nem csak hogy az

örök élet biztosabb illy útoni elnyerhetése tudata enyhíté, de a vértanúk tündöklő nevei fénysugárai a nép ájtatos bámuló tisztelete s kitüntetései is ingerelve jutalmazá: szentnek tartaték azon szirt üreg, melly például Dorotheus hatvan évi magány szenvedése helye volt, — a Stiletesi Símon már emlitem oszlopa ezernyi részecskékben a községek által nagy kincs gyanánt tiszteletben őriztetének, — Hilárion alacsony s keskeny minden részben szük kerülete miatt kinzó laka, s később koporsója ájtatoskodás helyévé emeltetett, — egy szent hirben élt s kimúlt remete botja, vagy rongya darabjai ereklye gyanánt ájtatossággal tiszteltetének.

Véber Károlyt, — Zimmerman Jánost s Corvint, kik szakértőleg egész rendszerben sorozák ezen századok magány fiait s követőit, éppen úgy, mind a szent Legendákat, Homiliákat, és ájtatos iratokat mellözve, egyedül a múlt század közepén élt híres Theologus Maszhaimra, a göttingi egyetem Cancellárjára, az egyházi történet alapos rendezője „de rebus Christianorum“ írott

munkájára hivatkozva, mondhatom: hogy az időkben a vadállatok között állati módra füvet, gyökeret rágva, gyakran egész ruhátlan, az emberektől bőszerűen szaladozva, gyakran egy helyben sok évekig a nap nagyobb részét egészen meredten, mozdulatlan minden féle kínos helyzetben töltve, a borzalomig kín tellyes életet éltenek, ezen sajnálkozásra igen igen méltó túl feszített buzgolkodó felebarátaink, hatásuk még is egész a családi élet küszöbéig hatalmas kezek által emelve tolakodott! — és ez így vala, mert a nép ezen érzés zajongó vihar tengerét nagy tekintélyű férfiak felszilipelve céljaik malmára használák, s így örlötte ki az idő a papi nötlenség erőszakolt az időben, az Egyház által uralmi vágyra vezérlő eszméjét is! de éppen ezen állítás valósága bebizonyítása lévén feladata munkámnak, lássuk a mondottakat nem felejtve, mint szötte az idő a setétebb történetek szemfedelét.

VII-dik Gergely Pápáig.

II.

300 — 1073.

Nagy Constantin halálával fia Constant

az Ariánusoknak hódolván, — míg a kereszténység érdeke ellen 359-ben Riminiben 400 püspökkel, mellynek egy negyedét kivéve kik között Hilár és Anasztáz püspökök rendíthetlensége a nicaei végzéseket épen tartatá mind Arius követői valának, zsinatot tartogat, s az atya s fiú Isten mindenekbeni egyenlősége felett vitatkozásokat gerjeszt, s minden figyelmet el foglal! addig a Németek, Szászok és Frankok Galliát pusztíták, s a Rhenus 40 városát hamuvá égették, — a Sarmaták és a Gvadusok Pannoniát ostromlák, a Persák pedig egész keletnek vetének igát. —

Juliánus, az Arius követői s a kereszténység közötti tüzes viszályok lángjára, — mint Cyrillus irataiból, mellyekben Juliánus a kereszténység elleni satyrái is említetnek, láthatók, még olajt öntött! mentül terhesebb fellegek tornyosúltanak a kereszténység egén, annál több vértanúságra kész elszánt állott elő száz ezrek kíséretében, s mint meg annyi villany folyam szivárgók szét sóvárgák a vészes fellegeket. Valentinián halálával 375-ben utolsó vo-

naglata is megszünvén a keresztény üldözéseknek, míg Theodosius fiai Arcadius és Honorius alatt mindenek hanyatlásra indúltanak, addig a kereszténység mindenütt és minden felé theologizált, számtalan apróbb zsinatokat tartott, — még hajdan hatalmas Róma roppant Uralmán osztoznak, s a Vandalusok és Svábok Gallia pusztítása mellett 409-ben Spanyol országot meghódítják, — 410-ben Róma Alaricus Gothusok királya által ostrom által megvéte-
tik, — Atilla a Hunnusok királya napkeletet és nyugotot, — s Gensericus, a Vandal, Africát megveszik — a Szakszok Britanniát meghódítják, — s míg Odoacker 476-ban, Augustus alatt, véget vet a napnyúgoti császárságnak, — míg Mahomed Arábiát hit követőinek örökíti, addig a Kereszténység alább említendő módon számtalan apróbb zsinatokban vetélkedve ugyan, de a fő hit ágazataiban egyet értve, Rómát át alakítva, uralma gyűlpontjává, s fejlődemi székévé emeli.

Mint emelkedék a kereszténység, világ vallássá? s melly most már tökéletesen

megszűnt okok, s melly érdekek kénytették az anyaszentegyházat, egyéb az időhöz alkalmazott intézkedései mellett, a papi nötlenséget, több századokon keresztül elment állásokra találva, még is kivívni,— mind azt, ime mutassák meg a következők:

A hajdan Róma hatalmát megtörte vitéz német Gothus nemzetek, — kik most Erdély, Moldva, s egyéb a fekete tengerig a duna több részein egész Orosz országig elterjedtenek, — mi hamar keresztények levének: 400 — 800-ig megkeresztelkednek az olasz és Spanyol országai Gothusok — a Frankok, a Rhenus vize egész tájéka, — az Angol Saxok, a mai Angolok, — az Afrikáig letelepedő németek, Izlandusok, — a mai vestphaliai hajdan hatalmas Saxok; 800 — 1073-ig a keresztvízben részesültek a Dán, Svéd és Norvégusok, a Csehek és Morvák, s ezeket rögtön követék minden tót nemzetek, ugymint: a Lengyelek, Mosquák, Mainztól a Szala vize mentiben, egész Albis vizéig minden lakosok, úgy a Luzitánusok, mint a Brande-

burgok, — István első királyunk alatt Nemzetünk is, kiket a Poroszok és a Lithvánusok követének: és így villám sebességgel, mint maga a világosság, hajdan Rómáromjain szét terjedt a kereszténység, s valamerre csak a szelíd tan és a szeretet béke olaj ága eljuthatott, száz ezrek követték az ige hirdetőket, s minden felé győzedelmeskedének, mert tisztán, és minden félre magyarázat nélkül egyszerüen hirdették az isteni és felebaráti szeretet szent tana, — melly, ha az egyesek túl feszített buzgolkodása egyes fő papi érdekek, s magány szülte ferde irányú nézeteket, s tiszta világos mondatokat homályba burkolva eltorzító magyarázatokat bugyogásában megfogamzani nem enged, hihető, hogy most az egész világ az isten és felebaráti szeretet keresztényi szent vallásán imádná a mindennek Teremtő Istenét!

Már a második században, mellyben minden tisztelt egyházfinak szava s írása elég követőket talált, Jusztin, a bölcs s vértanú a nötlenséget és szüzességet a feltámadandók tökéletességeihez hasonlíák, a házas-

ságot csak testiség ingere kártalan elhárításának állítja, s állítása erősítésére előadja: miképpen az üdvözítő is, nehogy bűnben fogantassék, szüztől születteték, és így a házasságot bűnös inger eredményének valva, mindenek felett magasztalva „Apolog: II. de resurrectione“ szerint egy ifjút, ki magát megférfiatlanítja, a házasság szentségét számtalanok előtt homályosítja.

Athanagorás a nőtleneget az istenség-hezi felemelkedés legbiztosabb útjának valva, ha az időben az alexandriai Kelemen fel nem lép, és az apostolok példájára hivatkozva nyíltan be nem valja: miképpen a férfiú tökéletesedésének legvalóbb tűz próbája a házas élet, — már ez időben előzönlött volna a házasság üldöző karja. — Tertulián taníványa, Cyprián carthágói püspök s 258-ban vértanú a szüzeket a kereszténység legszebb virágainak tartja, a lelki adomány tündöklő kincsének, a legtökéletesebb élet diszének, az Isten képe megközelítésének nevezi, ezekben virágozik gazdag gyümölcsöt hozólag az anyaszentegyház gyarapodása, s „De

habitu virginitatis“saiban így szól: „quanto copiosa virginitas numero suo addit, tanto magis augetur Matris Ecclesiae gaudium.“ — Ezen hirdetett elvek elzsibbadtanak ugyan az apostolok példái felhozatala, s a szentírás hiv magyarázta tiszta ereje előtt, de vajmi hamar ismét életre izmosodtak az Egyház tiszteltjei, hirdetései, s irományai által.

Negyedik században a vak buzgóság egész kórsággá torzult, s mennyire béharpózkodott a köz élet viszonyaiban, minden commentár nélkül eléggé bizonyítja a 315-ben Ancyrában tartott, a már felkent egyháziak később házasságokat tiltó keleti zsinat 14. fejezete, mellyben elhatározni kellett: miképen azon egyházi személyek kik húst nem csak hogy megízlelni, de illetni sem akarnak, se egyéb hússal főtt eledelt magukhoz venni vonakodnak, hivataluktól fosztassanak meg — böjt s minden nélkülözésekbeni vetélkedés szülte ezen határozat kényszerített hozatala, a kor elég eleven jellemzése.

Az első közönséges Nicaei zsinat 325-ben a kereszténység üldözés fáradtan szabadabb első lélekezése idejében tartaték, mellyben már a montanismus gyökerei bimbózó gallyakat hajtának, mert több püspökök nevében Corduba Hosius spanyol indítványozá, hogy a püspököknek, felkeneteknek és Diakonusoknak tiltassék meg, még laikus korukban vett nejeikkel közös életet élni, s ezen indítvány sokak által pártolttatott, s midőn már már végzésé emel-teték ekkor Pafnúc z felső Theba 80 éves aggastyán püspöke felemelkedett, és egész megfiatalodott erővel, méltóság tellyesen hatalmas hangon követelte, hogy a püspökökre és az egész papságra illy nehéz igát ne rakjanak, e roppant következésü dolgot jól megfontolják, mert az e tárgyban egyházi szigorúság az egész egyház kárára váland. „A házasság, így szóla ő, egy minden szep-lő nélküli tisztességes szent kötés, a férj és női vonzalmak viszonyzásai minden homályon fellül emelkedettek és tiszták,“ — s elvenen elő adá: „hogy nem leend mindenki képes a rendeleteket megtarthatni, s ebbül büntelleyes hütelen kihágások ered-

nének, azért nem szabad az egyház felkentjeitől a még világi korokban vett feleségeikkeli élhetést megtiltani;“ — s mivel az általános tiszteletet birt, s köztudat szerint egész életét a legszeplőtelenebben, nőtelen át élt férfi szájából hangozának a fontos okok szavai, győztenek, s végzésé csak az emeltetett, hogy szabadság engedtetik mind a két fél, az az férj s nő, minden legkisebb kényszerítés nélküli egyezkedésének, s a házas felektől függend a házassági éldelet vagy nélkülözés.

Ez időben Pachomius, a kolostor élet alapító, saját kolostorában 1400. szerzetesnek, s még más kolostorokban 7000-re menő számnak volt feje, lelke, s mindene. — Egyiptomban, némelly kolostorban 5.000. sőt Oxirinch városában magában 10.000 szerzetes, és 20.000 apácza hemzsegett. Ez időben még minden kolostornak csak egy felszentelt papja volt, Örmény országban Eustach, — Ázsiában a nagy Bazil, — Olasz honban Athanáz, — Galliában Toursi Márton ezer meg ezer kolostorokat építtetének, száz ezerenként omlott az em-

beriség a kolostori élet magasztalt jövedő üdvös életet biztosító magányának, — az egyházi írók adatai nyomán, hihetetlen roppant számra szaporodtak a minden elkövetett bűnt még ez életben leszenvedni buzgólkodók ezen tömegei.

Száz meg száz felekezetekre oszolva, megkülönböztetés végett ruha szinezetekben minden szinek árnyéklatait is felhasználva, midőn már a szinek nem valának elégségek; kapúcziom, csuklya széles vagy hegyesebb metszése által külön külön rendet alakítva, vékonyabb vagy vastagabb több vagy kevesebb csomókkal ellátott kötelet, cordát derék övedzőül használva, ilyen s amollyan hajnyírás corona, lábbeli, faczipő, s egyéb megkülönböztetésekén gyakran hosszas vitatkozások után által esve, e föld területén millióként hemzsegének ezen a köz jólét munkájától kezeiket megvonó felebarátaink; egyik osztály a másik felett tökéletesebb, tiszteltebb, s a nép által kitüntetőbb lenni akarván, a szent mondatok értelmeit túl csigázva, a más osztály vagy rendbeliekkel vételkedve, minden ki-

gondolható sanyaruságokkal sorvasztá testi erejével lelki éberségét is, — még is, az emberiség köztiszteletében lebegve, maguknak olly tekintetet vívtanak ki, hogy még a fejedelmek is velök neveltették gyermekeiket, — a már fellyebb említettem Theodosius fiait, Arcad, és Honort, kik alatt Róma pusztulásnak indúlt Arsenius nevelte, ki az egyiptomi sivatagokon borzasztó önnön sanyargatása által lön a köztisztelet tárgyává, ki Gibbon Róma pusztulása okait olvasta, láthatá mikké nevelte ezen elhiresült férfiú a minden gyönyörüségeket egyedül a tollas állatok hizlalásában találta két herceget?! annyira elszaporodának ezen szerzedesek, hogy Vá lens császár kényszerítve érzé magát, mindenben a munkás kezek szükét érző birodalma javára, egy törvényt alkotni, mellynek ereje mellett a mindenféle szét bújdosott magány söt szerzetek embereit is kifürkészteté. *)

Itt egy regényes hegyes vidék forrásdús völgyeiben számtalanokat csodált az

*) Lib. 63. C. Th. de. Decurionib. 12, 1.

emberiség, — kik e szent szavak „hagyjon el mindent, vegye a keresztet, és kövessen engem”! félre magyarázásával, egy egy nehéz fa keresztet szüntelen vállaikon czipelve, a teher alatt görnyedének, — amott a majd megmászhatlan hegyek és szirtek minden repedéseiben s barlangiban penész lepton össze zsugorodva végső vonaglásig éhezöket, s mozdulatlan helyzetben sokáig kínlódókat, seb tellyes nyomorultan ájtatos érzettel bámult a sokaság, kik városokhoz közeledve küldöttségekkel s minden tisztelgés jeleivel fogadtatának. Theodosius császár Cedrenus Compend. pag. 268. szerint annyira magasztalta és emelte ezeket, hogy illy szavakra fakadott: „ne lennék csak Theodosius! melly boldog örömmel cserelném öltönyömet, bár melly szerzetes kámszájával.” Illy környülállásokban, hogy ezek valának a nép példás tanács adói, igen is megfogható, — szóval az egész keresztény emberiség illetén példák által meghatottan, a jelen életet egyedül csak a jövő örök élet útjának a túlságig tekintve, lelki kábultság állapotban senyvedt, — még is több kisebb részletes zsinatok ren-

deletei ellenébe az egyház felkentjei nagyobb része házas életet élt, például felhozva: Numidicus Presbyter félig megsülten, felesége megégettetése után megkövezve, leánya által ápolgatva, húnyt el. Cyprián megtérítője Caecilius Presbyter *) halálához közel feléségét s gyermekeit Cypriánnak ajánlva mult ki, — Chaeresnon, az aggasztján, nejével vonúlt a magányba, **) honnét soha többé vissza nem tért.

Az anyaszentegyház fiai s több püspökök s egyházi írók bölcsen átlátták a szerzetesek, remeték, s magányoskodók népeket kábító ferde irányú mindenekbeni hatásokat, tapasztalván a nép vak irányú szellemtelenségét, szóval tettel s írással is kikeltének ellenök: így a nagy Leo 440 — 446-ig Pápa, III. Sixtus követője, Manichusok polgari ítélőszék eleibe rendelője, Valentinián által Atilla eleibe küldött követe, ezeket írja az akkori antiochiai Patri-

*) Vita et pass. Cypriani per Pont. scrip. n. 4.
p. CIII.

**) Euseb. H. E. VI. 42. p. 308.

archának Maximinusnak : *) „figyelmeztetek továbbá, hogy az alattad lévő egyházi kerületekben semmiféle szerzetesnek, legyen ő bár melly nagy ájtatosságú hirben és tiszteletben, prédikálni se hogy meg ne engedd, mert felette aggodalmas következései lehetnek”; éppen így írt *2) Theodorethez is, ki Cyrus püspöke volt.

A pelusiumbani szerzeteskedése miatt Pelusiotának nevezett, s 449. élni megszűnt Izidór, a híres biblia magyarázó, ad Tabanenses Monachos *3) ezeket írja: „Fratres! ne tolakodjatok tanítókúl a nép közé, ne tanácsoljon mindegyik, mert azoknak kik erre hivatva vannak tisztábbaknak, és valódibb ájtatossággal kell birniok, mint a hegyekben lakóknak.” — Szent Jeromus *4) ezeket mondja: „Monachus autem non

*) Epist. 92. n. 3. 9. ad Frat. Bellerinor. Venet. 1748. f. mansi ep. 119. t. VI. p. 242.

*2) Ep. 93. n. 6. op. p. 195. mansi. t. VI. p. 250.

*3) C. I. ep. 93. pag 29. 30. ad Par. 1638. f. II. ep. 284. p. 250.

*4) Ad vigilantium. p. 288. ep. 95. ad Rust. p. 772.

doctoris habet, sed plangentis officium". Igy gondolkodott és írt 420-ban Cassián a Marseillé abbas is, és mások számtalanok; de már a nép jelleme a túlságoskodók által sok ferde eszmékhez izmosodott, ilyen vala azon általánosá vált köz vélekedés: hogy a nőtelen pap tökéletesebb a házasnál, hogy a szüzesség minden földi erények között a legelső; házas papokat hidegséggel, e nőtleneket egész tisztelgő buzgalommal környezék; és így évről évre csökkenvén a nép bizalma a házas papok eránt, kiktül az Eusthák követői, és mások sokan, még az úr vacsoráját sem fogadják el; vajmi természetes, hogy illy környülállások között sokan önkénytesen nőtlenkedének, s így szaporodván a nőtelenek száma, igen megfoghatóvá válik a majd említendő zsinatok szigorú házasság tiltó, de ezen századokban általában soha meg nem tartott rendszabályainak megfogamzása, melly csak kilencz század után születheték egész élet erejében VII-dik Gergely alatt tetteleg életben, mirül a maga helyén.

Az elmék s kedélyek illy feszült általános helyzetete idejében 360-dik évben Zeno, Verona püspöke, egész lelki szépségsége eréjével fellép és egy egész fejezetet ír a nőtlenség Isten előtti előjogairól *) s így okoskodik: „mind azok kik a nőtlenséget természet elleni küzdelemnek tartják, tudják meg, hogy a legnagyobb erkölcs és dicsőség részese csak az lehet, ki a természetet képes lábaival tapodni.”

Szent Ambrus, a 8. napok alatt megtérése után milánói püspök, ki Theodosius császár bizalmát Inocens után legjobban birta, és így a Theodos kiadta Aurea Sanctionak Edictum pium et salutarénak fogalmazója, a nőtlen élet és szüzesség hirdetői magasztalt mestere, az egyházi írók jelesbjei egyike, nagy buzgalommal fogadott hatalmas szónoklatiban és irataiban tárgyunkra vonatkozólag **) ezeket hirdeti.

*) Tract. V. de continentia. S. Zenonis. Serm. et Dissert. anot. per Petr. et Hyer. Bellerini Aug. Vind. ad noviss. 1758. 4.

**) De virginitate C. II. p. 193.

„a szüz hajadonok és ifjak egy buzgalom tellyes elszánás perczében, nem hallgatva a szülők hizelgéseire, mit sem adva csókjaikra, kitagadási fenyegetéseire, fogadjanak örök szüzességi állhatatosságot, mert csak ha szüleiteken győzedelmeskedtetek, akkor győzedelmeskedendetek a világon is”. Varrás előadással hirdette az egyházi szónokszékből a szüzesség tökéletességeit, mennyire tetszik az az Istennek, melly édesen folyó szavai sok ezer ártatlan keblekbe megfogamzának, s a házasság szentségtől idegenkedének; akkor Miláno némelly tisztelt egyénei által szavai következései végett vádoltatván, miképpen a leányok s ifjak között a házasság életre való meleg vonzalom a családok aggodalmára enyészni kezd, mire *) így felelt: „accusor quod e: t: r. — Utinam convincerer, utinam tanti criminis probaretur efectus, utinam possem revocare nupturas, possem flammeum nuptiale pio integritatis mutare velamine” — az az igen is, bár tellyes sikere lehetne. Iratai olly virágosak s olly min-

*) De virginitate C. V. n. 25. 26 p. 271.

den szó bonczolgatást felhasználók, hogy lehetetlen tulajdon szavait nem idéznem, *) így szól a házasságról: „bona igitur vincula nuptiarum, sed tamen vincula: bonum conjugium, sed tanem a iugo tractum, et iugo mundi, ut viro potius cupiat placere quam Deo”. A szüzesség és házasság örök útja különböztetését imigy írja le a vercelli egyházhoz írott 63 - dik levelében: *) „Bona virginetatis via, sed sublimis et ardua validiores requirit. Bona etiam viduitatis via, non tam difficilis ut superior, sed confragosa et aspera cautiores exigit. Bona etiam Matrimonii plena, et directa, longiore circuitu ad castra, sanctorum pervenit, az az: a szüzesség a szentek táborának biztosabb s legrövidebb útja.

Szent Ágoston 395-ben lett, s 403-ban hipói püspök, a leghatalmasabb befolyású egyházi író, Pelagius Caelestius a szabad akarat körüli tanok ellenébeni fáradhatatlan bajnok, s eleven színekkeli csuda

*) De virginitate C. VI. n. 33. t. II. p. 273.

folyékonságú előadó, kinek számára Monika lelkes anyja, már menyasszonyt is nézett ki, ötlet, a kereszténysége előtt, világ fiát megházasítandó, — ki püspök korában soha két tanú nélkül nővel sem beszélt a házasságról *) így ír: „sed quia sine malo carnalis concupiscenciae fieri non potest nuptiarum bonum, hoc est propagatio filiorum, ubi ad hujusmodi opus venit secreta quaeruntur, hinc est quod infantes etiam non sine penati contagine nascuntur, non ex hoc quod licet, sed ex hoc quod dedecet,” — így folytatja továbbá: „in opere imperf. contra Julian. lib. V. c. 18. t. X. p. 9. 14. non quia sine malo est, sed quia bene utitur malo conjugalis concubitus merito inculpabilis dicitur. Sic enim bonum est bene uti malo, quemadmodum malum est male uti bono.

Ezen finom különböztetések az időben mennyire magyaráztattak, ezt kiki képzelheti. Ágoston ezen magas értelmű szavai :

*) De peccat. orig. Cap. XXIIV. a. 42. t. A. p. 182.

Sermo 354. ad continentes habitus cap. 89. t. V. p. 961. Melior est filius Patre suo conjugato, minorem locum habebit mater, maritatae in coelo quam filia quoniam virgo est—ambae tamen ibi quomodo fulgida, et obscura stella, ambae tamen in coelo, egészen félre magyaráztatának, mert szellemét a kor fel nem foghatá.

Szent Jeromos szerzetes és Presbyter, Damasus püspök meghívására Rómában oktató, Marcella és Paula híres római nők megtérítője, a biblia eredeti nyelvről deákra áttevője, Betlehemben maga alapította kolostorban † 420. így ír Joviánushoz 1. 4. „si bonum est mulierem non tangere, malum est ergo tangere, nihil enim bono contrarium est nisi malum“; a házasságot dicsérte, de csak azért, mert mint a tenger gyöngyöket, a tövisek rózsákat, úgy szüli a házassága szüzeket. *) Jánost azért szerette minden apostolok felett az üdvözítő, mert nőtelen életet élt, — 400-dik évben Ocean Rómából Carter püspök ügyében, ki

*) Epist. 18. ad Eustach. p. 35. 36.

másodszor is megházasodott, véleményét kérvén Jeromos, *) hevesen ellenzi a papság házasságát.

Gregor a nyssai püspök, ki maga is házas életet élt, a házasság ellen írt, a szüzességet semmi szóval ki nem mondható isteni tulajdonnak nevezi, — a házas életet a földhöz, a nőtlent az egekhez hasonlítja.

Chrisoston, († 409.) Athanás Alexandria püspöke, († 317.) Cyrillus Jeruzsálem püspöke, († 3861) és számtalan mások, a nőtelen élet egekig való magasztalások elragadtatásában, a mindeneket egész a túlfeszítettségig magyarázni buzgalombul kész keresztény nép előtt a házassági szentség iránti tiszteletet ásák alá, — sokan valának, kik már házas életet élő pap által magukat megkeresztelni sem engedék, ezeket igen bölcsen megróvta nazianzi Gergely, mind orat. in Sanctum bapbismája C. 26. ed. Bened. 711. lapján olvasható.

*) Epist. 82 ad. ocean. p. 645 — 654.

Ezen időkben számtalan apróbb zsinatok, hol itt, hol amott tartatván, elvettetett a papi nőtlenség sok százados ellenzések daczára is később megtestesült eszméje; lássuk mint terjedezett a nép jelleme kénytető hatalmábúl szivárgott akarat az anyaszentegyház zsinatai küszöbéig, s mint szerepelt mindig a kor jelleme egész a papi nőtlenség tettleges kivívása perczéig, s hogy ezt világosabban által láthassuk, röppenjünk egynéhány zsinat tárgyunkra vonatkozó végzésein egész rövidséggel keresztül:

348 — 349. tartaték egy tartományi zsinat, mellyben a carthágói Gratus püspök indítványára a 3-dik Canonban azon személyeknek, kik szeplőtlen életet élni fogadának, megtiltatik a más nembeliveli együtt lakás. — Siricius pápa 386. egy római zsinat határozatából levele 4-dik pontjában ezt írja az afrikai püspököknek: „egy Clericus se vegyen asszonyt, az az özvegyet nőül,“ — s a 9-dik pontban: „a mint pedig illendően ajánljuk is a mindennapi áldozat bemutatathatása végett, hogy a házas papok nejeikkel a házassági éldeletet egészen hagy-

ják el, mert Pál a Corinthusokhoz megírta, hogy az ájtatosság kedvéért nélkülöz-
 zetek.“ — A carthágói 390-ki Genethlius
 elnöklete alatt tartatott zsinat 2-dik Ca-
 nonja jónak találta: hogy a papok nejeik-
 kel ne éljenek, ezt erősíték a 418 és 419-
 ben Carthágóban tartatott s Africainak ne-
 veztetett Justellus Kristóf által Codex Ca-
 nonum Ecclesiae Africanae Paris 1615. ki-
 adott zsinatok is.

Ezen rendeletek nyomán az egyház
 felkentjei igen sokan nőtelen életet élte-
 nek, melly állhatatossággal? Isten láttá lel-
 keiket! — Coelestin Pápa mindazonáltal,
 a tapasztaltak nyomán 428-ban püspökeihez
 szét küldött rendeletei 2-dik pontjában
 Mansi t. 4. pag. 472. c. 9, 10. XXX. 91.
 így szól: „tilos legyen minden püspöknek
 és papnak fajtalankodni gyónó gyermekei-
 vel, mert a bűnben találandó püspök 15, a
 Presbyter pedig 12 évig tartandó poeni-
 tentia mellett, hivatalától megfosztatik.

Mind ezen, és több más apróbb zsinat-
 ok szelleme eilenében olly egyházi egyé-

nek is házasságban éltek, kik emlékei az utókor hálás tiszteletét öröklék, így például: Eustach Sebasta püspöknek atyja, a caesareai püspök Eulalius volt, — Gergely világ hirű püspök nemzé a maig is köztiszteletben élő Gergely Nazianzót, — a nissai Gergely neje Theosabia volt, — a Poitiersi püspök Hilárius Abra nevezetű leányát, érdem tündöklöttnek jellemzik egyházi iróink, — Marcellin apomeai püspök halálát fiai megboszulni akarván, Sozom: H. E. 7. 15. p. 299. szerint a zsinat meg nem engedé, mert az üdvözült Istenért halt.

451-ben a calcedoni zsinat 14. Canonja a lectoroknak, psalmistáknak csak a keresztény nőkkeli házasságot engedi meg s ha pedig már házasok, egyedül a gyermekek kereszteltetését követeli.

Az agdei 506-ki 9-dik, orleansi 511-ki, — a taragonai 516-ki C. 9. — a geronai 517. c. 6. — az ilerdai 524-ki, — a toledói 597-ki c. 1. zsinatok mind meg annyiszor ismételik, hogy a püspökök és felkent

papok hivataluk' vesztese büntetés alatt, házas életet ne éljenek.

Jusztinián császár 528, *) különös rendeletében polgári hatalom súlyával erősítvén a zsinatok a papi nötlenségre vonatkozó Canonjait, minden megszegőt hivatal vesztésével büntetni, s a végrehajtást elősegíteni igérvén, azok megtartásának tetemes nyomatékot adott, — de tökéletes erőre nem emelkedhetett, — egy század lefolyta alatt felejteték, — s az egyház felkentjei nösülének, — melly körülményeknél fogvást:

Pelagius pápa 555 — 559. minekutánna Siracúza lakosai egy házas papot választottak püspökké, s egy egész év lefolyása alatt sürgeték a pápa helyben hagyását, ezeket írja Cethegus Patriciusnak: „esztendeje hallasztom már a megerősítést; azon félelemben hogy megerősítésemmel az egyházi javak csonkulást szenvedhetnének; de mivel Siracusa népe állhatatosan őt, és

*) L. 42. C. de. Episcop. et. Cler. 1. 3.

nem mást kíván püspökének, távul a zsinatok rendeletei gyengítése céljától, vagyon össze irással is biztosítván az egyházi vagyont minden tekintetben, legyen a nép akarata, — s a házas püspököt ordinálta Mansi t. IX. pag. 731. 734. És ez így folyt századról századra, — zsinat zsinatot ért, — alig múlt el egy, már ismét tartaték az előbbeni rendeletek meg nem tartása miatt a másik, és így a házas élet iránti vonzalom a zsinatok végzeteit évről évre tetteleg gyengítgeté.

Ez idők után a 692-ben II. Jusztinián császár Trulli palotájában 217 püspök részvételével tartatott 102. Canont alkotott hatodik aecumenicum Trullusinak nevezett nagy fontosságú zsinat gerjeszté a legnagyobb figyelmet, mellynek szakadás is lön következése, mirül tüstént, — most csak lássuk e tárgyat érdeklő 3-dik s többi Canonja rövid kivonatát. „Mind azok : igyszól az idézett pont, kik 691-dik év 15-dik Január napjáig másodszer házasodtak, hivatalukot veszítsék, — azon Presbyterek és Diákonusok, kik nőül özvegyet vevének,

egy rövid időre hivataluktól felfüggesztéssel büntetessenek, de ha nejeiktől azután sem válnak el, soha feljebb ne emeltessenek, — az 5. Canonban szoroson meghatják, hogy ki már nőtelen korában lön Diáconus, vagy Presbyter, az Ordinatio után házasodni nekie soha se lehessen“, — ezen zsinat 13. Canonja igen jellemzi e zsinat bölcs belátását és a nép érzetéből eredt kül hatás kénytelensége tudatát, midőn ezeket határozza: „tudomásunkra esett miképpen Libiában és Afrikában több püspökök házas életet élnek, gyermekeket nemzenek, ez bennünk aggodalmat gerjeszt, dé éppen az apostoli rendeletek meg nem tarsása miatt, mert ezekkel az nem ellenkezik, hanem a szerzetesek és a nép lelki nyugalma tekintete végett, mert nem akarjuk hogy az egyházi rend gyaláztassék.“

Ezen 13-dik Canon vajmi nagyon mutatja, melly kényszerült helyzetben valának anyaszentegyházunk nagyjai; a nép jellem sok millio asceta, szerzetes és magány fia ferdítette s zavarta rohanó özöne által, rendeleteiket a nép szelleméhez idomítani.

Ezen trullusi zsinat 102. Canonjai egy némellyike, nevezetesen 36-dik Can. a 2-dik és 4-dik általános zsinatoknak különösen a constantinápoli 3-dik és a Calcedoni 28-dik Canonokat megerősíté, melly Canonok a római és constantinápoli Patriárcha előségét, vagy előjogait, jog egyenlően taglalta, — továbbá 38-dik Canon szórul szóra ismételte a Calced. 17-dik Canont, melly a római egyház fő elsőségét csak Róma városa iránti politicus hatás tekintetéből engedi meg — a 82-dik c. tiltja az üdvözítőt egy báránykában ábrázoltatni s. a. t. Ezen egész zsinat a római szék előjogai iránt figyelemmel nem viseltetvén nem felejtetvén Róma a 6-dik közönséges 680-ban tartott zsinat általi Honorius Pápa száműzetését (excommunicatio) Sergius Pápa ezen zsinat megerősítését állhatatosan megtagadta; később 705-től ismét 708-ig uralkodó II. Jusztin császár mindeneket elkövetve kérte VII-dik János pápát ezen zsinat megerősítéséért, de minden siker nélkül *) 708 — 715. Constantín Pápát a legnagyobb alázatossággal **)

*) Anast. vita Jorn. VII.

**) Anast. vita LXXXIX Constant. p. 152.

koronával diszesítetten, előtte meghajolva, kérte a császár, ezen trullusi zsinat megismerésére, de mind ezen kérelmek nem sikerültek, s ekkor gördült a római és görög keresztény felekezetek közé a mai napig is különözö szakadás függönye.

Ezen már maga aggodalmat gerjesztő szakadás után, melly már csak szakadási természeténél fogvást is vételkedést vont maga után, a kereszténység, sött az egész anyaszentegyház figyelme az ez időktől történtekre fordítatott. A Nagy Károly császár jelenlétében tartatott, Frankfurti zsinatban nagy zajt okozott a szent képek kérdése, melly csak a 2-dik nicai 787-ben tartott zsinatban döntetett el. — A polgári háború, melly a szelid Lajos fiai Lothár, Pipin, és Lajos közti osztály tárgyában, a milánói és veronai érsekek közbe keveredések miatt, kik Lajos legidősebb Lothar, fiának fiát Bernhárdott az osztály ellentállásali ellenzésére birták, soká kísértetett egyházi figyelemmel. Lothar, Pipin, és Lajos testvérekkel Corbéjabeli, és szent dénisi medardusi gergeményi apáturok, vien-

nei, lugdumi, amikanumi püspökök s számtalan barátok és remeték frigyessülve atyjuk szelíd Lajos ellen harczoltak, s kik ezt nem tevék, eretnekeknek hirdeték; szelíd Lajossal is sok püspök és barát szállott a csata mezőre; IV Gergely pápa a testvérekkel tartott, mert állítólag a fiúkat az atyával egyeztetni kívánta, szelíd Lajost excommunicatióval fenyegette, de a Lajos császárral tartott püspökök azt izenék neki „si excommunicaturus veniet, excommunicatus abibit”. Gergely bé menván a császár táborába, a császárali hosszas tanácskozása után, sok katonái oda hagyák urokat, s győztek az atyjokat thrónjától megfosztó lázadó fiúk; de mint győztesek mind a pápa mind Salla apát iránt, kiknek leginkább köszönheték kegyetlenséggel végzett győzelmöket, kevés tiszteletet mutatának, s a pápa vissza tért Rómába. — Ez időkben sokat harczolva, kevesebbet theologizáltak, — és a papok évrül évre bátrabban részesülének a házasság szentségében.

Pipin, és Lajos atyjok Thrónjára Lot-hárt ülteték, Gergely pápa megsértve tá-

vozott, Lothár alatt temérdek keresztények kezdék a hit váltóztatást — Aquigránumban zsinat tartaték, s a részt vett püspökök Lothár alattvalóit feloldják az engedelmességtől, s uralkodását megszüntnek nyilvánítják, s minekutánna testvérei, s Károly a kopasz, megigérék hogy ők jobban fognak kormányozni, az elnökösködő püspök így szóla: „és parancsoljuk nektek Isten parancsa szerint, hogy ti ő helyette uralkodjatok”. — Hatalmassá tette a nép tisztelete az egyház fejeit, és ők az annyaszentegyház javára használák is a nép bízalmában Isten engedte hatalmukat.

Lothárnak pártja még maradt, Olaszországnak nagy részét még birta, megfeszített erővel nagy seregeket szerzett, az alpeseken által ment s Rómában győztes, Sergius pápa felett ítéletet tartott, Sergius magát kitisztította, hűséget ígért; e perczben rendelé Lothár hogy a pápát ne a nép, de a császár válassza, ez természetesen a papi hatalom emelkedése ezen idejében, a catholicismus érdekében; így nem maradhatt. Nem egyházi történet írás végett e

melvén tollat, a hely s idő nem engedi hogy a történetek lépcsőzetein haladjak, azért czélom ezen felfogott s most megszakasztott eszme fonal által csak annak megmutatása lévén, hogy az egyház ez időtül alig egy háborútól menekedve, a másikba mindig az anyaszentegyház érdekéért bonyolodva, egész figyelmét ez időkben soha fel nem használhatta a papi nötlenség kivívására, — mellyet eddig is csak a népszelleme hatása eszközölt mind annyiszor a mennyiszor a soha meg nem tartott tiltó rendeletek hozattatának, — hogy meg nem tartaték, ez elég bizonyossága annak, hogy a hozatala külső befolyási kénytelenség vala, a nép figyelme harcz mezőn vérben fuldokolva, felejté házasság elleni ingerét — azért a melly pap házasodhatott, házasodott is. —

Csak figyelembe hozva, de nem taglalva a fiatal XII-dik János pápának Otto római császár segedelme által gyámolított Berengár elleni ütközéseket, — nem felejtve, miképpen János pápa követeit, kiket az Ottó császárral kibékülhetésére Nicephorus

görög császárhoz küldött, Nicephorus fogságba vettette. *) Ez ismét nem maradhatott, és Róma figyelmét az akkori római pártütés mellett egészen igénybe vevé. — 998-ba Robert Hugó Capet fiát V-dik Gergely excommunicálja, s feleségétül elválásra készíti, — 1054-ben a görögök, a VI-dik Aecumenicum Róma által helybe nem hagyott zsinat következtében, a deák egyháztólí elszakadása Cerularius Patriarcha munkássága következtében tetteg bevégeztetik. Ezen s más fontos környülállásokbani tettleges bonyolodása miatt az annyaszentegyház fejei s oszlopai, a naprúl napra növekedő szerzetesek ferde, s a népet a lelki sötétség hékóin tartva közjó elleni hatásokat, már azért sem gátolhaták, mert gyakran a zsenge kereszténységet fenyegető nem egyszer támadt fergetegek lecsillapítására ezen előzőnlött erőt használni, s fejeinek a zsinatokban szót adni kénytelenítetének; és így találtak viszhangra a több millio szerzetes³ remete, s magát örök szüiességre, böjtölésre, erre vagy arra a tökéletesedés ágára

*) Muratori Script. Rer. Italicar. Tomo II. pag. 479.

felajánlottak, s ezek számtalan tisztelői s követői zajongó akaratauk mindenütt hangzott nyilatkozatai a zsinatokban az egyház fők csak a kereszténység üdvös szent tana tenyésztése módjaiban aggodó, köreiben, — s így hatának a sekrestyéből egész a Sanctuariumba.

II-dik Miklós pápa, ki alatt a pápának választása a bibornokok collegiuma jogai közé emeltetett, ki minden nap 12 szegény lábai megmosása által is adá jeleit alázatosságának, ki alatt még üldözés nélkül is házasodtak a papok 1061-dik év Julius 22-dik napján meghalálózván, így egészen új korszak küszöbén állott a kereszténység, ezen kor a Hildebrand kora, mellynek nevezetessége végett általányos történeti szakunkban egész fejezetet áldozandok.

Hildebrand korszaka

III.

Damiani Péter, a szent Benedek de Santa Croce d' avellano olasz kolostor Abbása, ki később egész dühöngésig üzött egész nemzetek által gyakoroltatott önnön kinzást verést (disciplínát) a bünt bánkódóknál rendes ajtatoskodás módjává emelte, Hildebrandnak már II-dik Miklós pápa alatt barátja, e század leghatás tellyesebb papi nötlenség ellenzője; — Miklós halála után 1061-dik év Sept. 30-ka Anselm lucai püspök II-dik Sándor név alatt Hildebrand, s Desider Monte Cassiói, Abbas Gotfried toskanai, s Richard capuai Herczegek támogatott befolyásával pápának választatván, minekutánna a lombardi püspökök Vibert Cancellár bizgatására csak egy a papi házasság pártolásáról ismeretes egyént akarának pápának ismer-

ni, a Bazelban együtt tanácskozó Herczegek megegyezésével, félre vetve a II-dik Miklós alatt rendezett Collegium választása jogát köz akarattal 28-dik Octoberben a római követet Cadalus püspököt II-dik Honorius név alatt ellen pápának megválaszták; a dolgok illy nehéz fekvésében Damiani azonnal 1062-dik évben az udvart II-dik Sándor részére megnyerendő német országba sietett és a minden kitelhető módon a házasság üldözésében ismeretes Damiani számtalan a házasság ellen írt munkája mellett röpiratai egyikében*) megmutatá miképpen a II-dik Sándor választása egészen a II. Miklós alatti rendszabály szerint történt, mindent elkövetett Cadalus megválasztatása megsemmisítése végett, mi még sem sikerült, mert ezen ellen pápának czimét csak az 1067-ben történt halála vevé el, és így a mindenben minden es Damiani tapasztalván, hogy Lombardiában nem csak hogy majd minden

*) Pet. Domiani discept. Simod. inter Regis advoc. et Rom. Eccl. Defensor. M. t. XIX. p. 1001. sq. opusc. IV. p. 406 — 416.

pap házas életet élt, és a kanonokok különözve lakva család atyai, hanem hogy még a papi házasságok védelmére János és Tuedth Gotfried udvari káplanyai által könyvek is iratnak, — egész lelki erejével elkezdé a papi házasság elleni munkálkodását, s azonnal egy röpiratot közlött, melyekben *) így kezdi: „De manifestis loquimur, secretorum autem cognitor, et Judex est Deus” — folytatja a ti szentelen állításaitok ellenében, süükségtelennek tartjuk nyelveink fegyverével élni, mert az egész anyaszentegyház fegyveres csapatja minden szent atya, és az igazán hívők egész seregei ellenetekben áll, — I. Kor. 7. 2-re való hivatkozások otromba félre értése azon helynek, mert itt Pál csak a Laicusoknak engedi meg a házasságot s. a. t. s fel hívta a Pápát **) hogy az ördögi tan ezen két hirdetője s az apostolok antichristusai ellen keljen ki, és őket Józua ként a Canonok szigorúsága gyilkával semmisítse meg.

Értesülvén Damiani arról, miképpen egész olasz országban, jól lehet a püspökök

(* Mansi t. XIX p. 978. **) Lib. I. ep. 13 p. 52 — 56.

nőtlenek, még is az egész papság házasságban él, Cunibert köztiszteletű Turin püspökéhez ezeket írja: *) „azon sok szép lelki tulajdonok mellett, mellyekkel szeretett atya lelked tündöklök, mint már az előtt 1059-ben tartott római zsinatban is éreztetém veled meg nem foghatom, miképpen engedheted a gondod alá bízott bár melly rangú papságnak meg egész törvényességgel házasodhatni (*permitis enim, ut Ecclesiae tuae clerici cujuscunque sint ordinis, velut jure matrimonii confederentur uxoribus*) melly gyalázatos, a Canonok értelméveli ellenkező tett legyen ez, bölcsességed át fogja látni, mert a házasság egy gyalázatos veszedelmes pestis, azért Máté: 23. 27. szerint: „jaj nektek irástudók és pharizeusok, kik a bemázolt sírhoz hasonlítotok, kiknek külsejük szépek, de belsejük a halottak testei rohdatsága s egyéb tisztálanóságok lakhelye, ” — miért valjon miért örködsz egyedül magad felett? — figyelj arra mi Leviticus 22, 24. mondatatik és tudd

*) L. II. ep. 15. p. 209. I. IV. ep. 17. p. 383

— Opusculum 40. C. 6.

meg, hogy mi minnyájan az apostoli szék összes hivei, mindenütt és mindenfelé hirdetjük, hogy: senki se hallgassa azon pap miséjét, kirül az, hogy házas életet él, tudva vagy, ezt kívánják a Canonok! — de mit is hivatkozom én Canonokra? mellyeket nem tiszteltek, — hozzátok szólok, hallgassatok most, papok feleségei! ti ördögök nyalánkságai, paradicsom szemetjei, elme mérgei, lélek gyilkai, bűn kútforrásai s. a. t. ime eredetben adom ezen soha másolatban az akkori kort jellemzőleg nem adható sorokat,*) de mind ezekre Cunibert nem figyelve

*) „Interea et vos alloquor, o lepores clericorum, pulpamenta diaboli, projectio Paradisi, virus mentium, gladius animarum, aconita bibentium, toxica convivarum, materia peccandi. Vos inquam, alloquor gynecaea hostis antiqui, upupae, ululae, noctuae, lupae, sanguisugae, affer, affer sine cessatione dicentes. Venite itaque, audite me, scorta prostibula, savia, volutabra porcorum pinguium, cubilia spiritum immundorum, nimphae, sirenae, lami, ae, diana, et si quid adhuc portentis, si quid prodigii reperitur, nomini vestro competere iudicetur. Vos enim estis daemonum victimae ad aeternae mortis succidium destinatae. Ex vobis enim diabolus, tam-

házas papjai irányában engedékeny maradt, ki ellen Hildebrand már VII-dik Gergely pápasága előtt, bíbornok korában, mint gyenge előljáró ellen, több ízben panaszkodott is. *)

Illy tartalmú levéllel tisztelé meg Damiani a nagyon szelid lelkű Adelheid Turini hercegnőt is, **) mellyhez a Cuni-

quam delicatis dapibus, pascitur vestrae libidinis exuberentia saginatur. Vos tigrides impiae, quarum nesciunt, praeter humanum sanguinum, cruenta ore sitire. Vos harpiae, quae sacrificium Domini circumvolantes arripitis, eosque, qui Deo oblati fuerant, crudeliter devoratis. Nam et leaenas vos non incongrue dixerim, qui belluarum more, jubas attolitis, et incautos homines ad suae perditionis intentum cruentis amplexibus harpaxatis. Vos sirenae atque charybides: quae dum suavem deceptionis editis cantum invasibile struitis, salo vorante, naufragium. Vos viperae furiosae, quae prae impatientis ardore libidinis Christum, qui caput est clericorum, vestris amatoribus detruncatis“ etc.

*) L II. c. 69. Mansi t. XX. p. 178. 1075. 3. April.

**) Arnulph I. III. c. 7. p. 23. — La Principessa

berthez írt levelét rekesztve, emlékezteti a herczegnőt a Debora és Baruch Sziszara elleni háborúra (Jud. 4. 5.) mondván: „asszonyom! te vagy Debora, — a nős papok Sziszara, — Cunibert pedig Baruch, azért emeld a büntetés gyilkát, és ne engedd a fertőztető bűn tengere által Izrael fiait elömlesztetni, hagyd meg püspökeidnek, hogy minden kitelhetőképpen üldözzék az anyaszentegyházat undokító házas papokat, legyenek példáid Abigail (I. Reg. 25. 27.) Judith (Jud. 8, 12, 13, 10.) Ester (Esth. 7. 10.) és Abela a bölcs asszony (2. Reg. 20. 22.) és ha hogy az illy bünt. megengedő püspökeit tartományodnak elpusztítandod, birodalmidról az Isten haragját elhárítod, — a házas papokat, a 77, és 48. Psalmusra Ezechiel proféta 13. 4. hivatkozva, rókákhoz hasonlítja, és pedig Sámson rókáihoz, kik a farkaikhoz kötött fáklyákkal a Philisteusok búzáit lángba boríták s. a. t.

Igy írt Péter bibornokhoz is, a Laterán érsekéhez *) mondván: „én tégedet

Adelaide, contessa di Torino con nouvi documenti S. Giandomasso Torino 1759. 4.

*) Ciaconius vit. Pont. RR. t. I. pag. 843. Rom 1677.

Heli és Phineás lobogó buzgóságú embernek ismertelek, ki mint egy hű eb örzöd urad lakát, és az éjjeli gyújtókat megrohanod, — rohanj most a tisztátalanság gerjedelmeivel az egyházat lángba borítani kívánók ellen, és mint Józsva Jerikót, pusztítsad ezek lakait” s. a. t.

Damiani, — kit nem csak az egyház, de az egész nép mélyen tisztelt, ki végső éveiben II-dik Sándor pápa által eltíltott tulságos liber gomorhiacus könyveért, még a pápának, s a már akkor mindent tehető Hildebrandnak is minden tartózkodás nélkül megírogatta a véleménye szerinti igazakat, — levelei által, mellynek sorai és szavai villámsebességgel köztudomásra jutának, nem tévesztette hatását; nem szívelhetvén a kanonokok külön lakását, és házasságbani éléseket, *) sürgeté a püspököket, sött a pápához is írt, hogy ezek élet módja az ellöbbeni szigorúbb rendsza-

*) L. 5. ep. 9. ad Cleric. Fanenses. p. 405 usque 412. — opuscul. 27. de. Comi. vita canonicor. p. 608 — 611.

bályhoz alkalmaztassék, *) melly fáradalmi következése jutalmaztatott is, az egyedül e czélból össze hívott 1070-ben megtartott valaterrai zsinat által. **)

II-dik Sándor pápa alatt a Damiani szelleme áthatotta szerzetesek Florenczben a népet minden kitelhető módon a püspök és a házas papság ellen úgy annyira felláták, hogy Godfried, a toscánai herczeg, kénytelenítetett azokra, kik a papokat üldözték, s felettök erőszakos kegyetlenségeket követendének, halálos büntetést hirdettetni. ***) Ez időben minden elfogulatlanok közös tiszteletét bíró Péter ült a florenczi püspöki széken, ki a gyakortai szerzetesekkel vegyes, s a papságot a házas élet miatt megrohangató nép fékezése, és a vezérkedő szerzetesek bünhődése végett szent Salvius kolostorát, mellyben a ve-

*) *Contra cleric. regul. proprietarios* (opus 24) p. 597 — 601. *Epist. 16. ad Alexand.* p. 77 — 87. *Bgl. l. 3. ep. 8.* p. 299 — 305.

**) *Mansi t. XX.* p. 3. 4.

***) *Acukeas. n. 88.* p. 358. *Fiorentini memoria della Matilda.* p. 72.

zérkedők újabb meg újabb veszélyes tervezéseket s megtámadásokat rendezének megrohantatja, leromboltatja, s a szerzeteseket, kik közül sokan sebeket is kapának szét kergetteti; más nap a nép sepredéke ezerenként tódult egy megsebzett szerzetes sebe csokolására, minden csöp vér ereklye gyanánt zászlóul használt kendőkkel törülteték, és kitört a polgári háború pusztító dühöngése, mellynek lecsilapíthatása véget Sándor 1063-dik évben Romában egy zsinatot tartott, mellyen a szerzetesek borzasztó lármával Péter püspököt Isten tagadónak vallák, s állításuk bebizonyítására megajánlák, az el nem fogadott, a sötét hajdankor borzasztó igazság bemutatása módját, a tűz próbát is; *) maga Sándor pápa Florenczbeni megjelenése sem csilapíthatá le az üldözéseket, mert a szerzetesek tűzpróba ajánlatával kezeskedének Péter püspök Istentagadását bemutatni; napról napra növekedett a vak búzgó lázadók so-

*) Andreas. n. 87. C. 7. p. 358. — Atto. C. 7. n. 56. p. 375. — Boronius. ad. a. 1063. n. 42. p. 359. t. XIII.

kasága, kiknek vakmerőségek annyira emelkedet, hogy a Pétert védő világi hatóság katonáit is megtámadák; a Balambrosa settimói kolostora is ezekhez csatlakozván, mint egy 3000 szerzetesek, remeték s munkátlan ember tömeg settinóba sietett, itten a lázadó nép tíz láb hosszú és $5\frac{1}{2}$ láb széles $4\frac{1}{2}$ láb magas egymás melletti két máglyát rakott, mellyek között egy láb hézag hagyaték, egy hasonlólag Péter nevezetű ajtatos hirű szerzetes a hely színén misézett, mellyet mély ajtatossággal hallgatott az egész nagy percz látásához remegve készülő jelenlévőség, s a mise Agnus Dei perczében négy szerzetes keresztel, szentelt vízzel, füstölővel és égő gyertyákkal imák között a máglyához siettek azokat felgyújtandók; ekkor a nép kyrie eleisont kiálta, — Péter szerzetes egy feszületet kezében tartva a már robogva égő, majd majd parázsodó máglyához közelített, s egy rövid imádság után felszólal: „hallgasson engem mindenki! Isten te tudod legjobban hogy Péter püspök isten tagadó! ha ő ártatlan, im vesszek én e tűzben! ha ő nem bünös, légy velem s ne engedj elvesznem!“ ekkor a béke csókjait környe-

zö társainak megadván, keresztet vetvén a lángokra, a felette össze csapdosó lángok közepette egész csendességgel minden legkisebb sérelem nélkül, a nép egész álmélkodó öröm rivalgása között, imádkozva egészen sértetlen keresztül lépdelt az izzó parázon; ezt úgy az idézett minden hitelt érdemlő írók bizonyíták, mint azon a helyen emelt emlék oszlop is valósítja az utókornak.

Itten felesleges emlékeztetnem a művelt lelkű olvasót, hogy a közép századokon keresztül számtalanok állák ki sértetlen a tűz próbát, ezt ha egyéb nem bizonyítaná is, már az, hogy több századokig, sőt egész évezredekig gyakoroltaték, eléggé bizonyítja, mert ha csak egy századon nem lett volna sértetlenséggel végzett példa—olly hosszas időkig nem szolgálhatott vala bíróilag használt igazság kitudhatása jeléül. Hermbstät des neuesten und wissenschaftlichen aus der Naturwissenschaft Bulletinje Th. 10. S. 280. és Schmidt über die Gottes Urtheile, Handbuch der Christl. Kirchengeschichte Th. 5. S. 163 taglalatából világosan

kitetszik: hogy a középkor birta már azon később a Chémia előtt többé titok lenni megszűnt módot, miképpen lehessen perczyi vést hárító tűz ellenes kenőcsöket készíteni, Hermbstät szerint ez kénsav Schwefelsäuer timsó Maun és szappan ügyes keverékéből áll; de nehogy illetén bonczolgatások tárgyunktól elvonjanak, vizsgálja térek ezen szemmel látott, még is vakító, sa nép balitéletét századokra izmosító borzalmas jelenet színhelyére, mellyen e nap emlékére *) egy szobor emeltetik, ezen felírással:

„Hunc lapidem si quis conspexerit esse locatum

„Hoc a Sacrata Religione loco;

„Indicat hic paries depictus imagine tanta

„Quid fuit, aut cur sit candidus iste lapis,

„Lis erat, et magno surgebant praelia bello,

„Hinc atque hinc pariter maxima turba cadit

„At monachi nostri, Umbrosaque e valle Joannis

„Exploratores constituere Focos:

„Tunc Monachus jussu medium se mittit Abbatis,

„Et potuit nulla parte nocere focus.

*) Didacus Franchius Vita S. Joannis Gualb. 12. lib. conscrip. Florentia 1640, f. c. p. Hagiograph ant in Comment. praeu. ad ej. vit. cap. 3 n. 21 usque 34. p. 315 — 317.

„Ast ille ejectus Petrus fuit illico ab omni
 „Sede sua Sacra Pontificisque loco
 „Causaque nam hoc fuit scelerata, quod ille mallquus
 „Tunc erat Hereticus, Simoniacus erat.
 „Ergo nunc notum est, lapis hic quid fixus habetur
 „In terra cunctis sic venerandus erit“.

Az illy látvány mennyire erősíté a Péter püspök, és pártolt házas papjai ellen dühöngött zavargók soraikat, igen is képzelhető, — mind ezeket azonnal tudták a pápával s követelték a püspök elűzetését, ki a végzést megelőzőleg Gottfried udvarába vonúlt, s köztiszteletben még Damiáni által is magasztaltan élte napjait, 1071-ben meghalálozott, haláláig megtartván püspöksége czimét, mellyet egy Rudolf Todi nevű kanonok által vezéreltetett. A szerzetesek már ezek előtt is, de ez után mint képzelhető döntő befolyású hatalmat s uralmat gyakorlának; a tűz próbát kiállotta Péter szerzetes albanói püspök, és bíbornokká emeltetett, *) a házas papság üldözése folytattatott.

*) Paul. Bernicze. vit. Gregor VII. c. 58.

Milánóban még borzasztóbb s tetemesen nagyobb üldözésekkel s vérengzésekkel dühöngött a nép Guidó püspök s egész egyházi személyete ellen; Landulph halála után, ki vezére s bizgatója vala a dühöngőknek, vezérül köz akarattal a harc-hoz szokott zordon lelkű Herlembaldot, Arnuld párt főnök rokonát választák, *) ki azonnal Arnulddal Rómába sietett, II-dik Sándor pápa helybe hagyását a polgár háború folytatására kieszközlendő; a szelíd lelkű pápa három napig ellent állt kívánatuknak, de Ariald Hildebrandt bíbornokkal, ez pedig a pápával soká tanácskoztatván, Róma nagyjai jelenlétében Herlembald 1063-ban át vevé a Pápa adta Hildebrandt által nyújtotta szent Péter zászlóját, melly hatalom jelével ellátva rögtön Milánóban megkezdeték a házas papok elleni üldöztetés, kik minden módokkal még az oltártól is elragadva kinoztatának, s üldöztetének. **) Egy ifjabból álló társulat össze esküvése minden házas pap kiirtását

*) Landulph III. 13. p. 103. *Andrae vita Arialdi* c. 4. p. 289.

**) Landulph III. 15. p. 103.

vevé czélba, szerzetesek, remeték, s a népzrezrei csoportosan vészt kiabálának minden Guidó püspökkel tartó egyházfira, Guidó kénytelenítetek Milánót oda hagyni, ki is Sándor pápa szives megegyezésével Navarában 1065-ben püspökeit egy zsinatban azonnal össze hívta, mellyre a lázangók fejei is egész illedelemmel megjeleni kérettek, melly meghívást gúny kaczaj között megveteték. Miláno borzasztó helyzete, a naponként ömlött ember vér párolgása s az egész pusztító dühöngés aggodalom lepte hideg megfontolás után a zsinat utolsó napján *) Herlembaldot, Arioldot, és minden követőiket excomunicálták.

Ezek így történvén Herlembald értesítetvén a florenczi eseményekről, ezekkel egyesülendő őket követség által közre munkálásra felhívta, melly azonnal meg is történt, mert Gualbert rögtön számtalan szerzeteseket, mint már a lázításban ügyeskedetteket, küldött is Milánóba. **)

*) Landulph III. 15. 16. p. 105 — 106.

**) Andreas vita Gualbert n. 100. 110. p. 361. Alton 71. p. 379.

Damiáni egész erélyességét ezen zavargók vezérei bátorítására kitürési szilárdításra fordította, *) vezéreknél tüzelő leveleket írt, a többek közt ezeket mondja: „az Isten az emberiség vetéséből ezen konkolyokat csak azért engedé fel nőni, hogy láthassa milly buzgalommal, melly férfias elszánt-sággal s ön megtagadással pusztítandjátok ti azokat végképpen ki, azért csak harczoljatok az ördög ezen seregei ellen“ s. a. t. Herlembald pártja napról napra szaporodván egy harmincz tagból álló bizottmány által rendelményeket hozatott, mellynek erejénél, mind azon pap, ki tizenkét tanúval nem képes szeplőtlen életét bebizonyítani, minden javaitól fosztassék meg. Ennek köz prédálás, házak dulása lön következése, a minden gyanútól emelkedett, de vagyonos pap gyanúba hozatalára elég volt egy órozva szobájába rejtett asszonyi ruhát kifürkészni, s mindene elraboltatott; melly iszonyok színhelyévé allyasult Miláno elevenen festi

*) Lib. V. ep. 15. 16. p. 433. Giulini, de Ari-
aldo et Herlemb. lib. IV. cap. 20. 21. memoriae
etc. p. 94.

*) Anselm milánói polgári parancsnok Rómába küldött panasza.

Hildebrand, kinek csak akarnia kellett, már minden telyesült, 1065. a pártok közti közelíthetés megkísértése végett egy öszsze jövetelt rendezett, mellyen minden felekezet küldöttjeik által képviselteték, — Guidó pártját Biffus Ambrus, Guibert főesperes, Ardericus és András lelki atyák képviselék, — a Herlembald pártnevében Ariald, Landulph és Aginalph jelenének meg; — Biffus és Guibert észhez és szivhez a gyászos történetek vértől párolgó eleven színekkel elő adák: hogy azon eldődei által számtalan zsinatok rendeletei ellenében el nem viselhetett természet elleni nőtlenségi teher súlyától, melly alatt gyakran az ember gyarlóságánál fogvást álорcza alá szokott a tilos éldelet bűne, a lélek kárhozatára sompolyodni, — mentenék fel őket mind azon nejeiktől elvált papokra például hivatkozva, kiknek e szigor okozta gyalázatos bűnei büntetései köztudo-

*) Landulph C. 17 — 21. p. 106 — 108.

másra jöttek, de ha mind ezek még őket meg nem gyöznék, tekintsenek borzalommal a polgár háború véres napjai iszonytellyes, vészes káira, s halál rémes kínjaira, *) gondoljanak azon számtalan szent kereszttség malasztja nélkül megöletett ártatlan csecsemőkre, kiknek gyöngéd koponyáit, s csontjait az a minapi színházi csatorna tisztítása alkalmával nagy mennyiségben találták az eliszonyodó munkások.

Ariald mind ezekre társaival **) ezt felelék: a régi szokások elmúltak, a régi szent atyák, ha most élnének, elveinket sajátukká tennék, minden változik a tökéletesedés felé sietve, mi ez előtt engedték, az most tiltatik, — minden közélet nélkül szét oszlának, — s Ariald Guidó püspök száműzését kieszközlendő Rómába sietett, mit Sándor hosszas ellenzése után, Hildebrandt közbenjárása követ-

*) Landulph c. 25. p. 112.

**) Landulph c. 21 — 27. p. 108. — 14 Andrae vit. Ariald c 5. p. 293.

keztében csak ugyan ki is eszközlött. *)
Milánóba érkezvén a kárhoztató Bullával
Arnuld, a polgár háború egész robajával
dühöngött.

Guidó 1066-dik év pünkösöd ünnepén
majd nem 7000. ember jelenlétében a
szentegyház szószeréből számüzettetése ok-
iratát kezében tartva, a jelen volt Her-
lembald és Ariold ellen, mint a családo-
kat végpusztulásra juttatók vezérlői ellen,
kik Miláno békéjét ennyire megsemmisi-
ték, elevenen felszólalva, hogy lássa a vi-
lág, melly Istentől elfordult s imátkozni
illy nagy napon sem jövő nép által okoz-
tattak a történtek, megkéré a hallgatósá-
got, hogy mind azok, kik ezeket kárhoz-
tatják, lépjenek ki a templombúl, — és
azonnal kisietett az egész ájtatoskodó kö-
zönség, Herlembald s Arioldon kívül csak
tizenketten maradának benn, kiket a nép
megrohant, Ariold mély sebekkel tetézet-
ten, félholtan vitették el. Herlembald ma-

*) Arnulph III. 17. 18. p. 31. Landulph III.
18. p. 107.

gát vitézül védelmezve, csak fegyverével nyitva úton menekedhetett meg. *) Herlembald azonnal tudatá a történeteket, Ariald koholt halála nyomatékával, pártja embereivel, mint a forgó szél s zúzó ferge-
teg Guidó palotájának rohanva azt le rombolá; ezek folytában egész elszántsággal fogott fegyvert Landriáno vezérlete alatt Miláno minden béke szerető polgára, az ajtatosságra hívó harangok elnémultak, az Isteni szolgálát megszünt, az öldöklé: közönségessé lön. — Landriano győzött, Ariald egy szerzetessel megszökött, de elfogattatott, 1066-dik Junius 28-kán a legnagyobb kínok között tagonként vagdaltatva, a felingerlett nép áldozatává lett, Herlembald sok társaival Páviába menekedett.

Herlembald, később Ariald csonkított iszonyt gerjesztő bosszút ébresztő tetemét, mint tisztelettellyes vértanút, a nép között ájtatos énekekkel körül hordozva ismét számtalan sokaság élén állott, **) — de

*) Andreae vit. Arialdi c. 6. n. 58. p. 295.

**) Andreae vit. Ariald. c. 7. p. 297.

mivel a Guidó párt is erős vala, II-dik Sándor a vihar vala, házai lecsilapítása végett Marnaldus és Minutus János bíbornokat a béke olaj ágával Milánoba küldötte, s Augustus 1-ső napján a fergetegek remény vágy sóvárgásában egy kis lecsilapodása között megkezdettek a tanácskozások, mellyen határozattá emeltetett, hogy minden üldözések szűnjenek meg, és egy pap se fosztassék meg hivatalától, ha csak meg nem ismeri, hogy nővel él, vagy nekie ez igen világosan hiteles tanúk által bé nem bizonyíttatik, s minden Laicusnak szorosán megtiltatott egy felkent felett bár melly tekintetben is biráskodni,— az eddigi kegyetlenségek szűnjenek meg, és az üdveztő szent tana, a felebaráti szeretet öregbüljön minden kebelben. *)

A milánói s florenczi nép, polgárság, s egész közönségek sebteljesen elvesztet tkedvesei sírhantjain egészen kifáradva, a csendes élet rég nélkülözött nyugalom rég só-

*) Constit. quas legari S. Apost. mediolanensibus obs. praescrips. Harduim t. VI. P. I. pag. 1081. Mansi t. XIX. p. 946 — 948.

várgott élvezésében le csilapodott egy időre, s a szerzetesek Herlembald, Péter zászlója alatti nép a papi nőtlenség újonan diadala izmos gyökereit látván, az újonan hozott végzésekben is, egy kissé a nyugalom jótékony hatás karjaiba szenderedett; míg a nép a béke enyhét élvezé, Herlembald Rómába Hildembrandali tanácskozásra sitett; alaposan gyanítván Guidó püspök új vészes tervezetek koholását, nehogy ismét vérpatakok mossák a város utczáit, 1069-ben Gottfried subdiáconusára ruházván a Püspökség terheit, öregsége s betegsége gyengített hátra lévő rövid napjait elvónultan tölté.

Gottfried, Heinrich fejedelem helybenhagyását igen is, Hildembrandét éppen nem nyerheté meg. Herlembald ismét szerepelt — Gottfried rómailag meg nem ismertetett, — Miláno nagy részében leégett, Guidó meghalt, — Milánói püspöké Sándor által egy fiatal Atto nevű püspök neveztetett, kivel a milánói polgárok erőszakosan püspökségéről hit letétel mellett lemondatának, melly lemondást Róma jogtalannak vallott, az

ezt hirdető pápai követ megsebesítve *) futással menekedhetett meg, Gottfried a római zsinat által excommunicáltatott, **) s ismét Herlembald véres szerepeit nyögve borzadta Italia, Gottfried még is fejedelmek közbevetése következtében a navarrai zsinat által Miláno suffraganeus püspökévé szenteltetett, ***) de a Herlembald dühöngő törekvése pusztítólag tovább is tartott; Monzában, sőt egész Olasz országban, és mindenütt, hová Damiáni iratai eljutának, Bonzio, Campi, Lokatelli, Gennari igen érdekes olvasmányú olasz írók szerint kegyetlenségekkel üldöztetének a házas papok, s ezek pártolói.

Illy polgári nyugalom zavarta vészes időben szünt meg élni II-dik Sándor kegyes jóindulatu, de Hildebrandra a vészek és zavarok közepette jobb remény fejében hallgatni kénytelenített pápa, nem sokára a római, 1073-dik évben tartott a papi hiva-

*) Arnulph III. 22. 23. p. 34 — 35.

**) Arnulph IV. 2.

***) Bonizo. p. 810.

talokat osztogató Henrich tanácsosait excommunicáló zsinat után, kinek követője, hogy ki lön? tudhatja a figyelmes olvasó.

Hildebrand, a világ hirü, nagy tudományú férfiú, kinek előrelátó ügyes, siker kísérte bátor tapíntatait álmélkodva szemléli a gondolkodó, ki a nép erejét, minden körülállásokat jól ismerve, Sándor halála után a nép által örömjelek kitörései közepette felkaroltatik a S. Petriad vincula templomban diadal menetben emeltetik, és köz akarattal pápává kikiáltatik, ki is VII. Gergely nevet választván, tulajdon azon 1073-dik év Junius 29-én Henrich fejedelem, Ágnes császárnő, és Beátrix herczeg asszony, s olasz hon Cancellárja helyeslő jóváhagyásával felszenteltetik.

VII. Gergely 1073 — 1085.

Gergely a kereszténység szent érdekében a jövőbe mélyen béhatott aggodalommal tekintett a lefolyt hét századokon keresztül az egyház zsinatilag mindig tiltott, de soha meg nem tartott papi nőtlenység elleni

harczok folyamára bölcs béléátásánál fogvást jól tudta ő azt, hogy a számtalan zsinat végzései meg nem tartása az anyaszentegyház tekintélyét gyengíti, mert azon testület, mellynek hozott törvényei a végrehajtás vajúdásiban halnak el, igen közel maga is a halálhoz, de egyszersmind tudta és pedig mint már Sándor idejében is mindenben cselekvő tapasztalatinál fogvást igen jól tudta azt is, hogy a nép a szerzetesek, remeték, és ez vagy amaza szent társulathoz tartozók befolyása által csak egy élet jelt viselő, de erős és döntő mozgony, mellynek roppant gépezete irántyuját a házasság üldözők mesterei kezelék; a dolgok illy helyzetében a hajdankor Damiani felfrissítette igényeinek meggyőződése szerint egész erélyességgel s fáradhatatlan kitartással lelket adva, első-tétült a papi házas családi boldogság lát-határa, mellynek alkonyán a hanyatló nap gyengült sugárai vérpatakokba törve fulladának.

Lássuk rövidben, melly idő lefolyása, s minő kül kilátások, és befolyások s cselekvőségek között némúlt el a papi házas csa-

ládi boldogság földi üdve, röviden mondom, mert az okok özönében mélyében buvárokodom magasztosabb okok is tiltanak, csak azt tartom kötelességnek részrehajlatlan lélekkel előlegesen megjegyezni, hogy ezen anyaszentegyház nagy fia életét, legnagyobb egész a keserű rágalomig epéskedett ellenkeedett ellenségei Beno, és Benzon irataiból is, a kereszténység jövője biztosításának, s a kereszténység uralma általánosításának áldozá, — Uralom! — ez egyetlen szóban hanyatlott el a tiszta buzgalom varázs ereje, ezen uralmi vágyat, melly Gergely eldődei által gyökereztetik, fájdalom, hogy öregbíti VII. Gergely is, a következők megmutatandják.

Nézzünk szét a világ színpada ezen évtized felvonása szerepein, nemfelejtve, hogy a színi világítás kanóczain a kolostorok sodrák, szerzetesek gyújtogatók s óltogatók.

Vilmos Robert normandia király fia *) Angliát ostrom által bevett, tehát véres

*) Sprengel Gesch. Großbritanniens Th. 1. S. 264.

háború; — Spanyol országnak csak kisebb része lévén Catholicus, egészen szét darabolva, mert Barcellonát, s Catolonia felét Grófok, Navarrát király, Arragóniát felváltva kormányozák, Granada, Portugallia, Muracia, Andalusia, Coruda székhellyel a Mahumedánusok birtokában volt, ezek egymás között, mert összesen húsz uralkodó birta az egészet, — örökös háborúban éltenek, tehát ismét vér; — Olasz ország, kis részekre osztva, örökös villongásban elősegíté Herlembald még mindig dühöngő vér csatornái habzását, a római német császársági Birodalmak a jogokat önkényesen semmisítő, Saxoniábol kiűzetése után örökös fegyver villongásban élt ifjú IV-dik Heinrich alatt a Saxok vitéz fegyvere ontotta vértől párologtak! de viszont a Saxok majd vég ronbolásig véreznek, kik Gergelyhez már mint Heinrich által vádoltattak vég enyészetek perczeiben segélyért folyamodtak. — Hazánkban, hol a kereszténység zsenge csemeteként, tizenkét István alapította lelki kertészek ápolygátása alatt alig izmosodott, már Abaúj Salamon építette vára mellett Vatha dühön-

gő pártja béke pontjai között a püspökök megöletését, templomok leromboltatását, s a Hadúr hajdani hitét vissza követelék, s 1046. év 24-dik September a kereszténység borzasztó napján Kelem hegyénél több ezer keresztény közt Gellér, kiről ezen budai hegy azóta is neveztetik, Buldus Besztercze püspöke s a szolnoki főispány is elvérzettenek; — András és Béla testvérek harczaitól fáradt nemzetünk Vatha, Jánus fia által szerzett számtalan ezer eretnek dúlongásai háborgaták a fehérvári országgyűlést, s azt a Vatha említett pontjai helyeslésére kényszeríték, s csak borzasztó vér ontással veretének szét; ezen években Salamon és Gejza közötti villongások, Salamon váczi szerencsétlen csatája s. a. t. a magyar vérrel szerzett földet áztaták. Vér párából kelt ki, ugyan abban nyugodott le a nap. Gergely a merre csak tekintett e föld tekén mindenütt vér patakok párolgák be a felebaráti szeretet szent tana tiszta tükörét.

Gergely, az üdvözítő Isten és felebaráti szeretet szent tana azen szavaiban:

„Szeressed felebarátodat, mint önnön magadat,“ a világ ezer érdekek köszörülte fegyverét megtompítani szent hivattatásának érezvén; hogy a világ béke olaj ágát a felebaráti szeretet melegében biztosíthassa, mint a szent hit földi látható képviselője, méltóság tellyes hatalommal kezdett nagy feladatú munkájához; mert tapasztalá hogy a szó, a rendelet, a tanács, kiviteleti nyomaték nélkül lepattan az érdekek évezredes rozsdá marta pánczélatárúl.

Véber Károly Gyula, *) ki alig korlátlanabb modorban egész a satiráig minden kimélet nélkül, minden egyházi idő párologta homályt kifürkészve, az egyház látható fejei bűnéül szívesen tulajdoníthatja, ezeket mondja: „Dicséretes, hogy Gergely egész erélyességgel lépett fel a Simonia az az a papi méltóságok s javadalmak pénzérti kezelői ellen, mert már III-dik de még inkább IV-dik Heinrich pénzért osztogatták a papi hivatalokat, ő és egész

*) Das Papstthum, und die Pápfte. Stuttgart 1834. Th. 1. S. 324.

udvara koczkát vetettek, ki vet többet, az nyeri, mint Krisztus palástja felett az időben a pogány zsoldosok, még is magukat keresztényeknek tartották.“ Gergely mindenek előtt a Saxok keserves panasza következtében 1076-dik év febr. 22-re maga elejébe követség által idézé IV. Henriket, de ő a Saxok legyőzetése diadala mámorában megfélekedzván *) Gergelynek véssesebb időkben ájtatos engedmességet ígérő leveléről, megjelenés helyett tulajdon azon év Január hava 24-kén Bormióban zsinatra hivatja püspökeit, és Gergely pápát, Béno halálos ellensége s rágalom telylyes felolvasott vádjai nyomán száműzve Péter székétől megfosztottnak nyilatkoztatja, — s őtet megragadva Cenei tornyába csukatta, melly erősség ura a nép dühétől alig menekedheték; Gergely azonnal februárban száműzi Henriket és minden alattvalóit felöldja a hűség esküjétől, mit a világ minden részekbeni keresztényekkel közzöltetni is rendeltetett, s Rudolfot Henrik ellenében trónra emelte; mind ezek pél-

*) Mansi t. XX. p. 85.

dás s hallatlan következései sokkal ismeretesebbek, mert a világ történetében egy a maga nemében, mint sem azt taglalni csak kellene is, azért egy néhány szóval érintem a dolgok folyamát: Henrich a Cannossa palotájában létező Gergely pápa előtt mélyen megaláztatottan bűn bánó köntösben, több napogik kün dideregve kegyelmet cseng, — kegyelmet kap, feloldoztatik, s pápai adomány képen bizodalma is vissza ígértetik, — Henrich ezután támogattatik, hatalmas lesz, seregeket gyűjt, s egész erő megfeszítésével Róma ellen készül.

Gergely tettek mezejére lépvn, magát olly hatalommal kívánta körül sánczolni, mellyen minden fergeteg megtörik, minde- nek előtt az örök béke nagy céljai kivi- hetése végett rövid harczra eszközlő mun- kásait minden külső érdek befolyásától szabadoknak akarta tudni, hivén, hogy : csak mindenben független, egyedül a ke- reszténység jövőjéért tőle függök egyet ér- tése vívhat világ diadalt, s alapíthat világ békét, melly időben szét sugárzand a ke- reszténység szent tana, s megfogamzand

mindeniütt, mert fegyver zörej el nem né-
mítandja a szent szó varázs erejét, — így
leselkedve minden erejét a házas papok
családi kötelékei megszakasztására fordítá
az apostolok fejedemével szólva: „itt látta
az időt, mellyben a szorongattatások vé-
gett jobb asszonyt meg nem illetni.“

Sigfrid mainzi püspöknek meghagyá,
hogy e czélból zsinatot tartson, melly
1074. év October havában a házas papok
rögtön nejeiktöli elválása komoly határza-
tával meg is tartatott, — *) de a nép e-
zen végzés ellen fellázadt, s Sigfridnek é-
letét mentőleg vépképpen futni kellett.
— Altman passárri püspök e czélból ez év-
ben az általa tartatni rendelt zsinaton **)
életveszéllyel menekült a házas papok bo-
szújától, s szent István napján a templom
szónok székéből olvasván az e tárgyra vo-
natkozó pápai rendeletet, csak Laicusok
tettleges védelmezése mellett menekedhe-

*) Libri. II. ep. 29. p. 147.

**) Meichelbrek ang. Vindel. 1724. t. I. 270
usque 288.

tett, hogy kezeiben az szét nem tépeték, — éppen így történt Henrich Churi püspökkel is, — Francia országban János roveni érsek a papi nőtlenség rendeletét olvasván, a roveni zsinatban, közápor között hagyá el a templomot. *) A párisi 1074-diki zsinatban elhatározzák, hogy a pápának illy esetben nem tartoznak engedelmességni — Gvalter Pont, Jolei Abbat, mert ellen véleményezett, a király szolgálói kitzsigálták *2) s rajta illetlenül méltatlankodának.

Minden féle köznép helyeslő zajgása ellenében is ellenszegülésekre találtak Gergely rendeletei, mellynek mentül szigorúbbak annál elidegenítőbbek valának. Sigebert a hires Gemloursi tudós szerzetes, *3) Ditrich a verdüi püspök *4) élénken vé-

*) Mansi t. XX. pag. 442.

*2) Vit. Gvalberti Abbatis. S. mart. juxta Pontisaram C. 2. Act. 55. add. VIII. april. Mansi t. XX. p. 437.

*3) Sigebert Gembelae de Scriptor. eccles. C. 171 in Fabinii Biblioth. eules. p. 114.

*4) Historie ecclesiastique et civil de verdun, par un Chanonine de la nème ville. Paris 1745. 4.

delmezve a papi házasságot, egész erélyességgel, szóval, iratokkal kikelének a pápa rendelete ellen, s az utóbbinak a pápához írott Martene Thesaurus novus tom. I Paris. 1727. f. p. 214 — 230. levelében a többek között ezek olvashatók: „Haec omnia de paternitate vestra audiens erupesco, erubescens doleo, dolens reclamo, ad tanta, et tam aperta perturbationum et malorum judicia evocatus, quid respondendum sit? — legem enim illam ad scandalum, in ecclesia mittendum, tattaro vomente prolatum negligentia, ajunt, excepit, stultitia promulgavit, amentia promulgavit, amentia roborare contendit, per quam pax ecclesiae, tranquillitas populi Dei sublata, pulcherrima ecclesiastici ordinis distinctio confusa, fides concussa, tota denique magni patris familias domus sedimus dissectis, tricliniis labefactatis, vasis transmutatis omnino inordinata, et confusa. e. c. t. a dolgok, Gergely nem számította, illy fordulatot vevének.

Gergely fájlalommal tapasztalván az illyetén felhívások éltette s minden felé mutatkozott ellenszegüléseket a fentebb elő

sorolt kényszerítő hatalmas okoknak engedve, nem hihetvén a népnek kit magáénak méltán tarthatott ellent állhatni, benők s munkás vezérlőiben bizakodva a papi nőtlenségre vonatkozó hétszázados rendeleteit a zsinatoknak életbe hozni, s ez által az anyaszentegyház rendeleteinek életet adva a keresztényi szent tannak állandó diadalt kivívni buzgólkodólag megfelejtkezvén, hogy sok püspököket, és minden házaspapot elvesztett, minden erejét megfeszítve tettleges lépéseket tön, minden hatalmában lévő erők használatával a papi házasságok végképeni megsemmisítésére zsinatok mindenfelé tartatának, pártok harczai emelkedtenek, mert mint III-dik levele 2dik fejezetében mondja, azt erősen hitte is, hogy non liberari potest Ecclesia a servitute Laicorum, nisi liberentur prius clerici ab uxoribus, — száz meg száz ezer szerzetes, s ezek vezérlette néptömegek öldözék a házaspapokat, s családjait, javaik köz martaléka lönnek. Herlembald ismét borzasztóan szerepelt, az üldözöttek borzalommal idegenedve, minden hozzájuk tartozókkal, felbosszantott

kebellel menedéket a Róma ellen készülö IV-dik Henrich paizsa alatt keresve, azt fel is találták, s mint Gergely roppant s egyedül csak illy természet elleni harcban gyengülhetett hatalma a nös papok és ezek felekezte üldözésiben perczről peczre enyészett, úgy növekedett Henrich tábora s ereje, ki is az investiturai Róma jogtalan követelése miatt, majd minden fejedelem vonzalmát s jó kívánatát birván, Rómát ostrom alá vette. Milánóban Herlembald a hosszasan ingerlett polgárok fegyvere által a csata téren elesik, holt teteme eltemetésre nem méltatik, pártja szét veretik, Rómát Henrich beveszi, s Gergely a czélt tévesztett lélek bajnok fogságba esik, s mint széke fosztott Salermóban 1085-dik év majus 25-dik napján elvégzé, üdvös nagy czéljait nem csak be nem végezve, sőt a papi házasság üldözése által igen is messze hátra lökve munkás s nehéz küzdelmű pályafutását; végső szavai: „dilexi justitiam et odi iniquitatem, propterea morior in exilio“ eléggé jellemzik a tiszta szándékú nagy férfi lelkületét, a haldokló végső szava pedig Istenhez hat, s tükrözi a lefolyt életet

Ha Gergely a nép buzgalma, s a hívők milliójai lelkeiben fogamzott, a szerzetesek által túl az elégen éltetett világ erőt czélt vesztetten a papság házassága ellen felnem használja, — s a hétszázados eredménytelen papi nötlenséget parancsoló zsinatok végzéseinek életet adni erőteljesen nem tettlegeskedik, — s a házas papok s pártjok erejét egyé olvasztja, úgy most az egész világnak Rómából sугárzik a szent hit malasztja.

Gergely hanyatlásával a papi házasságok ismét nyilvánosabbakká emeltetének, mindenfelé házasságban éltek papjaink, II-dik Orbán 1096, a toursi s 1099-ben a római zsinatban Gergely nyomdokit, Robert Flandria Grófja által támogatva, követte. III-dik Kelemen ellen pápa halála után II-dik Paschalis 1114. beauvaisi zsinatja következtében olly annyira üldöztetének a házas papok, hogy sok helyütt az isteni szolgálat is megszűnt, — ezt tevék II. Gelár, II. Calixt, az első aecumenicum 1123-dik zsinatában, mellyen 300 püspök jelent meg. Mind ezen s számos más ren-

deletek ellenében a papok, ha veszély között is, de többnyire egész át nézéssel házasodának; — kedves magyar hazánkban szent László alatt olly annyira közönségesen házasodának, hogy 1092-dik év Junius havában tartott Szabolcsi országgyűlés 1-ső fejezetében a papoknak két feleséget tartani tiltó országos törvény hozaték, s ezen fejezet 3-dik szakaszából kitűnik, hogy Rómának a papi házasságot ellenző akarata hazánkba is eljutott, még is az rendelteték, hogy a házas papok, kik első feleségeiket törvényesen vevék, a béke kedvéért, és a Szentlélek egyességeért mind addig együtt maradjanak, míg az apostoli szent szék mást nem rendelend; ebből látható, hogy egész erővel nem bátorkodott Róma Gergely halála után a papi házasság ellen tettelesen fellépni, mert még Gergely rendeletei se találtak viszhangra. László lelkes s bátor királyunk kormányozta hazánkban, Kálmán 1100-rul kiadott Decr. I. I. 67-dik fejezete is. De bigamis Presbyteris szól, Lib. II. 4-ik fejezete rendeli, hogy ha a két feleséges Pap, neje végett a szent szolgálatot elhagyandja, minden

egyházi méltóságától fosztassék meg; ezt ismételi a 9-dik fejezet is, mellynek már 1-ső szakasza meghagyja a püspököknek, hogy csak olly házas egyéneket emeljenek egyházi hivatalokra, kik feleségei megegyezésével tiszta életet fogadandanak. Mind ezekből világos, hogy kedves hazánk első átalakulási századában, házas papok vezérlése alatt emelkedett a kereszténység magasztosságához, házas papok viték ki, s tarták fel hazánkban a kereszténység diadalát, házasok voltak szent László idejében a püspökök is, ezt eléggé bizonyítja Joannes ThwrocZ Cronic. Hung. 49-dik fejezete, in scrip. Rer. Hung. cura Georgii Schvardtner. Vindob. 1766. par. I. pag. 144. hol ezeket mondja: „Látván László, miképpen egy pogány lova hátán magával ragada egy gyönyörű leányzót, László a leányt a váradi püspök leányának ismerte, jóllehet te temesen meg vala sebesítve, még is gyorsan nyomába vágatott.”

Tudjuk hogy Kálmán az ostrom által megvett Dalmátiának spalatési érsekül Crescenset nevezvén, II. Paschalis pápa mi-

képpen tagadá meg a magának fentartani követelt kinevezési jogot a királynak, s mint küldé Ágoston bibornokot Lőrincz esztergomi II-dik István, Kálmán 1114. halála után, gyámnoka érseksége idejében ezen jog kiegyenlítése végett hazánkban, ekkor 1111-dik évben *) egy zsinat tartatott, mellyre Cunó bibornok is megérkezett V. Henrich ellen a pápai kárhozatot minden felé hirdető utjából se zsinaton elnöklött, mellyen a deák nyelv szertartásos nyelv é emeltetett, mellynek 31. Can. ezeket mondja: „a házaspapoknak az emberi gyarlóság tekintetéből megengedtetik törvényes felelőségeikkel mértékletesen élni.” **) *Presbyteris uxores, quas legitimis ordinibus acceperint, moderatius habendas praevisa fragilitate indulimus.* — Évek múltával László király szentté neveztetése alkalmával országunkba érkezett Gregorius de Crescentia világ hírű hatalmas pápi házasság ellenző, — Imre — s III-dik Béla nemzet hanyatló idejében III. Celestin, III. Lőrincz

*) Engel I. S. 212. Péterffy t. I. p. 51. Mansi t. XXI. p. 98.

**) Péterffy. p. 54. — 61 Engel 2. t. I. S. 213.

hatalmas fellépése által a papság lassanként a kor igényeinek engedni kénytelenítette végképpen megszűn lenni a házassági szentség részese hazánkban.

Gergely halála után, mind a mellett, hogy számtalan zsinatok mint az 1102, s az 1108. évi egész birodalom püspökei által tartatott londoni,— 1120 rhenusi, 1222-dik III-dik Honor pápa küldötte Crescentia Gergely elnöklete alatt tartott schlesvigi, szakadatlan következetességgel tiltogatók a papi házasságot, a 1190—1216. uralkodott III-dik Inocens pápa 16, könyvet tevő nyomtatás által is közönségesített levelei, s a papi házasságot egész lélekkel kárhoztató iratai megtevék hatásukat, még is 200 esztendeig mindenütt találkozunk házas érsekekkel-püspökökkel és papokkal, — Clairvauxi Bernárd szerint *) 1127-dik évben Irlandban meghalálozott érsekig nyolcz házas püspök létezett. Jam octo exstiterant ante celsum uxorati, literati tamen, etc.

*) Vita S. Malchiae c. 10. t. II. ed. J. Mabilon Venet. 1726. p. 673.

Mig Crescentia Gergely 1221-ben, Salmo Dominicanus kíséretében, egész Dániát a papi házasság ellen mindenfelé szónokolva körül jarta, s Dánia királya a 9-dik Octoberrül kelt pápai, azt ígérő levelet, hogy a meghódítandó kelet tengeri pogányságot Dániának adandja, egész hódolattal véve, *) s azáltal a III-ik Honor pápa szándékait mindenben, és így a papi házasságok üldözésében is elősegítette, mert azt hívé, hogy a zavorók „religione potius quam armis **”) hittel inkább mint fegyverrel szüntethetnek meg; s még a modénai Vilmos porosz országban siker tellyesen működik a papi házasságok ellen, s Otto IX. Gergely követe Tit. S. Nicolai in Carcere Tulliano 1237-ben tartott zsinatban tellyes erővel hat vala, — addig Róma keveselvén még a szerzetesek roppant számát, nem eléglvén a szent Bernárd cistercitai, ezek és Péter remete izgatta keresztes vitézeket s III. Honor 1128-ban megerősítette Templarius

*) Luon Alber. Gebhardi Geschichte des Königr. Dänemark und Norweg. Th. I. Halle 1070. 4. S. 469.

**) Rajnald ad a. 1220. n. 32. Anual. t. XIII. Rom. 1646. p. 305.

50,000 embert fegyverzö hatalmas s késöbb félelmesé vált rendet, egy új szerzetet alapít, melly tenger özönével át ömledezé az egész világ részeit, s ezen szerzet a szent Ferencz mai napig is több szakadásokban ismert, szóval még 1210-ben III. Inocens által, de 1223. III. Honor által írásban is megerösítetett szerzete; mellynek eredetileg olly szigorú s az emberiséggel olly annyira ellenkezö rendszabályai valának, hogy 1226-dik év October 4-én történt Ferencz halála után azonnal a szerzet feje Frater Helias *) vir mundana sapientia pollens, elő adván a szerzet rendszabályai megtartatása természet elleni lehetetlenségét, az opostoli széktől a szigor enyhítését kieszközlé, de ez ellen páduai Antal kikelvén, s a Ferencz rendelte szabályok szigorú megtartása mellett számtalan követöivel buzgólkodván, közöttük azonnal megtörtént a szakadás IV. Kelemen 265-ben szabadságot ad nekik földi javadalmaikkal élhetni, örökölhetni, birtokolhatni és így sza-

*) Via Franciscana ad Coelestem Hierusalem
ex Ducali Campid. Thypog. 1756. p. 5. — 14.

kadának Conventualistákká, — F. Paulus de Trincis vezérlette szigorú Observantistákká; elég legyen e szerzet felett célunkra annyit megemlíteni, hogy közülök 25 szentté, 29 üdvezültté emeltetett, s hogy 1500 vértanúval dicsekszik, 5 pápát, 56 bibornokot, 90 érseket, és számtalan püspöket adának, — továbbá így szól ezen idézet Romában egy magyar szerzetes által nekem emlékül adott, kis imádságos könyvecske 16-dik odala: „egyedül a mi szigorú megtartású rendünk fő Generálisa alatt léteznek de Facto, azaz a jelenben 152 Provincia 3571 kolostor, 848 apácza zárda, 70,385 szerzetes,“ s a t. mennyien lehetének az illyetényeket tenyésztő közép századokban? mellyben minden hogy csúcson szürke, vörös, fehér, kék, fekete s minden színezetű barát zárda romjai mailag is szemlélhetők csodálkozva olvasható Véber Károly *Mönchereien* és Zimmerman György: *Uiber die Einsamkeit* írott könyveiből; tehát ezen újabb hatalom ezer meg ezer ágú sötét kisugárzása az említettem szakadatlan következésű papi hazasság hatalmas évezredes üldözésének erőt adva, de még inkább sze-

rezve, hogy a papi házasságok évről évre veszélyesebbek, s ennél fogvást is ritkábbak valának, a figyelmes olvasó előtt még ezen természet elleni kényszerítés is természetessé váland, s csodálkozand egyszer-smind az évezredes erőtellyes egyesek a köz erő elenébeni, erőszegülésein, melly ha hogy a keresztes hadvonalok sáskakénti fellegzése s a negyedik század világszerte dühöngött, sok helyütt egész városokat s falukat végképpen elpusztított döghalál rettelem ébresztette ezer meg ezer bucsút járók, — s a dögvésztől seregestől zarándokolva imával s énekekkel futók, ezer féle szent társulatok, disciplinisták önnön magukat Psalmusokra a borzadásig verők és kínzók, jajveszékelései vizshangra nem találtak volna a föld minden részében, a természet csak elszenderítetett házassági szent joga évezredes csatája alig ha még megszűnt vala, — lássuk mind ezeket egy világosabb s végső történeti rövid fejezetben.

A papi nőtlenség e naplgi elszenderedése- nének utóhangjai 1300—1517-ig.

IV.

A később taglalandó ördög, boszorkány, s csuda látásokban önkényt tenyésztetten lefolyt sötét közép századok kezdete, véget vetett az évezredes papi házassági üldözéseknek, mert nem vala többé ülköztethető a papi rend elszakasztva a világ családi kebléről, egyház érdekű lelki családdá olvadt, s a keresztény világ székes Róma anya ingadhatatlan szirtjéről egy atya kebléből ömledez mindenki buzgal-
mában az akarat, az irány, s így az egyet-
értés, — illy egységi uralmat kivívott Ró-
ma, természetesen csak a külső idomításo-
kat érthetve, mert benső szent érdekében
egy vala, s maradand is egész az enyésze-
tig, újabb rendelményeket igénylet, s zsi-
natot, zsinatok követének; azon meg ne
botránkozzék senki, hogy az előzmények
következtében rögtön számtalan zsinati tús-

tént felhozandó a papi zabolátlan fajtalanságot, s annyira közönségessé lett buja életet tiltó végzések hozatának, mert valamin minden literatura kezdete a Poezis, úgy minden törvényhozásé a büntető szabályok valának minden nemzetnél és minden időben; nem felejtve pedig a levívottnak vélt természeti vonzalom jog csorbítását, emberek irányában mást várhatni annyit tenne, mint a világot angyali szellemekkel létesítettnek hinni, ember, ennél fogvást gyarló marad mind a síríg bíborban, úgy mint a rongyokban, felkenten, úgy mint kenetlen, — haljuk tehát a töréntek utóhangjait.

1304-ben † VIII. Bonifác ezon új, s a világtól függetlenné tett, erősnek, söt meggyőzhetet lennek vélt seregében bizakodva azonnal kiadá az általánosan ismert mai napig is minden új pápa első körlevelében egész szellemében életben maradt: „Unam sanctam“ szavakkal kézdődő, s subesse Pont. Rom. om nem creaturam humanam declaramus, definimus, dicimus et pronuntiamus omnio esse de necessitate salutis- sal végződő

Bulláját, — mellyet szép Fülöp, francziák királya, kivel szüntelen villongásban élt, Nogaret cancellára tanácsánál fogvást nem csak hogy megvetett, de Bonifác ellenében közös zsinatot hirdetett, mirül értesülvén Bonifác, azonnal számüzi Fülöpöt, és Francia országot Albrecht császárnak ajándékozza, *) de Nogaret Anagnibau a szent atyát 300 lovassal véletlenül megrohanja, kit még is Colonák Bonifác keserű ellenségei azonnali tetteges személyes megrohanásoktól a pápa méltóságos hideg s komoly viselete lefegyverkeztetett Nogaret védett meg, a nép üssze szedődött s három nap ostromlá a lovasokat, mig a szent atyát Rómába kísérheté; a Francia, de az egyházi történetitan szerint is Fülöp és Bonifác között olly csillapíthatatlan vala az ellenségesedés, hogy az életben egymást fegyverrel meg nem semmisíthetvén, amaz ezt még halála után is Istentagadónak akará bélyegezni, mi hogy nekie nem sikerült V. Kelemen pápa lelkes ellent állásának tulajdo-

*) Mezeray. Royaume trop beau pour être en-fermé dansum moreean de parchemin!

nítható. Bonifác egész élete harc volt. Mind ezekből kitetszik, hogy Bonifác örökös villongásokban élvén, minden erejét s hatását összpontosítani kéntelenítetvén, papjait a mennyire csak lehetett dorgálások, fenytések, s minden elidegenítő rendelkezésektől megkímélte, még is 1302-dik esztendőben tartott penafidi zsinat 2-dik fejezetében *) mind azon papok, kik közbotrányra ágyasokat tartanak s azokkal élnek, a meg nem javulás esetében, papi méltóságoktól megfosztatni rendeltetnek. Benedek **) püspököknek is kéntelenítetett ágyasnők elbocsájtatását meghagyó dorgáló leveleket írni.—

Évről évre, birodalomként mindenfelé hozattatának a napról napra terjedezett papi tisztátalan életet gátlani sikertelen célzott zsinati végzések, — állításom bebizonyítására, nehogy úntassam az olvasót, csak röviden egynehányat említendek, és pedig minden észrevétel nélkül minden

*) Mansi t. XXV. p. 101.

**) Sbaralea. bullar. Franciscan t. IV. doc. 249. pag. 566.

idézendőkrül, hahogy idő kimélésből azt nem tenném jót állva. — A kölni 1307-ik zsinat az egészen elaljasodott apáczáknak a 17-dik can. nehéz büntetéseket szabott, *) 1308-ban kerületi rendelményben közli Otto aqui püspöke, hogy a melly pap egy hónap múlva el nem üzendi ágyasát, megszünt az oltárnak szolgálni, — 1310-ben Trientben, Mainzban, Utrachtban tartott zsinatok különösen a trieri 87-dik fejezetben a papok azon ocsmány bűnei, mellyeket a nekik gyónó gyermekekkel elkövetnek, csak a püspök által leend feloldozható, egyéb fejezetei nagyobb része s általában ezen század minden zsinata a papi fajtalanságot, s ágyas nőit, concubinas — exteras — introductas, és más czímű büntársnőkrül szól. — Az 1322-ki valadolidi zsinat 7-dik can. egész elkeseredéssel így szól általányosan papjairól: „in concubinata publico, vitam ducant enormiter dissolutam“, — az 1329-ki vürzburgi — 1331-dik benecruti Amonaldus érsek tartotta zsinatok egyhangúlag csak a papok ágyasnői kiírtása módjai felett ren-

*) Harz t. IV. p. 113.

délkeznek, figyelmet érdemel XII. Benedek Pápa avignonbul a narbonai káptalanhoz irott levele, *) mellyben egész lelki botránykozással állítja, miképpen a narbonai vidék egyház papjai, mint a lovak és szamarak minden szemérmét tiporva, megfélemlítkezve az anyaszentegyház tisztaságáról egész esztelenségig fajtalanzkodnak, s nyilvánosan ágyasnőkkel társalognak, s végképpen elsüllyedtenek — s meghagyja hogy azonnal minden ágyas s. a. t. — így papaszkodik 1341. † Alvarus Pelagius portugaliai püspök s bolognai egyetem Theologia tanítója is **) mondván: „O utinam nunquam continentiam promisissent! nam in Hispania paucio majori numero sunt filii laicorum, quam clericorum, et quod sceleratius est per plurimos annos de latere concubinarum qualibet die surgunt, non praemissa confessione procedunt ad altare,

*) Steph. Balucii miscellan. lib. II Paris 1679. p. 263. Bullarium magnum Romanum t. Luxemburg 1730. f. p. 178. 179.

**) Luc vadding. Scriptores. Ord. minorum Romae 1650. f. pag. 15. Ibidem. Anal. minor. ad a 1308 er. 61. 1317. 31. 1319. n. r. 8. et 9. — 1332. nr. 7. pag. 136. 283. 337. ed romae 1733 f. t. VI.

ad terrificam hostiam consurandam; panem pollutum quantum in eis est, Domino cordibus et labiis scelestis offerentes inmiscunt se pompis et spectaculis mulierum, inverecundi frequentant virgines viduas, et alias muliere, lectionem psalmos, hymnos fugientes libentius dant meretrici quam pauperi, faciunt sibi serviri in altari, et in ecclesia per suos filios illegitimos, de bonis ecclesiae pascunt concubinas sic in Hispania, Gallicia et alibi etc. *) contra Sanctam castitatem, quam Domino promiserunt sic offendunt continue etiam publice: praeterea nefandissimeque in occultis perperant: quae nec chartae reciperent, nec posset calamus exarare.“

De haladjunk tovább, mert illyetén részletes zsinati rendelmények egymást követve százanként olvashatók, — a híres 1304-ben született, s 1374-ben meghalt, Pápák s Bibornokok kedveltje Petrarca Fe-

*) Planctus Ecclesiae Libro II. art. 27. f. 131—133. Lugdun. 1517 in fol. Pelagius Lib. II art. 28. fol. 134.

rencz *) az akkori papi életről így szól: „veritas apud hos dementia est, abstinentia rusticitas pudicitia, proborum ingens, quo pollutior, eo clarior vita, bonum nomen coeno vilius, atque ultima mercedum fama; horum vitam nullus stylus, nullum aequet ingenium, tam calidi, tamque praecipites in venerem senes sunt, tanta eos aetatis et Status, et virium coepit oblivio, sic in libidinem in ardescunt, sic in omne ruunt dedecus, quasi omnis eorum gloria non in cruce Christi sit, sed in comessationibus, et ebrietatibus et quae has sequuntur in cubiculis impudiciis, sic fugientem manu retrahunt, atque hoc unum senectutis ultimae lucrum putant, ea facere, quae juvenus non auderent, quae omnia non unus ego, sed vulgus novit, et si tacet jam major est indignatio, quam metus etc.“

A papi nőtlenesség elvetemedést s bünt párolgó bujaság általányosá létét elevenen írja 1382-ben ezeret kegyetlenül megöle-

*) Epist. 16 libri sine titulo p. 729. — Nicol. Laurentii de capeffenda libertate p. 655. Rerum. senilium Lib. IX. epist. 2. p. 856.

tett Ball János Presbyter, de számtalan Laicus is, különösen a csecsemők kivégzésében kegyetlenkedve sülyedt apáczák s ezek okozói szerzetesek ellen;— így ír Hessei Henrich 1381-ben bécsi egyetemi oktató, ki az általányos egyházi buzgóság hanyatlását a papi nötlenségnek tulajdonítja.*)

A világ hirü Niemi Tivadar, ki 1387-től—1410-ig öt Pápa alatt mindég a pápai írodában hivataloskodott, s később cambrai püspökké emeltetett, tárgyunkra vonatkozólag így szól: „*Historia sui temporis IV-dik könyve 35-dik fejezete 501-dik lapján „in Norvegia, partibusque vicinis sicut et alibi Clerici et Laici bibunt ad haustum aequales, non quis crederet, nisi videret, quis enim crebris potationibus cyphos magis exhaurit, his ceteris corporali vigore, et virtutibus excellentior reputatur, —juxta consuetudines patriae licet episcopis, et presbyteris tenere publice concubinas et eisdem visitantibus bis per annum*

*) Hardt, t. II. pag. 56 de extrema corrupt. Ecclesiasticorum.

subditos sibi presbyteros, suam dilectam ducere secum, ad domos subditorum praesbiterorum, nec ipsa dilecta permittit episcopum amasium visitare sine ipsa, ne amasius visitans forte vidente pulchriorem illam etiam ad amaret, sique injuriam faceret ipsae dilectae— Amasiae Episcoporum et Presbyterorum in Norvegia et Hybernia partibusque vicinis in mensis sedendo, et in Ecclesiis stando, ceteris dominabus etiam militaribus praeponuntur per idem modus circa Praesbyteros Gasconiae, Hispaniae, Portugalliae nec non contiguarum Regionum versus Africam in omnibus observatur.“

XII. Gergely pápa 1408-ban az apácák, barátok, és papság egész sülyedését a bremit, utrechtit, és münsteri egyház kerületeknek panaszló, s ezek orvoslását sürgető körlevele, a legelevenebb utó hangja a papi erőtetett természet elleni nőtlenységnek, ugyan is*) ezeket mondja „In monas-

*) Theod. de Niem I. C. lib. IV. c. 34. p. 496 usque 500.

steriis fere omnis Religio, et observantia ordinis, et Dei timor abscessit, libido, et corruptio carnis inter ipsos mares, et moniales, nec non alia multa mala, excessus, et vitia, quae pudor est effari per singula succurrunt, ac de die in diem magis pullulant, et vigent in ipsis, formicantur quam plures hujusmodi monialium cum eisdem suis praelatis, ac monachis, pluresque parturiunt filios et filias, quos ab eisdem praelatis, monachis, fornicarie, seu ex incestuoso coitu conceperunt, filios in monachos, et filias taliter conceptus si mala malis accumulando infantes in lucem editi non trucidabantur in moniales dictorum claustrorum recipi faciunt etc.

XIII. János pápa alatt 1414-dik évben kezdett, de János pápát 1415-dik év majus 29-dik napján Péter széktől megfosztó Zsigmond császár vezérelte zsinat felolvasott 50-dik pontjaiban borzalomig olvashatók az egyháziak korlátott nem ismerő, minden kigondolható, még kivonatban sem közölhető fajtalanságok elharapódzott mételye, hallgatok a

részletekkel, mert ezen sötét századokat botrány nélkül nem taglalhatja a leghidegebb, s részrehatatlanabb búvárkodó sem; — azért legyen elég annyit mondani, hogy ez időben a papi törvényes házassági ágy forgácsain gyuladt meg csak igazán azon családi élet nyugalom és erkölcs emésztő vadtüz, melly pokollá torzítá az élet rövid napjait.

Vizsgálódjunk még e téren bár, hanem szivesen is, egy kevésé, hogy bővebben átláthassuk az Anyaszentegyház számos lelkes oszlopai a papi nőtlenséget kárhóztató véleményeit, s az elégnél jobban meggyőződheünk, ennek erőtetése okozta, hogy kémélve szóljak, erkölcstelen jelem' telenségrül; Zabarella Ferencz, előbb paduai egyetem Theologia tanítója, utóbb folenzi érsek, és bibornok *) elevenen festvén azon mindenfelül özönlő papi fajtalanság botránnyait, melly naprul napra kárhóztatosabban sülyeszti az egyházi Rend eránti nép

*) Hardt. de vita et honestate clericor I. p. IX. p. 524. — De Reform. c. 12

tiszteletét, okok és okozatok elő sorolásával habzó előadását, illy szavakkal végzi: „circa concubenarios provideatur cum effectu, alias haec negligendo praestaret permittere conjugium Clericis.“

Zsigmond 1411—37-ig német Császár, de már 1387-től magyar király az 1414-ki Constanzi, vagy már mint említettem kosztinici zsinatban, mellyen János pápán kívül 26 herceg, 140 gróf, 20 bibornok, 7 Patriarcha, 20 érsek, 91 püspök, 600 Prélatus, összesen 4000 papi személyek vettek részt, az antiochiai Patriarchával mindent elkövetett, *) hogy a papi botránkoztató bújá zabolátlanságoknak, ha másképpen nem lehetne Zabarellaként házasság megengedésével vetnének véget, de sikertelen, ki is pártjával 1417. év September 11-én látván, hogy a romlott kor igényelte javításokat nem eszközölhet, elhagyá a zsinatot, s távozása perczeiben, utána kiábálának: jól teszi menjen, úgy se közénk való! s a t. de az egész zsinatnak a

*) Hardt. t. I. p. XX. pag. 921. t. IV. pag. 1415.

kolostori élet rendre utasításán és egy néhány a papi ágyasnőket tömlöcz és börtel tetézt büntetésekkel tiltó rendeletnél, s a végzendők a bazeli zsinatra maradának, és mind ez igen megfoghatóan történt, a Huszíták véres üldözése kezdetinél egyéb sikere nem is lehetett, mert azon császár s király ki 1414. év dec. hó 25-én szerencsés-jének tartotta a XIII. János pápa szentelte misén mint Diaconus az evangeliumot olvashatni, *) s Márton pápa constantzboli diszes távozása alkalmával a pápa szürke paripáját kantárjánál vezethetni, hogy a zsinaton nagyobb hatással nem működhetett, igen természetes; a felvilágosodottabbak másképpen segítének magukon, például még ezen évben Raverspergi gróf Berg Vilmos páderborn püspöke, kölni érseknek választván, hallván a zinatokon történeteket, nem csak hogy az érsekséget elnem fogadta, de püspökségét is oda hagyva, **) a testi szépsége miatt e században megének-

*) Hardt. t. IV. p. XII. pag. 1582.

**) Anal. Novesiensis t. IV. collect. ampliss. per. Alart. et Durand p. 597.

lett Teklenburgi Adelheidal törvényes házasságra lépett, s mint Jülich, Kleve, és Berg örökös ura utódot is nemzett; — nem említve sok nevezetes írók panaszait, s a papi elaljasodást hirdető püspökök rendeleteit, nem az oxfordi egyetem egyházi fejelem reformatioját tárgyazó épületes, még sem diadalmaskodott fejezeteit, nem a Boroszlói 1416-ki a fajtalankodó papokat tömlöczöztetni s éheztetni rendelő zsinatot, nem az Eberhard 1418-ban tartotta saltzburgi zsinat 18-dik fejezetét az 1420-án kelt Konrád mainzi érsek rendelete 3. és 4-dik fejezetét, mellyek igen dörmögve ostorozzák az akkori papság elvetemedéseit, — idő s olvasóim figyelme kíméléséből elhallgatom az 1442 ik Branda bíbornok V. Márton pápa követe egész német birodalomban szétküldött dorgáló, s az elestekeket felemelni törekvő levele 46-dik §-ban, mellyben ipso facto hivatal vesztéssel fenyegetődzik, — hallgatók még az angersi 1423-dik zsinat azon fejezetéről is, mellyben *) a tapasztalt botrányok miatt a gyó-

*) Virtdvein subrid. diplom. t. VI. p. 80 — 98.

nás nyilvános helyen, és ollyatén mód-
 ni történhetése rendeltetik, nehogy a gyón-
 ható arczáját a bűnbánónénak láthassa, —
 még Clemangi Miklóst, párisi Theologia ok-
 tatóját XVIII. Benedek titoknokát, később
 Cantor és főesperest is csak annyiban em-
 lítem, a mennyiben ha az illy általános
 papi romlás ocsmányságait valaki bőveb-
 ben akarná eredeti, s a bűn párologta fes-
 tékbe mártott ecsettől olvashatni, ezen em-
 lítetem író tömött virágos, és ugyan csak
 hatalmas deák munkáiban *) borzadozhat,
 vagy gyönyörködhetik, mert a remek elő-
 adásban a bűntengeren habként fuldokló
 erényt mindenütt szem előtt tartva, azok
 olvasása élvezetes. Mind ezekről, elhárítat-
 hatatlan akadályoknál fogvást is hallgatva,
 említetlen nem hagyhatom még a német
 nemzetnek V. Miklós alatt a főpapság bot-
 rányos élete ellen benyújtott Valach. mo-
 num. medii aevi I. fasc. p. 109. olvasható
 ellenmondását, mellyben ezek is mondat-

*) De corrupto Ecclesiae statu c. 10. et 12.
 op. ed. G. M. Lipdus Lugduni Batavorum 1613.
 4. — Cap. 16. nr. 3. — C. 22. n. 4. pag. 21.

tatnak: „sunt enim publici focarii concubinarii, Ruffiones et Lenones, de familiaribus Cardinalium, et Papa tolerat istos,“ — etc. — az 1495-ben kiadott Montanus Babtista Carmelita főnök s híres Theologus de Calamitate temporum versekben írott munkája 145-dik lapján imígy panaszkodik:

Sanctus ager scuriis venerabilis araneis servit, honorandae divum Ganimedibus aedes. Quid miramur opes, recidivaque surgure tuta? I pudor in villas — si non patiuntur. — Et villa vomicas, urbs est jam tota lupanar“. — Számtalan még izmosabb tollú írókat egészen mellőzve, át térek a bázeli, s a Constanczit kiegészítő nevezetes zsinatra.

1431-dik év december 14-én Cesarini Julián bíbornok, pápai követ elnöklete alatt Bázelen kezdett zsinat nagy feladatai közé tartozának: minden keresztény vallási szakadásokat egyé olvasztani, — a keresztény fejedelmek közötti harczokat megszüntetni, — a Julián által kereszties had-

dal hasztalan ostromlott Husz követőit végképen megsemmisíteni, — s a sülyedező egyházi Rendet az erényesség útjába vissza igazítani. — Ezen zsinat a Constanczi utó nyomain kezdődött, a nevezetes történeteket tárgyunkhozi nem tartozása miatt egészen mellőzve, tárgyunkra vonatkozólag Cesariani Julián elnökösködő bíbornok keservesen panaszkodott a papság sülyedése felett, többek közt ezeket is mondá: *) *Quotidie nova scandala ex deformitate Clericorum insurgunt, et nihilominus provisiones ex remedio procrastinantur.* — A toursi érsek **) azonnal szót emelve folytatá: „*Convenistis in hunc acervum testimonii Christi, ad delendas pestilentias errorum, et ad sepeliendas spurcitas omnium vitiorum. — Hinc Rex noster Christianissimus nos in hunc sanctum christi thalanum destinat in praesenti in obsequium vestrae, imo verius suae synodi sacratis-*

*) *Epist. ad Eugenium, 131. post. Aeneae. Silvii hist. Concil. Basil. ed cit. c. f. Leufant I. c. t. I. p. 277-299.*

**) *Martine et Durand. Thesauer. Aneid t. IV. p. 363 - 369.*

simae; quo juvante Eo, cujus res agitur, omne monstrosum, omne scandalum, omne deforme et abusivum, quibus pene tota christianitas ad fundamentum existit inanita et corrosa per hanc vestram misericordiam evelantur, samentur, tollantur, et sepelientur ab ea^s. — Kaltenstein Heinrich Dominicanus kölni nevezetes Theologiai tanító, még Inquisitor is, imígy kezdett beszédében „Si quaeras ubi altere profanatum? respondes, certe pene ubique^s de clericis concubinariis et venatoribus-
 ról szólva, a papság elsülyedése okát, azok nőtlenségének tulajdonította. — Tudeschi Miklós az Albus Sicolusnak vagy Panormitanusnak nevezett, maga idejében leg-hiresebb Theologus, III. Innocens C. placet (12.) és de conversione conjugatorum (III, 32.-re) hivatkozva erősen állítá: „non esse de jure divino caelibatum, quia alias Graeci peccarent, excusaret eos consuetudo, quia illa contra legem divinam non valet, et non solum credo potestatem in esse Ecclesiae hoc concedendi, sed credo pro bono et salutae animarum, quod esset salubre statutum, ut continere non valentes

possint contrahere, quia experientia docente contrarius sequitur effectus ex lege continentiae, nam hodie illi maculantur coitu, cum eorum gravissimo peccato, ubi cum propria uxor esset castitas, juxta enim conc. Nicenae C. 12. Dist. 31. Ecclesiae deberet facere sicut bonus medicus, medicina potius offitiente eam tollere“. *)

Aeneas Silviusnak IV. Eugen pápát védelmező zsinat titoknoka később bibornoknak Platina által de vitis Pontiff. p. 331. idézett ezen szavai: „Sacerdodibus magna ratione sublatas nubtias majori restituendas venire,“ — Reunesi Tamás Carmelita a papi házasság mellett szavalt s írott munkái, s több felvilágosodottak e zsinatbani erélyes fellépésök, minden következés nélkül hangzának el, s az 1435. év Január 22-én tartott 20-dik ülésben elégnak találtatott meghatározni, hogy minden illetén feslett köz botrány okozólag élő pap „ipso facto“ szünjön meg jöve-

*) Lectura Super C. cum olim (6) de Clericis 3. 3. fol. 16. Lugduni 1562. fol.

delmeit húzhatni, még nem dispensáltatik, hogy ha pedig „recidivo vomitu“ ismét bűnösnek találtatnék, a papi javadalmak birhatására örökre képtelenné tétessék. *)

Ez időben egész a Luther és Kalvin siker dús fellépéséig a papi bujaság minden üdvös rendeleteken diadalmaskodva egész általányosá vált.

Később az ágyasnők tarthatása pénzeli büntetéssel nehezítetvén, ezen czim alatt a papi előjáróság jövedelme egy uj ága megállapítatván, hogy az ezutáni szigor enyhültebb lön, vajmi megfogható.

1439-dik évben kedves hazánkban is megérkezett az elhiresedett mindenfelé még az eretnekek ismerőseit is ölető borzasztó hí-rű Zsigmondot tanácsal tartotta hatalmas marchiaiPicenus Jakab papi ágyasnök rettelme minorita barát, kit közeledni hallván

*) Corp. Juris Ecclesiast. Cathol. novioris. C. Gertner Salzburg 1797. 8. t. I. pag. 25.

Henrich pécsi püspök *) megyéje határaiból; küzertetésére rendeletet tön, melly tettegesíteték is, —Bachia Simon pécsi kanonok és fő esperes pedig egyházilag számüzte, s csak pápai s fejedelmi egyesített akaratnak sikerülhetett a hires minorita erkölcsi reformatort ismét hatás körben segíthetni; elijesztette ez ugyan egy kis időre a nyilvános bűn czégereskedést, de ismét annyira süllyedének, hogy mar 1460-ban II. Pius pápa rendeletéből Szepesi Márton nagy Prépost pápai tellyes megkivántatott hatalommal ellátott elnökletével vezérlett zsinatban hozott a 33—36. fejezetek a Laicuskoknak is tetemes s a plebánusok által behajtandó pénz büntetés terhe alatt eltiltatték az ágyasnők tartása.

1447-ben Széchy Dénes esztergomi érsek, Ürményi Tamás Sancti Georgii de viridi Campo prope Strigonium Prépost Brassóba küldve, hogy az onnan a kisebb papi házassági viszonyok, és papi fajtalanságok érdekében érkezelt panaszoknak

*) Engel. Gesch. des Ungar Reichs. Bf. 2. S. 360.
Koller Historia Eppatus Q. Eccles. t. III. p. 356.

és kérdezgetéseknek véget vessen, ki hatályosan rendelkezék is a házasságtörő és botránkoztató papi személyek kicsapongásai felett. *)

1493-dik évben Esztergomban is tartatték egy országos zsinat, mellyben Hypolitus érsek minden ágyasnőt tartó papot öt mark (usualis monetae) kelendő pénzel büntettetni rendelteté, s szorosan meghagyta a főespereseknek az évenkénti plebániák visitációja alkalmánali szigorú vizsgáldást s a pap élete fölötti tudakozódást, s a bűnösnek találtatott plebánus pénzel, javadalmi fosztással, s a körülállásokhoz képest börtönnel is büntettetni rendelteté.

**) Éppen illy rendeletek hozattának az 1494-dik nyitrai zsinat 18-dik fejezetében is, az 1815-diki veszprémi zsinat évenként háromszor találta szükségesnek az illetén szigorú vizsgálatokat ismételni, és de Clericis concubinariis határozaték: „Toties quoties delinquerint ad vomitum in quinque marcis usualis monetae condemnantur.“

*) Feszler's Geschichte der Ungarn Th. 4. S. 1108.

**) Péterffy I. pag. 271 — 273.

— Kedves hazánkban a papság végképeni elaljasodása fetregésében, templomról, ruházatjáról, egyházi rendeletekről megfeledkezve, mennyire süllyedhetett, s mennyi bűnös visszaélések lőnnek mindennapossá, eléggé bizonyítja azon országos kénytelen-ség, melly öseinket az 1496-diki 58-dik törvény cikkely hozatalára bírta, mellyben mondatik: „hogy számtalan Prépostságot, Abbásságot bíró papok polgári köntösben sok évekig az egyházi javadalmak kizsarlásiban meggazdagodva, az egyházi Rend kárhozátára házasodnak s. a. t. azért rendeltetett, hogy s. a. t.

Az egyházi hatalomnak az erkölcsiség vissza állítására egyházilag többet tehetni polgári befolyás nélkül, mellyhez folya-modni soha sem tarták szükségesnek és tanácsosnak, lehetetlen vala; a fajtalan papok elleni végzéseiket Cusai Miklós bíbornok V. Miklós pápa követe a templomok ajtaira is ki szegeztette, *) száz

*) Vürdtvein nov. subs. diplom. t. XI. pag. 395 — 397.

meg száz javadalmától megfosztaték, üldözteték, de mind hasztalan; a pénzbeli büntetések ideje alatt, csak a Constanzi zsinattól a reformatióig, általam a már gyakran idézett egyházi és polgári történetek írói munkáiban össze olvasott, 183 részletes zsinatok s hatalmas pápai rendeletek daczára, hozzá szokott a hosszas gyakorlat által az úgy is mindenhez hozzá simulni szokott közvélemény az illetén papok életmódjához, s mentül jobban fizettetve, annál jobban szaporodva számuk olly annyira bésimúlt az életbe, hogy mindennapiságánál fogvást megszűnt botránkoztató lenni. Illyen az élet! illyen a világ! az általányossá vált nagyobb bűnök s önkénykedő jogtalanságok közepete iszonyodva borzadoz az ember kisebb bűnöktül is, ha azok ritkák, s még meg nem szokottak. Hajdan egy káromkodószóért, egy ördög, vagy ebadtáért, az illyeket mondani nem borzadók nyelveik húzattattak ki, már ma nem csak hogy illyetények szavaink járásává váltak s azért mint megszokottakat a törvényhozók által is a büntető törvényekből kihú-

zatni indítványozgatják;—még a tolvajság ritkasága törvényeink értelmében egy malacz, vagy csikó lopásért halálos büntést kiáltatott, addig az ember ölés mint általánosabbá vált közbűn egy pár tinóval, vagy csekély vérdijjal büntettetett, szóval a szokás tápláló eledele a nemzetek élet erejének. Illy általánosá vált erénytelen évek hosszú sorát övedzték a közép századok, tűz-vész s zsarnokság edzette lánczolata érdekek által elnyomatva, a köz jólét eszméje az ezer érdekek örvényébe sodortatva, a kereszténység elbágyadt, a búcsújárások végtelensége, szent ereklyék s tetemek szaporodása, kolostorok mindenütti csirázása, s ezer meg ezer csudák, s mind illetények nem izmosíták az egyházi látható test erőt, mert csontjaiban a természeti szent jog velején a vissza élések botránkoztató kíséretei rágódnak s gyengíték a szeretet lelki életét adó egység hatását. — Illy idők szülték a Reformatiót.

Mind ezek előre bocsájtása után elégendően hiszem azt bebizonyítottnak, hogy

a papi erőtetett nőtlenség czélt tévesztett, és sok üdvöst gátolt keserves következkéseket hozott eszme vala, valamint azt is bemutatottnak, hogy anyaszentegyházunk alap eszméjével s hitünk csirásodásával egykoru papi házasságok szentség gyanánt hitvallásunk első forrásával szentesítve csörgedezének jótékonyhatólag a kereszténység életében. Mind ezeknél fogvást egyházi és történeti szempontból ezeket megtaglalva, vizsgáljuk a papi nőtlenség következkéseit polgári szempontból is.

IV.

A papi nőtlenség polgári szempontból.

Több száz meg száz kisebb terjeszkedésű csak úgy vidékenként ható szerzetesek neimeit nem is említve, Ferencz Bernhard, Benedek, Dominik, Ágoston rendjeit követők összesen több száz ezer kolostorai, a Confraternitások özöne, mert mint tudjuk

a kolostorban meg nem férhetvén az odavágyakodó emberiség, oda haza is szerzetes életet élni törekedve, sodalis Confrater Tiro s egyéb nevezetek alatt sok száz ezer tekintélyes ember vala lelki s testi hőse a szerzetes életnek, — kik azon kolostorokat, mellyekhez tartozának minden tekintetbeni segéllyel ellátni, s védelem örök üdvösséget nyújtó kötelességeknek tartották, — ezeken kívül az egyházi, katonai Rendek, Johaniták, s keletkeztében vajmi ájtatos templomlovagok, és a még mindig szaporodó remeték az elsötétedett középkor hosszú éjjelén nehéz álomba ringaták az egész emberiséget, s borzasztó rémalakok pusztítva világ álmat háborgatólag vonulának át az éj közepén.

Damiani tana, az önön maga magát kínosan mezítelen testeikre hegyezett szöges eszközzel korbácsolva bucsút ezrenként járók, fehér, kék, szürke kamzsás bünbánók örökös jaj veszékelései s kegyelem! könyörületesség! nyöszörgéseiben, életbe lépett; illetén Disciplinisták szinte önkínzók milliói mindenütt felrémíték a követőjükül

szegődött emberiséget, s így az agyrémek meleg ágyát az emberi agyban csak ugyan meg is készíték, s így lön megállapítva az ördögök és a boszorkányok hatalmas uralma, ezek közös tánczai, — az emberek ördög általi meglepései — ördögüzés, kereszt-út varázs köze, lucza széke — vampirek, az éjfeli lélek járás, — a kísértetek gyenge növendékeket mai napig és sáposztó rémlátásai; s az illetén kába helyzet örök lelki rettelemben tartván a szegény emberiséget, a merre csak tekintett borzadva törpült vissza lelke; — itt egy élet erejét elpárologta száraz vén nagy anyát a viz próba által, idő revesítette csont és bőr lévén, könnyűnek találta, számtalan unokák zokogása között, máglyásra czipelteti a polgári törvényes igazság kiszolgáltatás. Würzburgban magában a XVII. század utolsó tizedében Huber III. p. 441. — kilenczszáz, Bambergben pedig hatszáz boszorkányok égettetének meg, pedig püspöki rendeletről. 1482-ben pápává választott VIII-dik Innocens 1484-diki bullája következtében melly Haubers Biblioth. magica Lemgo

1739. olvasható, a boszorkány üzés, vallatás, és büntetés módjait elő adja, kihírdettétvén Sprenger Jakab, és Institoris Heinrich boszorkány bíró mesterek megalkoták a „malleus maleficarum“ munkájokban a törvényeskedés modorát, melly szerint ezer és ezer áldozatja lön a bünös butítás sötétségének; — amott sok ember egy nagy épület körül borzadozva hallgatódzik, mert abban az általuk ártatlannak tudott egy felebarátot a kínpadon törvény értelmében vallatnak, kenőcsöket, írt, s rongytépeket tartanak kezeinkben, hogy a kínzás után bíróilag is ártatlannak kikiáltandó, talán még életben a kínok özönét ki is állható felebarátjukat rögtön kenegethessék, s ápolhassák; — erre egy szerencsétlen tisztátalan vagy káromkodó szót mondónak nyelve kihúzása szemléletére példa vevés végett talpasok, labanczok, vagy hajdúk erővel hajtják a rémült község borzadozó lakosait; — amarra egy nagy területen több hónapok óta embert látni nem lehet, fut a vidékről mindenki, munkátlan a föld, pusztulásnak indul minden, mert mint a kolostorokból jöttek, állítják, azon

vidék birtokosa borzasztó büneiért egyhá-
zilag, és pedig egész Rómából szám üze-
tett; — ott ismét egy szerencsétlen elszé-
dített hajadon, mert közel ez vagy amaz a
kolostorhoz anyává lön, s így megtudaték
a templom előtt egy veres oszlophoz ki-
kötözve szalmával koszorúzva, ocsmány-
ságokkal illetetik, füle, orra elvágatik, s
az örök szemtelenségé válandó szégyenbe
rugdostatik; — amott sok ember köveket
s meszet munkára készítő kőművesek elő-
készületein báméskodik, mert mint híre
futott, ebbe vagy abba kolostorba ismét
egy apácát fognak elevenen örökre befa-
laztatni. E borzalmas századok elevenebb
taglalásával csak az emberiség elleni elhi-
degülést, s bosszút okozható adatokat nyúj-
thatnék, pedig vajmi ellenkéző cél buzdít;
— azért csak röviden szólva: A földes ur
soha számba nem vett alattvalóinak élet
és halál ura vólt, és pedig mint kényúr
felelet terhe nélkül; — az éhező tornyok
előtt nyársaló karók, csontzúzók erekek vér
festetten heverének, bárd, bot, korbács,
bak, kézszorító hegedű, izmos lánczú va-
sak s békók minden nemei terhe alatt in-

gott a paloták s úri lakok elő csarnoka, deres, kaloda, s lánczos szégyen oszlopok rútták a szabadnak nevezett lelkek udvara-it; az önkény ezen mesterkéltsötét századai iszonyú rémképein össze borzad az olvasó, hát még az ördög, ki minden vólt mindenben, melly rettentő s húzamos szerepben világolt!!! illyetén iszonyt szülő adatokkal támogatott számtalan borzadalmak *) egész az elkeseredésig olvashatók, — borzadozni kell a közép sötét századok véres folyama felett a gondolkodó kebelnek, bár a történetek okozói, ezen kor világ sötétítői felett felgerjedés nélkül ítélnetne mindenki, mert ők már az örök ítélő birő előtt számolának.

A felebaráti, szeretetlenség ezen századában az ész mécse csak a sekrestye tömjény füst ködéből sugározhatott ki, s csak annyit látott tehát a szabadban raboskodó világ, mennyit nekie látni egyházilag

*) Csaplovics Ungarns Borzeit verglichen mit jener des Auslandes. Preßburg 1839. Kovachich's jur. tavernic. Bul. 1803.

engedtették, ki többet merészelt s lelki szemé vizsgálódásait nyelvének is át adá, az el vala veszve, mert a borzalmas Inquisitio rakta lángokban emésztő máglyák örök elnémitó füstjében egy évben is elfuladt több század gondolkozása lélekzette.

Világ szerte zsarnokoskodott ez időben minden hatalmasabb a gyengébb felett, mondom világ szerte *) Angliában a magna Charta harminczszor erősített, tehát ugyanannyiszor szegettetett meg, Eduard Anglia királya 1360-ban történt francia országban betörése alkalmával 30 sólyom madár vadász, és 240 vadász ebekkel el látva indult egész népséget alkotó udvarával, kik útközben, — mint a mi királyaink 1222: 22 1231: 30-dik törvény czikkeink a nemesek birtokát megszálni tiltotta vadászai, kutyái, s sólyom madarai, — mindenütt a lakosok által minden pótlás nélkül élelmeztetének s szállásoltatának; — a sólyom vadászat fő éldelete olly jogo-

*) Die ältere Geschichte von England. Hume III. S. 423—430.

kat vívott ki magának, hogy Franciaországban több Báróknak jogában állott a szent mise szolgálata alatt sólyom madarait az oltárra ültethetni, ezen jog kivívása mennyi emberi jog hanyatlásával történhetett? képzelhet! mennyi törvényeket lelünk az Angol magna Charta 38-dik §-hoz világ szerte hasonlót, mellyekben tiltatik a királynak, s udvarának lovakot el erőszakolni, s utazásai közepette a nemességtől zsákmányolni. A királyok illyetén példája átszivárgott a nemességre, lovagokra, — s minden hatalmasabb uracsra. Angliában 1137-ben kezdődött Gibellinek, és Welfek vagy Guelfek borzasztó hosszas vérengzése a pártoskodás járma alatt egy század mulva német és olasz országba harapódzva, a törvény három századon keresztül az önkény sulya alatt nyögött, s vele a nép nyomor; — Francia ország az Albigenusok és Valdensesek több százados pártoskodása alatt zaklattatott. — Ez idők után az egész emberiség a vallási hadak kinjaitban nyöszörgött, siciliai vecsernyét, bartolomi éjjeket, és spanyol vizsgálódási vonagló helyezetet zokogott.

De térjünk röviden honunkra: tudjuk hazánk történetéből Perényi és Palóczi István miképpen rontának bé számtalan rablásaik után a megye házakban, mint öldöstek, csonkítottak, s mint pusztíták tüzzel vassal a tárkányi vonal mások birtokát, mint ostromlák a polgári erőt, az erényt s erőszakkal a női tisztaságot, és még is mint tudjuk, az első magát száz tanuval a rendes törvény útján büntelen kitisztítá, *) minek következtében, Perényi István és Miklós testvére mint országos útonállók soká háborgatlan fosztogatának, a király seregeit gyakran vissza verék, még 1483-ban Mátyás király hadi ereje őket ki nem írtá; — ki nem ismeri a Bebek a Tornallyai es Bazsó 1530 — 1543-ig Gömör és Szepes földjén elkövetett borzalmat rabló s pusztító dúlásait? **) Balassa Ferencz Resztizfalva egész kiöletését, Thúrócz Dániel borzasztó kegyetlenségeit? — és ennyi, legyen elég a szeretetlenség hiánya

*) Kovachich Supplem. ad vestig. Com. II. p. 252.

**) Bartholomeides. Not. Comit. Gömör I. p. 225. I. p. 664.

miatt érdek rozsdásította sötét kor kegyetlenségeiről, mert célunkra elég egyedül azt megmutatni, hogy a kegyetlenkedések e századában napi renden valának, — s e mellett tudva azt, hogy ez időben az emberiségért csak kolostorok, gyóntató atyák, papi nevelők, és fejedelmi egyházi tanácsadók gondolkodának, vizsgálódjunk a papi nőtlenség felett polgári szempontból.

Valjon ha a bibornokok, érsekek, püspökök, és minden rendű papok családi életet élve törvényes gyermekeket nemzetek, s onokákat szapríthatva, az egész emberiséghez ipa- sógor- vő s véri rokonsággal csatolva egészen bé olvadtak lettek volna a világ család életébe; valójában a boszorkányok, ördögök, babona s lidérczek olly igen rettegető uralma, annyi századokig nem sáppasztja vala az emberiséget, — a máglyák füstje nem kábitja a lelkeket, s a törvényes kínzások (tortura) annyi borzasztó nemei nem ropogtatják olly soká az emberiség csontjait, mert a papság utódai és családjához tar-

tozók jövődjé érdekében idő folytával, élte multával, unokáit is érhetvén a sötétség eme borzalmas bánás módja, valójában némán el nem hallgatta volna a több századokon által tudott valóságokat; családi érdeke elméje tudatát s szive érzeit nyelvére varázsolvá felvilágosította volna az emberiséget, mert hogy maga magát egyedül gondolkodni felszabadalmazta papság az időkben sem vala olly oktalan, hogy a sötétítette kor elő bűbájoszt rémképei árnyéklatait által nem látta volna, arról kezeskednek uralmat vívó egyéb tettei, s messze vágó gondolkodása szüleményei, mit ha tészén, hány száz ezer ártatlan ember elfújott élete lobogott volna Isten dicsőségére, hány száz milliom eszközül silányított emberi méltóság emelkedik a teremtés diadalára rendeltetése méltóságához. Igen is, ha a papság család atya, s világ rokon, ezen Isten teremtette legszentebb családi érdek varázs vonzalmánál fogvást nem engedi az emberiséget külön nép osztály — Status vagy bár melly hatalmasság érdekében év századokon keresztül lélekteleníteni, nem engedi mega-

lázni, mert a mindenható Isten teremtményei méltóságában vagyok legtündöklőbbben, embert lelkileg világosítani első ajtatosság, s főkötelesség, — ez a felebaráti szeretet a lap vonása.

Az ember az Istenség temploma, mellynek lelki oltárán bizony bizony felgyújtja vala a papság az értelem minden gyertyáit, ha az egész emberiség szent érdekével elmentétben hidegen működökké a családi élet boldogság karjai közül erőszakkal kiragadottaká nem helyezi őket az egyházi czélt vesztett nőtlenségi vajmi káros érdek.

Minden erőszak, nyomattatás s feszültség, mint természet elleni helyzet, következkésekben boszúlja meg magát: az össze hajtott vessző, még el nem zsibbad, rugonyosságánál fogvást vissza pattan; — az össze sűrített levegő, még el nem párolog, rés s kitágulhatásért dagadoz, korlátozó réteget szét pattantja vagy megrázkódtatja, s föld rendülést okoz, — a fellegek nedv terheltén, ha nem essözhetnek, özönlő felhőkben szakadoznak alá, — a láthatár

súrlódásai melege terhelt erejét villámokban cikáztatja, s ha ennek valami ellent áll, mennykövé fájúl a kigyózdó tűz, s rombolva pusztít, — a folyam gátakat nem rombolhatva szerte szét ömledez, szóval a természet minden ösztöne olly sarkalatos teremtő alkotta örök törvények paizsa alatt működik, hogy azt helyzetében semmi teremtmény intézkedése természeti vonzalma ellen erőködve büntelen nem háborgatja, mellyek hosszas erőködéssel, mint az egyes abroncs maga magában haraptatásával rugonyosságát időben veszelve elszibbaszthatók ugyan, de ki nem ólthatók; fel lehet ugyan földhöz vonzó természete ellenére erőfeszítéssel magosba lökni a golyót, enged ez az ellent nem állható erőnek, de mentül nagyobb erő sérti természeti helyzetét, annál nagyobb robajjal s vízonti erővel rohan a természeti vonzó helyzetéhez, mert mig nehéz test maradand, súlyegyén természeti törvénye kiírthatatlan. Így van ez az Anya szent természet határtalansága egész mindenségében, s valjon az ember, mint a teremtő mindenhatósága legremekebb diada-

la, természeti születésben öröklött terem-
tői legszentebb belénk lehelt szerelmi, s
földi üdvet varázsló keble Isten szentesít-
tette azon vonzalmát, melly a teremtés per-
czeiben testi anyagunkba szenvedelmeink-
ért jutalmúl s létünk nemesítő fűszerül
csepegtetett, melly nemzedékeket Isten di-
csőítésére a világot fenntartani a teremtő-
tül rendeltetve évezredekken által magasz-
talja a nagy Istenséget, lehet e büntelen
elzsibbasztani? valójában nem; évezred
hosszú folyama alatt száz meg százszor
meg újítgatott rendeletek, üldözések elle-
nében, mint láttuk, vívott a természet szent
törvénye. Ezen természet fölibe emelkedett
szent érdekből, s szép célzatokból, bár, de
még is hatalomra vágyakodó cél tévesz-
tett egyházi rendszabályok ellen, még a
teremtményeknek sikerült a teremtő aka-
rat s természeti ezen szent jog elzsibbasz-
tása, s ime jelenben a papság egy mester
kéz által megfeszítve, mint az abroncs, ke-
resztül karolja ugyan az egész egyház lé-
lektára öszveségét, s ezen övedző hatalom
természeti legszentebb jogai csorbája háza-
ságban forasztatik egyé, világosabban szól-

va az egyházi érdek meg akar vívni a természettel, pedig illy kiírthatatlan erő elleni harc később utóbb elpárologtatandja azon hatást, melly czélszerűleg használtan talán még a jövőben is biztosabban kivívhatandja azon szereteti egységet; milly okvetetlen üdvös sikere leendett volna már eddig is az Idvezítő szent tanának, hahogy az egész egyház hatása illyetén káros hatású merényletekben nem silánylik.

Nem a szent hitnek, mert ez alapján mint Istenség kisugárzása ingadhatatlan, de az egyháznak, melly felkentjei által képviseltetik, igen is nagy szüksége vagon a nép bizalmára, tiszteletére, szeretetére s pártfogolására, mert ha az emberiség ezen lelki kincse birhatását az egyházi bajnokok példát adó erkölcsös viselete körében magához nem varázsolhatja, hasztalan zengedezend ajkaikról az erkölcsi, vallási szeretet üdvethozó tana, s mint a szirtre esett mag, csírátlan veszend az, mert csak a tisztelet s szeretet vonzalma melegében fogamzhatik az ige testévé, már pedig gondolható e hatatósabb s magasztosabb szereteti, s von-

zalmi egyé létel eszköze a családi életnél?
 — Világ szerte több száz ezer pap házassága által ugyan annyi ipa, számtalan testvér, sógor, vő, meny, unoka, s milliómokra menő legközelebbi rokonság, és így világ szerte olly izmos gyökereket bocsájt-hatna a a világ család életében, hogy hatása biztosított, és így kezelt szent tana diadaloskodóvá vajmi könnyen válhatnék,
 — de a közbizodalom, szeretet, s világ vonzalom is követné működéseket; — ime nézzük csak a Reformatus papság családi körét: tisztelet tellyes és így igen is tiszteletes prédikátor példás életénél fogvást hívei szemei előtt egy megtestesült auctoritás, a szerény tiszteletesné, a helység asszonyai tanácsadónéja, kit a Catholikus földes ur is tisztel, ime a gyermek nevelés gazdasszonyság, s asszonyi felmagasztaltság s egyéb szép tulajdonok tüköre; mellynek tisztaságából erény, s családi boldogság ragyog a nép családi s házi körében,
 — öröm, bú s keserv, a víg keresztelő, úgy mint a siralma temetés egy erányt emeli vagy sújtja öt népével, atyja és anyja e példás házas pár hiveinek, azért

tisztelve szerettetnek, s ezért rajtok és egész közönségén szét árasztva az Isten áldása. Vajmi ritkák papjaikkal családi életét élő közönségekben a botrányos elsikamlások, milly csendes és minden perpatvar, rágalom s pletyka nélküliek a parochiák konyhái, mellynek minden személyzete tisztelet érzettel minden előjog nélkül teljesíti kötelességét; a tiszteletes gazdasszonya maga a tiszteletesnő, a szakácsnéja az ispányéval, vagy bár melly közbirtokoséval az egyházban a nép között vegyülve röppenti éghez imáját; a harangozók, mesterek, rectorok, és segédek igaz ritkábban házasítatnak ki a parochiárúl, de el sem bizakodók, s határtalan illedelemmel viseltetvén a lelki atya iránt, hasonló érzetre lobbantja példájok a népet, és így az egész közönség a béke, szeretet és egyet értés üdvös malasztja részese; — némasággal mellözöm a papi nőtlenség e tárgyra vonatkozó ellentétü következéseit, mert, nem czélom az emberi gyarlóságokat vajmi nagyon felfogva a legszebb s legboldogabb családi élettől fosztottakat vádolni, vagy még inkább in-

gerelni, mert minden illetén következesek igazságosan nem nekik, de azon kényszerítő hatalomnak tulajdonítható, melly magát a rémes időkben kényszerítettnek hitte, még illy áldozat hozatalra is, azért méltán hallgatok ezekről, bár azt tehetné a közös világ nyelve is!

Illyetén eszmélkedések fonalát egy kis időre letéve, de meg nem szakasztva, egész rövidséggel vizsgáljuk meg csak a trienti zsinat kora szellemét, s átlátandjuk, hogy már az időben a kor érlelte adatok özvege kiáltó követelét is alig némithatá el a megfeszített ellen erőszly, mellynek szomorú következése e perczig sok erénynek keservévé idősült; de el nem idősült, mert a természti jogok idő hatalma felettiék.

Az 1562-dik év Január hava 18-án — háromszoros elhallasztás s mind annyiszor több uralkodók sürgetése után csak ugyan tetteleg a római küldöttön kívül a német püspökök meg nem jelenése miatt csak 112 püspökök résztvevésével megkezdett általános trienti zsinatra I. Ferdinand magyar

király s német császár országunk követéül Kolosváry János csanádi, Draskovich pécsi, és Dudics püspököket, személyében pedig Muglicz prágai püspököt, és gróf Thún Zsigmondot küldvén, erősen [meghagyá nekik, hogy a zsinaton a papi házasságok ismétti szabadságát egész erélyességgel vissza követeljék, mi azonnal elő nem adattathatván már 9-dik majusról kelt levelében egész szigorúsággal eddigi hanyagságukott megróva sürgeté követeit a kor általa naponta követelt kívánata előadására *) mit 20-dik majusban ismételt, mondván: nem is képzelhetem illy igazságos és egész egyházra hasznos szerény követelem meg nem adattatását, — 17-dik Juniusban Baumgartner Ágoston, Albert Bavaria herczeg követe a papi erkölcstelen életről egy eleven szinekkal festett beszédet tartott, mellynek elevenebb részeit kihagyva a többek közt ezeket mondá:

*) Schmidt Neuere Geschichte über Deutschen Bd. 2. Ulm 1786. p. 111 — 125. C. Goerner Corp. Juris.

*) „in visitatione nuper habita, quanta omnis generis flagitia in moribus cleri comperta sunt, quanta socordia in quibusdam proceribus, seu Ecclesiarum praelatis aurium pudore, ne manifestentur prohibemus, ipsa morum turpitudine efflagitat, ne maneant diutius immendata; in proxima visitatione per Bavariam facta tam frequens concubinatus repertus fuit, ut vix inter centum tres vel quatuor inventi sint, qui aut manifesti concubinarij non sint, aut clandestina matrimonia non contraxerint, aut uxores palam non duxerint, — ceterum existimant plerique viri rerum germanicarum periti, tale nunc esse in Germania saeculum, quasi quandam occultam naturae vim, quae non modo omnes libidinosos, sed etiam moderatos, vereque catholicos eo perduxit, ut plerique omnes castum matrimonium contaminato coelibatui praeferendum arbitrentur, quamob-

*) Andreae Dudichi Oration. in Conc. Trident. Offensbacheri 1610. p. 121 — 131. legat. Bav. orat. ad Conc. Trid. p. 699 — 701. in Brown Appendix ad fasc. rerum experend. et fugiend.

rem quum non sit legis divinae, ut oporteat hominem sacerdotem esse coelibem, sacrique concilii auctoritas ex instituta divino id statuere pro necessitate laborantis Ecclesiae, quo status cleri instaurari queat, ac vires sectariorum infirmari, his de causis“ etc. Ezen nézeteket párosútan a magyar püspökökkel pártolák és pedig az egész üldöztetésig a Ferdinand követei, Dudich szóhoz sem juthatott, s egész 1563-ik év február hava 5-dik napjáig elnémúltak a papi házasság szabadságát vissza követelők, de ezen napon nyolcz pontok feloldását és pedig többségnek látszó erővel indítványozák, mellyek ötödike így szól: „fejtessék meg: valjon a nőtlen-ség a házasság feletti tulajdonságokkal bir e? s valjon az Isten a házások felett a nőtleneket több kegyelemben s több tulajdonságokban részesíti e? a 6-dik pedig e következő: mivel a keleteiek házasodhatnak a nélkül, hogy a keresztény alaptan ellen véténének, mi bűn érheti az egész papságot, ha ezen példát követi? s valjon azok, kik a tisztaságot meg nem őrizhetik, mit vétének ha házasodnak?“ —

Az ötödik pont felett rögtön átkot mondott a többség, de a hatodik a véleményeket nagyon megosztá, sokan a papi nötlenséget csak a közönséges egyházi tilalmak közé sorolák, melly valamint alkottathaték, úgy meg is semmisíthetjük, és pedig a hit ágazatok legkisebb előitélete nélkül s számtalan példák soroltatának elő, mellyek bemutaták, hogy a pápák különös engedménye mellett a papság közül sokaknak megengedteték a házasság, a mi pedig megengedhető az nem teheti a vallás alapczikkeit s. a. t. Ezen idő alatt mint Ferdinand, úgy Albert Bavaria Herczege is Rómában különösen sürgeték ezen kérdés vállalására kivánt feloldatását, de kereken megtagadó felelettel útasítatának el; Albert tudatá a pápával, hogy kéntelenítettnek érzi magát a dolgok illy szomorú helyzetében papjait megházasítatni, és a kehely élvezését behozattatni, mit megtudván a zsinat, azonnal követül a hires mindent okokkal támogatni ékes szólással bíró Ormanettét küldé a herczeghez olly ígérettel, hogy ha azt nem teendi, a pápa birodalmára vonatkozólag okvetellen a zsi-

nat után engedékenységgel leend s kívánataihoz képest rendelkezend, s Albert jó remény fejében várakozott *) — s Bavária várakozik e napig; — éppen így biztatta Moron bibornok Ferdinandot, **) hosszas tárgyalás, s zavaros lármás vitatkozások után 1563-dik év nov. 11-dik napján tartatott 24-dik Sessio 9-dik Canonjában a papi házasság követelőire átok mondott, elátkozottnak állítaték mind az, ki a nőtlenégnél a papi házasságot üdvösebbnek állítja; ***) — sújtják ezen zsinat határozatai és pedig szigorúsággal a fajtalanokodó papokat egész a száműzésig, mind ezen rendeletek még is nem száműzheték a vissza éléseket, mert a természet elszibhadt joga ezer meg ezer sarjasodó alakban növedez, természetesen annál eltorzítottabbban mennél elnyomottabbban a titkolódzás korában tenyészni kénytetik, mert ez indulat kiírthatatlan. Így végződött az an-

*) Raynald ad a. 1563. n. 102p. 471. Sargi, I. 6. S. 30.

**) Schmidt, S. 219.

***) Concilium Trident. cd. August. Vindelico. 1781. 8. pag. 391. 695. 698.

nyi reményekkel kecsegtetett hires zsinat, mellyről Dudich II-dik Maximiliánnak Ferdinand fiának, ezeket írja: A Dudichii Apologia ad Maximil: II. imp. Dudithii Orat. etc. p. 39 — 42. Offenbachii 1610. 4.

„Itaque videre erat quotidie famelicos, et egentes episcopos ex majori parte barbatos adolescentes, luxuque perditos Tridentum rolitara, conductos ad sententiam secundum papae voluntatem dicendam, indoctos illos quidem, et stolidos, sed tamen impudentia, et audacia, utiles. Hi cum ad veteres adulatores Papae accesserant, tum vero victrix exultabat iniquitas, neque decerni jam quidquam potuit, nisi in eorum sententiam, qui Papae potentiam luxumque defendere summam religionem arbitrabantur. In summa, in eum statum res est adducta ipsorum, qui illuc facti insituti que venerant, improbitate, non ut jam Episcoporum, sed larvarum non hominum, sed simulacrorum, quae nervis moventur alienis, ut Daedali Statuae fuisse perhibentur, concilium illud videretur. Erant Episcopi illi conductitii plerique, ut utres, rusticorum musicum instrumentum, quos ut

vocem mittant infitare necesse est. Nihil habuit cum illo conventu S. Sanctus commercii, omnia erant humana consilia, quae in immodica, et sane quam pudenda pontificum tuenda dominatione consumebantur, cursitabant Romam nocte dieque veredarii, omnia quae dicta, consultaque essent quam celerrime ad papam deferrebantur, illinc responsa tamquam Delphis, aut Dodona expectabantur etc.

A trienti zsinat illyetén folyamát tapasztalván Ferdinand még 1563. Julius hávában Bécsben minden tanácsosaival, a három választó herczeg püspökökkel, salzburgi érsek és Albert Bavaria herczegével elhatázzák a papi házassodhatás tettleges behozatalát, melly czélbul meghagyatik Helling Mihály merseburgi, Pflug Gyula naumburgi, Nausea Fridrik bécsi, Kristóf bécsújhelyi püspököknek, hogy ezen határozatok életben léphetése módja felett egy véleményt készítsenek, mit be is nyújtottak; természetesen mind ezekről értesülvén a pápa követe által, e fejedelmeket legbiztosabb remények ígérével a tettleges

munkálkodásról leginkább Moron érsek által, kit mind ketten igen becsülének, lebeszélte, *) de két hónap múlva ismét szót emeltek a fejedelmek, a dolog hétről hétre halasztaték, még újabb ígéretek reményében, egészen a régiben maradt, Ferdinand következett halála miatt elhangzott, Albert elszomorodott, a zsinat eloszlott, s a dolog e perczig maradt és pedig mindenben a réginél.

E zsinat végeztével azonnal minden felé kerületi zsinatok tartatának Majlandban, bormiói Károly érsek és bíbornok, — kinek Sardiniában, Aronában óriási érczszobra fejjéből, mellyben 25 ember kényelmesen megférhet, az olasz lágók szép vidékeit messzire csodálhatni szerencséje volt a szerzőnek is, — a papok ágyasnőit katonáival elfogattatva tömlöczöltette; az általa tartatott zsinat czikkei szigor tellyesek; Harlem, Reims, Ermeland, Prága, Utrecht, Toledo, Freising, Augsburg,

*) Schmidt, S. 247. 248. Aud. Dudithii Orat. Offenbachii 1610. 4. p. 108. — 112.

Salzburg, még az évben de világ szerte mindenütt zsinatozának, mellyek közül Theiner „Erzwungene Gehorsamkeit“ 10-dik folyamában alapos hivatkozásokkal s kútforrásokkal támogatottan nyólcz száznál többeket számol elő, minden ilyen kerületi zsinat legfőbb teendője a papi fajtalanság, s ágyasnök tartása büntetései s fenytékei meghatározásában pontosult; érintetlen hagyva mind ezeket, lássuk egyedül a hazánkban történeteket, mellyekhez egészen hasonlók a többi föld szerte tartottak eredményei.

1611-dik évben pápai követ jelenlétében Forgách esztergomi érsek és bíbornok által Nagyszombatban tartatott esztergom kerületi zsinat határozatai c. II. n. 2. szerint egyedül aggdadáknak (anus seu vetulae decrepitae) engedetetik a papokkali egy fedél alatti lakhatás, mert mint e pont mondja, mint a ruhák a molyokat, úgy szaporítja az asszony a férfi istentelenséget, minden gonoszság csekély az asszony gonoszságához, az istentelen férfi gonosz tette jobb az asszony jó cselekedetnél,

az asszony a gonoszság vadász hálója, szíve békó, keze rabláncz. — N. 3. hogy ezen ocsmány papi fajtalankodás csírástul kiírtassék, minden vizsgálódó esperest tudassa a néppel, hogy a pagságnak a házasság tilos, hogy együtt élések paráznaság, s hogy a nép megcsalattatott (decepti sub specie matrimonii) a földes uraságok hivattassanak fel illyetén fajtalanságok elfójtására, s tiltassék minden lakos leányát a pap gondviselésére bizni, mert házasság palástja alatt (profanum sacerdotum concubinatum honesti matrimonii velo palliatum) fajtalanságra birják.

Pázmán Péter 1570-dik évben Péterváradon protestans szülőktől született, de már 13 éves korában Catholicus vallásra tért, s Grátzban neveltetett felejtethelen emlékű esztergomi érsek, bíbornok, s II. Ferdinand lelki barátja, 1628dik évben Pozsonyban egy nevezetes zsinatot tartott*); ez időben kezdődött hazánkban a Jezsuiták zajtalan homályos uralma, s

*) Engel. 37. 4 C. 398

mint Engel 4-dik része 396-dik lapján mondja: egyetemben a pusztulás, erőtlen-ség s süllyedés korszaka is, ezen zsinat N. 1. így szól: „nehogy a papi fajtalankodás bosszúsága uralkodóvá váljék, ezen bűn-nek gátot kellett vetni, azért a nagy-szombati végzések ismételtettek. N. 2. mi-vel többnyire majd minden papi személy most is ágyasnőket tart, azért minden es-peres azonnal húsvét után minden plebá-nust egy helyre hívasson össze, és a faj-talan paráznság bűnét egész iszonyaival elevenen adják elő, hogy attól vissza ret-tenjenek, s tudassák, hogy ha azonnal bűn-társ nőiket el nem bocsájtandják, rögtön szigorún büntetendenek; kik pedig háza-sodni ezentúl merészlendenek, örökös rab-ság leend érdemetlenségök szomorú követ-kezése; ezen fellül szorosán hagyják meg minden lelkésznek, hogy mihelyt szellő-jét veendik (subolfecerint) annak, hogy szomszédja, vagy bár melly plebánus illyetén bűnbe keveredett, azonnal jelen-tést tegyenek, hogy a fenyegető veszély ellen rendelkezhessenek, a világi hatalom és földes uraságok mind ezekről tudósítas-

sanak, s illyetének feljelentésére felhivattassanak.

Pázmán Péter 1629-ben ismét össze hívta papjait Nagyszombatban, s a zsinat 1-ső napján Draskovich György esztergomi kanonok, szent tamási Prépost, s kinevezett pécsi püspök, egy a papi egész lealacsonyodását s fajtalankodása következésébeni szomorú helyzetét elevenen ábrázoló hatalmas beszédet tartott, mellyben előadja: miképpen Isten látja lelkét ő bár mint akarná is mind azon általányossá vált borzasztóságokat, mellyek a papi fajtalanságokból bosszút kiáltólag hatnak fel elő sorolni, mivel a bűnök képzelhetetlenek, az allyasság leírhatatlan, nem képes azokat elsorolni, siszonyodása ajkait elnémitja, de annyit még is kimond. s bár úgy kiálthatná, hogy az egész föld kereksege meghallhatná, hogy közeledik azon borzasztó nap, melly az isteni türelem határait szét rontandja, s mellyben az Isten vissza követelendi nyáját azon kezeből, kik nem apostolok, de inkább apostaták, nem pásztorok, de a

nyáj pestisei, kik példái által örök lelki kárhozat szivárog a földi életet élők közé, — s felhivta Pázmán Pétert, hogy e vésznek ellenszegüljön; — másod napon az 1611-ki zsinat határozatai erősítetének meg, mellynek c. III. n I. így szól: „annyira enyhült az egyházi szigorú felügyelet, hogy sok egyháziak mit se rettegve a késni szokott büntetéstől egész nyilvánossággal nem iszonyodnak ágyasnőket tartani, sőt sokan annyira elvetemedtek, hogy mint férj és feleség, egy más fajtalankodó pap által a templomban össze is adatnak, az illyenek ha ezentúl találatnának minden világi zaj nélkül (*absque juris strepitu*) fogságba télessenek, s magzataik még a törvényesíthetésre is képtelenné nyilatkoztassanak; a vizsgálódó Esperesek tudásuk mind ezeket a néppel, s segítségül a polgári hatóságokat is szólítsák fel; — harmad napon Lippay György esztergomi kanonok s szent István prépostja, később esztergomi érsek, egy beszédet tartott, mellyben a papi méltóságot minden képzelhető hatalmak fölébe emelve, mert mint mondá a pap hatalmasabb némüleg (qua-

dam tenus) az angyaloknál, mert Ágoston és Chrisostomként naponta megnyithatja s elcsukhatja, — ligando et solvendo — bünt bocsátva s oldozva a mennyeknek országát, melly rettelmes tehát illy felmagasztaltak süllyedése! *) Pázmán is hatályosan szólott, s e tárgyban ismét a legszigorúbb végzések hozattattak. Tulajdon ezen Lippay már mint esztergomi érsek 1648-ban Nagyszombatban, az az előbbeni zsinatok határozatait a szomorú szükséghez képest ismét megújította. **)

Mint hazánkban, úgy mindenütt, e tárgyra vonatkozó erélyes, de szigorral a visszaélések mindennapisága végett végre nem hajthatott végzések szakadatlan ismételésekkel hozattatának, s ezek később év-ről évre mind addig gyengültebb erővel hirdettetének, még a fajtalanok minden napossága a közéletbe beolvadott, melly aztán kiáltóvá s észrevehetővé csak akkor

*) Acta et Decreta Synodi dioeceseanae Strigon. auctoritate Petri Pázmán. Posonii 1629. — I. c. p. 250 — 260.

**) Péterffy II. p. 377.

vált, midőn az elvetemedés czégéressége más ember jogai daczára üzeték, s bosszút kivánt, találunk is, és pedig az újabb időkben elég törvényes hiteles adatokat, mellyek nyomain az életből merített ezen állításunk a világszerte Deficientiákat, papibün fenytő intézetek zárait, megsem közelítve fájdalom nagyon bizonyítatik; — az 1802-ik évi *Oberdeutsche allgem. Literatur-Zeitung* 56-dik lapján egész körülállásosan olvasható azon Kufsteinban 85. évi fogságra ítéltilleg küldetett Ulm melletti Echingen helysége papja iszonyatossága, ki ágyasnőjével két saját gyermekeit, a mint megkeresztelte, azonnal meg is ölte; — lélek megindulás s egész elkeseredést sújtó érzete nélkül senki se olvashatja Kölnben 1804-ben már másodszori kiadásban megjelent *Biographie desdoppelten Meuchelmordes* könyvet, melly a törvényes eljárás nyomát lépésről lépésre követve leírja Schäffer Péter szenheimi plebánus két előbb általa teherbe ejtett testvéren elkövetett gyilkosságát. — Nem kevésbé borzalmas olvasást nyújt az 1824-dik évben Párisban megjelent „*Notice sur le crime commis par Mingrat* publié par Gc-

rin. id. 2. melly Mingrat Antal szent
 quenti plebánus búja indulatának engedni
 vonakodó nő, kin tellyes kegyetlenségek-
 keli agyon szúrógattatása esetét tárgyalja,
 leginkább figyelmet igénylő ezen elő adás
 azon indulat harczot jellemző pontja, melly
 a féktelen búja indulat nem enyhülhetése
 ingere a mint a dühöngésig csigázta a bű-
 nöst, s gyilkosá tevé, ellet álló áldozatja
 halála után egész hideg egykedvűséggé csil-
 lapúlt, és pedig úgy annyira, hogy bor-
 zalmas hidegséggel bonczolgatá a már lel-
 ketlen, de még meleg test belső részeit. —
 Feuerbach porosz Status tanácsos a *Sig-*
wings-től Annalen der deutschen Crimi-
nal Rechts-Pflege 1818. Berlinben meg-
 jelent munka 3-dik kötete 3 — 85. lapig
 közli, miképpen Riembauer Ferencz a sze-
 lídség és túl buzgóság sóvárgó palástja
 alatt számtalan nőket a való felmagasz-
 taltabb buzgalomhozi emelkedhetés cél
 színe alatt magányt keresve érzékeiket an-
 nyira izgatá, hogy természetes helyezete-
 ken is túl elragadtatásokban ön tudatlan
 omlának búja karjai közé, kik közül töb-
 ben teherbe estek, sőt egyet közülök, ki-

nek megfogamzott méhe gyümölcsét el nem hajthatá, meg is ölt, minden cselekedetei napfényre jöven 1818-dik év Augustus hava 1-napján mindenekben itéletileg bűnösnek találtatván, élete fogytáig sáncz tömlöczre kárhoztatott, — ezen most említetem munkában illetén hivatalos vizsgálódások nyomán elő sorolt névszerinti esetek egész a borzalomig olvashatók, de a ki a papi nőtlenség e szomorú tárgyra vonatkozó adatok özönébül akarja meríteni meggyőződését, olvassa meg 1758. a Bruxelles megjelent ezen munkát: „Avantages du mariage, et combien il est necessaire et salulaire aux Prêtres, et aux Evéques de ce temps,“ — azért nem búsítom illetén kisebb s nagyobb mértékben mindenütt létezett, és létező, s csak a caelibatus eltörlésével a papság mint műveltebb emberek köréből száműzhető adatokkal kedves olvasóimat, azért ezen kitérés után még egy kis időre felfogjuk az imént letett fonalat.

Mint már az érdekről szólva említém: „a föld teke az egyesek érdekei nagy szövészeke, mellyen a szomjas haszonvágy

egy olly tarka koczkás sok millió féle választó fal anyagán működik, mely a köz jólét közös nagy érdekének a felebaráti szeretetnek tenyésztő sugárait felfogja, megtöri, s árnyékába fulasztja, a vallási tiszta közboldogság szent tana azon teremtető kisértés, az idvezítőnk által hirdettet iteni s felebaráti nagy tan, lehet csak a maga tisztaságában a szeretet hatályosságával képes a világ érdek tömkelegéből az egész emberiséget hivattatása méltóságához, és így a köz boldogság tettleges pontjához emelhetni; de hogy ez üdv úton a köz morál emeltethessék, mindenek felett szükség a vallás tanítói, s kezellőinek a világ tiszteletén alapuló közbizodalmaival birniok, mert sikeresen csak ezen iránytű kincselével birva kalaúzkodhatandanak, e nélkül nem vezethetnek, vezetetlen pedig ezer érdek morzsáin rágódva tesped az egész.

A tiszteleten emelkedendő sikert egyedül szülhető bizalmat, hogy az egyház felkentjei sajátukká tehessék, arra közre munkálódni hivattatása minden megtisztult fo-

galommal bíró élő teremtménynek; mert közös boldogság a cél, azért mindenek előtt meg kell könnyíteni a nagy hivattású pályafutók útjait, mellyen az emberben angyalt keresett hajdankor a nőtlenség kierötetésével olly örvényt ásott, melly elnyelte a közös tiszteletet, s az abba esettek mint az írás bukott angyalai kárhozatot lehelének; — a magasztalva említett Ferdinand német császár s magyar király, mivel élte idejében a reformatio bölcsője jaj veszékelve ringattatott s Roma figyelme és ereje a szakadás gátlásán párologván, Albert, Bavaria herczegével nagyon hamar született, József császár pedig nagyon hamar halt meg, s ez örvény bé töltetlen naponta nyeli egyes áldozatait, s velök egyetemben naponta homályt párolog az egyház felkentjeire, mellyben a bizalom magva károsan fonnyad el; — hogy világosabban szóljunk, a szeretet csak tiszteleten időzhet, kit a nép nem tisztel azt nem szereti; kit nem szeret azt nem követi, a nép szemében, sőt még lelkében is a paráznság sokkal nagyobb bűn, minthogy az papjában, ki a szószékről ég-

hez forgatott szemekkel a tíz parancsolat hatodika megszegői ellen borzadózva mendörög, megvetés, megútálás nélkül tűrhethetné; az élet pedig számos botrányok miatt arra tanúsít, hogy csak egy vidéken történjék czégyeres papi elsikamlás, már ennek egész eltorzítással növekedő hite beszárnyalja az egész kerületet, sőt országossá lesz, minden ezt halló falusi lakos tüstént a maga plebánusát képzelgeti, kivált ha fiatal, és szemre való úri fajta gazdasszonyt tart, és ha ez czifra, vagy magára sokat tartó, nyelves még az egyházfiú, és Kántoron is uralkodó, s vizsgálódóvá váló képzelődése mind addig meg nem szakad, míg a helység vénei, az az jobbjai tőle elnem hidegülnek, s fiatalabbjait pedig nagyobb ünnepeken büntetés terhe alatt templomba nem hajtogatják; — a nép nagy része azt hiszi, hogy miként valaki pappá szenteltetik, emberi gyarlóságoknak nevezett természeti vonzalmú testiségek ingerén túl emelkedetten általa tettlegesített valókat hirdet, s ha illy hitében csalatkozik nagy hatást érez lelkében, s vallása, melly papja ajkán fo-

gamzott, elsápod, s ingadoz; gyakran egyes papi ember erkölcstelen dobzódása, több vidékek erkölcsi nyugalmát, s hite boldogságát ingadoztatta meg, mert nem értvén a nép azt, hogy az egyházi felkentnek testi személyessége bűne szent hivatásában nem hathat, elhidegszik a buzgalmas lelki éldelet malasztjától, s vesztett lelki nyugalma kárpótlását papja becsmérlésében keresi, s illyes egyes egyének bűnéért gyakran az egész vidék papsága tisztelete gyengítették, s gyengítettve hatásuk célát vesztett s meddő.

Minden papi erkölcstelenségek, s elkövetett bűnök között leggyakortább a testi inger heve készítette elsikamlás, de legyünk komolyan gondolkodók, s igazságosak, s kérdezzük ki rovására jegyeztetik „in die irae“ elő hozandó „liber scriptus“ba, mind ezen természeti jog megtagadásából áradt bűnök büntetése? valójában ha bűnös, valamint az is, a tiszta életet esküvel ajánlott hitszegő, kit a „fragilitas reservatá“ja s a „tantum caute“ nem ment, sokkal bűnösebb a bűnre alkalmat nyújtó,

a bünt kényszerítő; valójában ha a hajdankor így felfogta volna az akkori környülállásokhoz alkalmasabb, legczészerübbnek látszott papi nötlenség évszázadokra károsan ható következéseit, s a legfőbb vallási üdvös cél elleni nem akart hatását, évezreden általi következetességgel nem eröteti azt, mint természet ellenit, mert minden erötetett megszokta magát boszúlni az életben; — gyakran jót akarva ellentétbe ejti az embert cselekedete, így számosakat, s testületeket is, azért a vesékbe is látó. Láthatatlan ezek tettei felett már irgalmazott is. — Ezek elsorolásával mennyire kötelessége minden mélyebben látó, s szent hitvallása üdvét az egészre kiterjeszteni buzgólkodó embernek a hajdan kényszerített kor, közbóldogságunk utjába gördítete ezen nehéz követ, mellyen a hármaskoronás hét hegy ereje, s súlya izmosodik, üdvözítőnk nagy munkája utjából elhengeríteni, azt e munkácskát figyelemmel által olvasó meggyőződése ítélje meg, a papok házasodhatása természeti, s ős apostoli tan hirdette joga vissza követelése,

az előadott nyomán keresztényi buzgólkodás. Mivel pedig a papságnak a családi élet utáni vágyódása érzetei czélja felé helyzeténél fogvást ezer félre értések, s neheztelések végett kezdő lépéseket tennie nem szabad, annál inkább hivatva mindenki a munkálkodásra, hogy közéletre emelkedhessék az igazság; ezt hirdetni egyes társalgási körökben, úgymint a nyilvános élet folyamában meggyőződés szülte kötelesség; a kormányok, kik már nem bilincselvék Rómához, könnyebben léphe- tendenek e mai időben fel, mint a már magasztalt fejedelmek; a kolostorok száma sokkal csekélyebb, a szerzetesek szerepe- lési ideje lejárt, a remeték csak régék hő- sei, a confraternitások mulatozási körök- ké váltóztak; a sajtó a világ tüdejévé vált, lélezete érlelő, ne felejsük hogy a trien- ti zsinat óta két század folyt le; a törö- kök helyett francziák járták be a világot, és e sokat mondó tudat. A nagy munka könnyebb leend, mint hinnénk, csak kez- deni kell, úgy mindenütt, és egyszerre, mint megkezdették 1828-diki év majus ha- vában a württembergi országgyűlésben,

mellynek sikere az e tárgyban megjelent számos iratokon kívül csak az élet véredényeiben pezseg még, de életre kelend az ész idejében, kivált ha a pártoló részvét meleg lehelete ápolandja.

A polgári társaságok, kormányok, s uralkodók főbb teendői elsője a már olly régen emlegetett népnevelés, s valóban nincs is ezen a mindennapi sajnos tapasztalatok, s káros következmények ébresztette eszménél erkölcsiebb, keresztényibb, s üdvösebb kötelesség, s hála e kor szellemének ez, már be is vallatott; röpiratok, szónoklatok egymást váltogatják a közösé vált ezen kíváнат valahárai tetteget megkezdése tárgyában, — igen is az eszme a kéntelenség végső perczeiben ugyan, de még is megérett, — végső perczeiben mondom, mert a nép a dermedt auctoritások s előjogi hajdan kor szülte eszmék izzasztó pólyáit már nagyon elrongyolta, — a kor az évezredekgig csúszó csecsemő népet lábakra emelgeti, azért minek előtte megindúl, vagy csak első lépését tenné is, nevelve irányt kelletik nekie adni,

mert óriási talpa félrelépése alatt megrendülne a föld, — a nép, mint számtalan milliók Isten képére teremtett teremő remekei nevelés által emberi méltóságához emeltetése kora leend azon idő, mellyet, „jőjön el a te országod“ nagy szavakban naponként imádkozza a kereszténység, és azon ország uralma hajnal sugarai le is köszöntének a földre, s üdvözlék e szent akaratot, szavak megtestesülendének, és minnyájunkban lakozand az isteni ige lehelte boldogító isteni, s felebaráti szeretet.

Valjon ki neveli a népet? — börtönök? javító, vagy dolgozó házak, magány vagy hallgató rendszerek? és más bár minő polgári büntető intézkedések? — igen is ezek az egészet megmérgezhető ragályos erkölcstelenek megjavítása, vagy elszigetelése által nagyon is előmozdítják; a hirlapok, röpiratok, tanácskozások csak a már műveltebbek kebleit edzhetik, de a nép, a polgári társulatok pyramisa alapja, az egész catholicus lelki uralom messze határai között az egyház dajkálása alatt évszázado-

kon által türelmesen szendereg, mint a csecsemő lelkileg szunnyad, s egész éberségében csak enni keres, bár soha ne éheznek! a keresztvitzől a hideg sírig az egyház kalaúzkodik a nép szellem felett: az egyházi szónokszer, az a hatalmak hatalma, mert a prédikálhatóság egy olyan minden ellentmondhatástól biztosított hatalom, mely annya tejet nyújt a népvallás, erkölcsisége egész jövőjének, a Cathedra egy olyan magasztos, olyan határtalan hatalmú hely, mely nemzeteket szilárdíthat, erősíthet, nevelhet; de puhíthat, tespezthet, s el is erkölcsteleníthet, — a papság ezen joga, hatalma, koronája, legdrágább kincse, s léte vég perczéig elvitázhatatlan édes sajátja maradandó is, mert ez által lehet csak egész ünnepélyességgel a legajátatosabb érzésekhez, s ez által buzdígtatva a népszívéhez juthatni.

Ezek így lévén, a mondottakról a néptisztelete, szeretete s bizalma említettem papi nőtlenység ásta annyi vonzalmat elnyelt örvényről nem feledkezve, lehet e népet könnyű s biztos sikert várva tett-

legesen nevelni kezdeni, még vezérek, lelki atyák, tanácsadók, szóval még a nép személyné, szive vonzalma a papság, olly jogoktól fosztott, melly ötet emberiségébül ki nem vetkeztethetve naponként buzgó imája ellenében is a kísértetbe viszi, mellybe ha belé esett, utánna sietnek hivei, vagy hidegen fordulnak el attól, ki nek hivattatása az emberiséget méltóságához emelni, — s élte nem csak czélt vesztett, de kárhozatot hozott.

A nemzeti, s alkotmányi köz ügyekről hallgatók, mert valamint igaz az, hogy a vészek idejében a papság együtt a hon jobbjaival gyakran hon mentökként tüntetnek elő a nemzetek lefolyt élete történeteiben, úgy igaz maradand az is, hogy egyesek, sőt egész papi kerületi testületek gyarlóságait szépítőleg, hivatalbani előhaladhatásuk, s kiemeltetések érdekeiből mindenkor, és mindenütt a nem javítók, nem haladók soraiban tespedeztek, sőt köztük munkálkodának, — nincs család! nem lesz unoka! az ő érdeke a jelen, tehát majd többnyire a hatalmasok előtti

megtetszhető volt eddig minden igyekezésük, — melly más szellem lengedezne a papság kebleiben, zengedezne ajkaikon, ha hogy fiai s unokái jövője lenne tettek jelen tudatába beszöve, azt kiki gondolhatja. De erről legyen ennyi elég, mert az egyháziak publico politicus élete szerkezetigépezete bezzegét nem honi, nem statutani, de egyházi érdekek kezelik, — ezen érdek pedig jelenben, ha lehetne visszahátrálás, de mivel nem lehet, tehát a maradás érdeke, pedig haladni kell, mert hosszú előttünk a haladás útja.

Végzem e tárgyban kifogyhatatlan okok, s adatok özöne miatt, alig mártott tollam letevésével ezen keresztényi valódi, s honpolgári buzgalombúl kezdett munkámat, lát e világot vagy sem, nem tudom, célom a nyilvánosság, én részemről mig ezeket irtam célom tisztaságában, s meggyőződéselem kiemelésével hitem szerint ajtatoskodtam, és így ezeket írva mindig imádkoztam, bár imám felhathatna az emberiség hatalmasabbjai zsámolyaihoz, jönné el már mentül előbb az okvetetlen

eljövendő azon nagy nap mellyben, a közjóért s üdvösségünkért fáradozó egyházi bajnokok családi karjaink közé olvadhatva, s mi család életileg keblekre simulhatva méltán elmondhassa a világ: mi egyek vagyunk, egyesülve élünk, mint Isten akarta, s együtt már most készülünk, mert ezer meg ezer érdek göröngy, s előítéletek izmos bojtorványai hálódzoták be nagy útunkat, messze az emberi méltóság diadala temploma, mellynek oltárán, az Isten, és felebaráti tiszta szeretet lángjai oszlopain emelkedett közboldogságot tündöklő tüköre ragyog. Isten áldása veled e nehéz messzi úton üdvözölt vándor.

